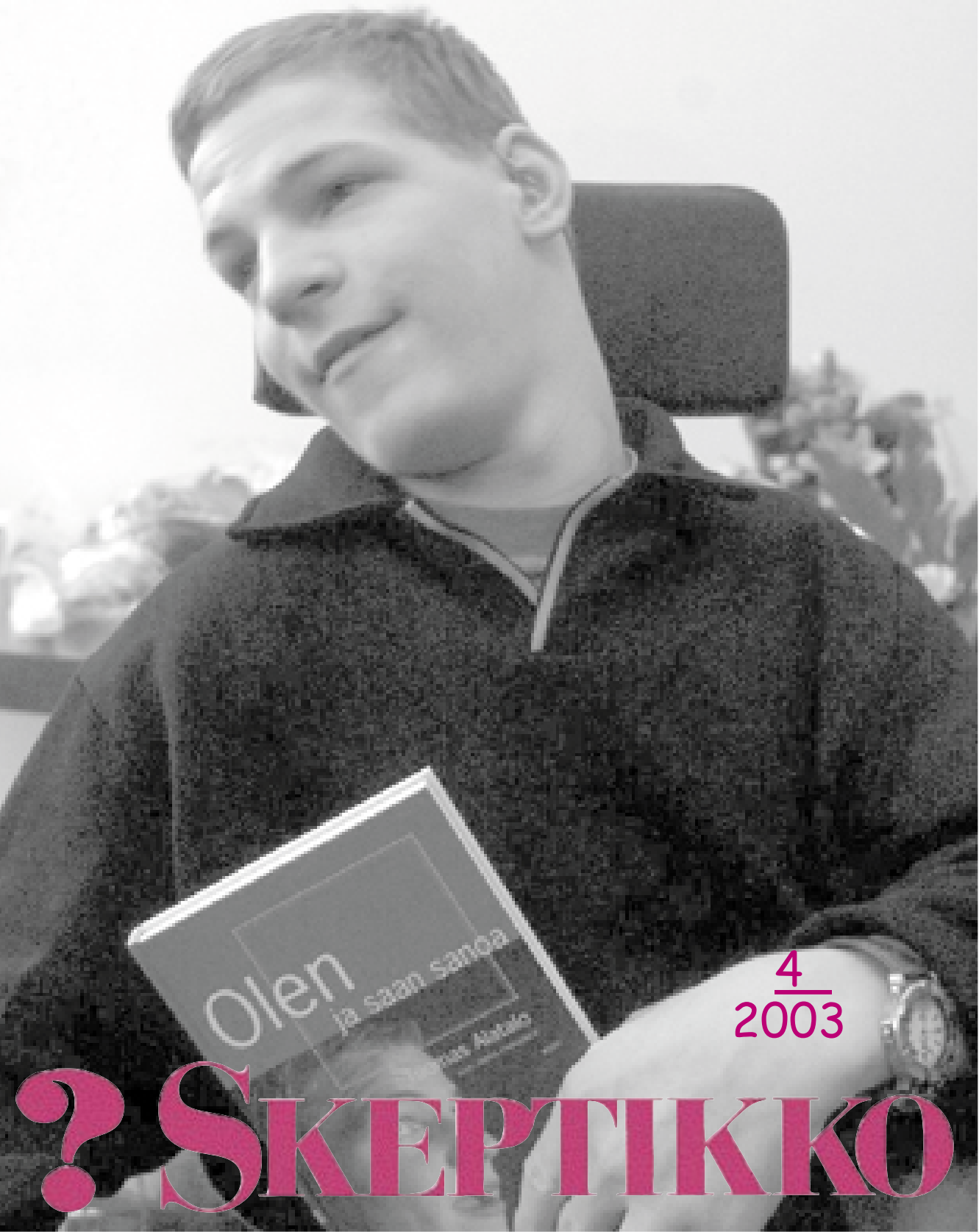

HÄN EI OLE VOINUT TUOTTA
TEKSTEJÄÄN ITSE - MIKSI EI ?

4
2003

? SKEPTIKKO

Mikä on todistettu?

Skepsis ei ota kantaa uskontoihin, mutta voi kommentoida uskontojen nimissä esitettyjä yliluonnollisia väitteitä, kuten esimerkiksi tutkimusta rukouksen tehosta. Väite, että äiti **Teresa** (1910-1997) teki ihmeen, jonka perusteella paavi **Johannes Paavali II** julisti hänet lokaussa autuaaksi, on kommentoinnin väärä.

Katolisen kirkon kanonisointiprosessissa autuaaksi julistaminen (beatifikaatio) on pyhäksi julistamisen (kanonisoinnin) ensimmäinen vaihe. Autuaaksi sekä pyhäksi julistamisen prosesseihin kuuluu, että henkilön koko elämä tutkitaan tarkasti ja samalla tuodaan esiin myös pyhittämistä vastustavat näkökohdat. Tämä rooli kuuluu perinteisesti ns. ”paholaisen asianajajalle”, joka on terminä tuttu myös Skepsiksen julkaisemasta kahdesta kirjasta.

Nykyinen paavi ei ole paljon kyseisestä lakimiehestä piitannut. 25 vuotta kestäneen virkakautensa aikana hän on julistanut kuin liukuhihnalta pyhimykseksi 476 ihmistä ja autuaaksi 1315 - enemmän kuin kaikki hänen edeltäjänsä 500 vuoden aikana.

Autuaaksi julistamista edellyttävä käsittely pitäisi katolisen kirkkolain mukaan aloittaa aikaisintaan viiden vuoden päästä kyseisen henkilön kuolemasta, jotta selviäsi onko henkilön persoonaan liittyvä pyhyys kestäväää ja syvää. Vielä viime vuosisadan alussa oli tavanmukaista odottaa jopa 50 vuotta kuolemasta ennen kuin edesmenneen henkilön autuaaksi julistaminen otettiin edes käsittelyyn, mutta nykyään ei olla niin tarkkoja: äiti Teresa julistettiin autuaaksi maailmanennätysajassa. Huonokuntoinen paavi ilmeisesti halusi saattaa prosessin päätökseen omana elinaikanaan.

Jotta henkilö voidaan julistaa autuaaksi, katolinen kirkko vaatii todisteita ainakin yhdestä ihmeestä. Pyhäksi julistaminen vaatii kaksi todistettua ihmettä. Äiti Teresan todistetuksi väitetty ihme on syöpäkasvaimen häivyttäminen intialaisen **Monica Besran** vatsasta. Tämä lukutaidoton,

35-vuotias, Nakorin kylässä asuva hindu on kertonut rukoilleensa äiti Teresalta apua sairauteensa. Tällöin hänen kotonaan olleesta äiti Teresan kuvasta oli ilmestynyt valonsäde, joka oli parantanut hänet. Ihmeen tekee vielä ”ihmeemmäksi” se, että se tapahtui äiti Teresan kuoleman ensimmäisenä vuosipäivänä, vuonna 1998.

Äiti Teresan elämää tutki tämän itsensä perustamaan ”Rakkauten lähetyksveljiin” kuuluva isä **Brian Kolodiejchuk**, joka aloitti lähes sadan todistajan kuulemisen jo 1999. Joukkoon ei kuitenkaan kuulunut Besraa hoitanut lääkäri **Ranjan Mustaf**. Miksi? Luultavasti siksi, koska hän vakuutti, että tapahtuneeseen oli olemassa lääketieteellinen selitys. Mustafin mukaan kyseessä ei ollut syöpäkasvain, vaan tuberkuloosista johtuva kysta. Tähän Besra sai yhdeksän kuukauden ajan kaikkiaan neljää tuberkuloosia torjuvaa lääkettä, jotka siis näyttivät toimineen - ainakin jonkin aikaa. Intialaisten skeptikkojen mukaan Besra nimittäin kävi ultraäänessä senkin jälkeen, kun väitti oireidensa hävinneen, toukokuussa 1999. Tälläkin hetkellä useat lääkärit ovat valmiita todistamaan, että he ovat hoitaneet Besraa hänen sairautensa takia myös väitetyn parantumisen jälkeen. Lisäksi tohtori **Murshed** on kertonut Rooman kirkon ja äiti Teresan järjestön edustajien painostaneen häntä todistamaan, että parantuminen oli voinut tapahtua vain yliluonnollisesti.

Lääkäreitä ja skeptikoita ei siis kuunneltu. Näyttää siltä, että katolinen kirkko halusi tehdä äiti Teresasta autuaan nopeasti ja vaikka väkisin. Kyllä hän, ainakin katolisen kirkon mielestä, autuaaksi julistamisen saattaa ansaita, vaikka hänen ihmeensä kyseenalaiselta vaikuttaakin. Ehkä katolisen kirkon olisi aika luopua ”todistettujen” ihmeiden vaatimuksesta, uskonnostahan kuitenkin on kysymys.

Tapauksen varjopuoli on, että se saa ihmiset uskomaan yhä syvemmin erilaisiin huijaripopppamiehiin, jotka ovat Intiassa todellinen vitsaus.

Risto K. Järvinen

SKEPTIKKO

4/2003

Numero 59

Julkaisija

Skepsis Ry
PL 483
00101 Helsinki
www.skepsis.fi

Päätoimittaja

Risto K. Järvinen

Toimitus

Närhitie 11
01450 Vantaa
050 - 4638 259
e-mail: editor@skepsis.fi

Taitto

Risto K. Järvinen

Kaikki tässä lehdessä julkaistut kirjoitukset ovat kirjoittajien omia mielipiteitä, eivätkä edusta toimituksen, Skepsiksen tai ECSO:n virallista kantaa. (ECSO=European Council of Skeptical Organisations. Skepsis ry on ECSO:n jäsen.)

Painopaikka

Nykypaino

ISSN 0786-2571

Tuomas Alatalon tapaus -
esimerkki fasilitaation vaaroista **4**
Timo Saloviita ja Heikki Sariola

James Randi otti yleisönsä Suomessa.
Emme tarvitse huuhaata -
olemme ihmeellisiä muutenkin **12**
Risto K. Järvinen

Kuinka minusta tuli skeptikko.
Matias Aunola -
Skepsiksen uusi puheenjohtaja **20**
Matias Aunola

Kognitiivisen uskontoteorian
soveltamisesta ufotraditioon **22**
Jaakko Närvä

Yhdellekään Estonian uhrien
sielulle ei käynyt huonosti **27**
Risto K. Järvinen

Puheenjohtajan palsta. Uudet kujeet **33**
Matias Aunola

Taistelu longitudista - aikansa tiedesota **34**
Ilpo V. Salmi

Ternimaitokapseleille markkinointikieltoja ..**38**
Risto K. Järvinen

Hauskoja tarinoita
eläinten mystisistä kyvyistä **42**
Risto K. Järvinen

Kansi: Timo Saloviita ja Heikki Sariola esittävät artikkelissaan (s. 4 - 11) seitsemän vahvaa perustelua, minkä takia CP-vammainen Tuomas Alatalo ei ole voinut kirjoittaa hänen nimiinsä pantuja tekstejä, jotka ovat tehneet hänestä maankuulun. Kuva: Lehtikuva.

Esimerkki fasilitaation vaaroista

Kirjoittajat esittävät seitsemän vahvaa perustelua, minkä takia CP-vammaisen Tuomas Alatalo ei ole voinut kirjoittaa hänen nimiinsä pantuja tekstejä, jotka ovat tehneet hänestä maankuulun.

Vuonna 1999 tiedotusvälineet toivat näkyvästi julkisuuteen erikoisen tapauksen. WSOY julkaisi kirjan, jonka takakannessa asiasta kerrotaan seuraavasti:

”Tuomas Alatalo (s. 1977) on vaikeasti CP-vammaisen nuori, joka puhumattomuutensa takia luokiteltiin vähälahjaiseksi. Näytti siltä, että hänen kohtalonaan oli tulla syrjäytetyksi normaalista elämästä laitoshoittoon. Perheen ja muutamien asiantuntijojen tuella löydettiin kuitenkin keino, jolla Tuomas pystyi kommunikoimaan ja ilmaistamaan ajatuksiaan muille. Fasilitaation avulla hän rikkoi puhumattomuutensa muurin, ja ulos pääsi älykäs, tarkkanäköinen ja kirjallisesti lahjakas nuorukainen.”

Arvostetun kustantajan julkaisema kirja ”Olen ja saan sanoa” oli vasta alkua Tuomakseen kohdistuneille huomionosoituksille. Teos pantiin saman tien ehdolle Helsingin Sanomien esikoiskirjapalkinnon saajaksi. Tuomas oli kansikuvapokana ja hänestä julkaistiin laaja artikkeli lehden kuukausiliitteessä (Kiiskinen, 2000). Hän esiintyi televisiossa **Helena Itkosen** toimittamassa ”Inhimillinen tekijä” -ohjelmassa (15.6.1999). Ohjelma sai Invalidiliiton tunnustuspalkinnon. Tuomas kirjoitti kolumneja, oppikirjatekstejä ja antoi haastatteluja. Tuomas oli ehdolla myös KIVIPÄÄ-kulttuuripalkinnon saajaksi, hän oli Helsingin Sanomien intellektuelliraadin jäsen valitsemassa Suomen johtavia intellektuelleja ja Ihmisoikeusliiton kirjoituskilpailun palkintoraadin jäsen. Hän sai kaksi kertaa **Alfred Kordelinin** säätiön 15 000 markan apurahan. Hänen runoistaan

tehtiin näytelmä ja poikkeuksellisten älykkäiden ihmisten seura Mensa ry valitsi hänet ”Vuoden Älyköksi”. Amerikkalainen tieteellinen lehti julkaisi artikkelin hänen kyvyistään (Niemi & Kärnä-Lin, 2002).

Kertomus Tuomaksesta ei ollut vain tarina vaikeavammaisen henkilön kamppailusta ja voitosta. Se oli myös kertomus äidinrakkauden voimasta. Tämän tiivistä lastenpsykiatri **Jari Sinkkonen** (1999) tavalla, joka tuo mieleen Lemminkäisen Tuonelassa käynnin:

”Äiti on houkutelut Tuomaksenkin Thanatoksen sylistä kohti elämää ja toivoa pitämällä häntä omassa sylissään. Äiti on hätyyttänyt lastaan pois kuoleman kaltaisesta unesta kohti kipuja ja kirkasta valoa. Me tarvitsemme tällaisia tarinoita, kertomuksia siitä, että toivo on joskus kuolemaan mahtavampi.”

Esteenä äidin tiellä olivat epäilevät asiantuntijat. Ratkaiseva apu tuli lastenpsykiatri Sinkkoselta, kirjaidean isältä, joka kuvaa omaa Damaskoksen tietään Tuomaksen kirjan esipuheessa.

Kaiken tämän jälkeen voi tietysti tuntua riennaavalta esittää kysymys, onko Tuomas todella kirjoittanut hänen nimiinsä pannut tekstit tai osaako hän edes lukea. Asianhan piti olla selvä. Kun silti esitimme kysymyksen (Saloviita & Sariola, 2003), saimme tietää, että aiheen esille ottaminen oli naurettavaa, absurdia ja loukkaavaa, rikkoi yksityiselämän suojaa ja kyseenalaisti vaikeavammaisten ihmisten puheoikeuden. Pitävät todisteet Tuomaksen kirjoitustaidosta jäivät edelleen esittämättä.

Haluamme korjata väitteen yksityisyyden loukkaamisesta: koko aineistomme on peräisin äidin julkisuuteen antamasta materiaalista. Tartuimme aiheeseen vasta, kun myös tiedemaailma haastet-

tiin hyväksymään Tuomaksen aito kirjoittajuus (Niemi & Kärnä-Lin, 2002). Artikkelissa ”Mental Retardation” -lehteen osoitimme, ettei Tuomas ole voinut kirjoittaa hänen nimiinsä pantuja tekstejä. Tekstien kirjoittaja on Tuomasta kulloinkin avustava henkilö eli pääasiassa hänen äitinsä. Vastoin hyvää tieteellistä tapaa **Niemi ja Kärnä-Lin** kieltäytyivät luovuttamasta meille aineistoon tarkistamista varten, mikä ei kuitenkaan ole estänyt heitä arvostelemasta meitä siitä, ettemme tunne tätä aineistoa. Tuomakseen liittyvä salailun ilmapiiri tulee esiin myös hänen TV-esiintymistään, jotka eivät ole olleet niin spontaaneja kuin on annettu ymmärtää.

Äidin mukaan ”kaikki, jotka ovat tavanneet Tuomaksen, pitävät häneen kohdistuvia epäilyjä naurettavina” (IS 7.11.2003). Äidin fasilitoima kirja ”Olen ja saan sanoa” on kuitenkin täynnä keskustelua ”perkeleellisistä epäilyistä” (s.41), joita Tuomakseen on kohdistunut sekä selityksiä erilaisiin vastaväitteisiin. Yleissävy on aggressiivinen. Vastustajiin kohdistuvia väkivaltafantasioita kuvataan kirjan sivuilla 89-90, mutta myös ”mukeat mielitelijät” passitetaan helvettiin (Nettilehti Sysäys, 2/2002).

Esitämme perustelumme seitsemänä kohtana. Tärkeimmät aineistomme ovat kirja ”Olen ja saan sanoa”, Kiiskisen lehtiartikkeli Helsingin Sanomissa sekä Itkosen tv-ohjelma Tuomaksesta 15.6. 1999. Ainoa julkaistu kriittinen arvio Tuomaksen kyvyistä lienee tähän mennessä **Sini Pälkön** kirjoitus CP-lehdessä 5/1999.

1. Tuomas käyttäytyy kuten älyllisesti vaikeavammainen

Kustantajan kuvauksen mukaan Tuomas on älykäs, tarkkanäköinen ja kirjallisesti lahjakas nuorukainen. Tästä huolimatta koko Tuomaksen ulkoinen käyttäytyminen vastaa älyllisesti hyvin vaikeavammaisen henkilön käyttäytymistä.

Seuraava Tuomaksen käyttäytymisen kuvaus ei ole tarkoitettu epäkunnioittavaksi. Se perustuu äidin toimesta julkisuuteen tuotuun aineistoon ja esitämme sen tässä ainoastaan todistelutarcoituksessa.

Kirjassa ”Olen ja saan sanoa” Tuomasta kuvataan ”keskittymiskyvyttömäksi”, ”hermostuttavan impulssiherkäksi” ja ”kättä jyrsviväksi”(s. 17). Vaikeavammaisten lasten harjaantumiskoulussa häntä pidettiin ”kaikista huonoimpana oppijana kaikissa tietoaaineissa” (s. 41). Tuomaksen kerrotaan ”kiljuvan” ja ”mölisevän” muita häiritsevällä tavalla. Hän voi myös arvaamatta virtsata housuihinsa tai oksentaa. Tervehdittäessä Tuomas ei katso ihmisiä silmiin (s. 115). Hän pyristelee vastaan, kun häntä yritetään fasilitoida. Hän toistelee stereotyyppisesti samoja yksittäisiä ääniteitä. Helena Itkosen tv-ohjelmassa ”Inhimillinen tekijä” (15.6.1999) Tuomas huusi useita kertoja toisten puheen päälle ”ammu!” Muulla tavalla hän ei osallistunut keskusteluun.

Kun Tuomaksen älyllistä vaikeavammaisuutta ei hyväksytä, sitä joudutaan selittelemään erikoisilla tavoilla:

”Rehellisesti on myönnettävä, että örisevyydestä on kyllä vaikea päästä irti. Olen käytökseltäni ilman muuta vasta orastavassa vaiheessa, mikä asettaa kaikki lähelläni olevat ihmiset ilmeisen vaikeaan ristiriitaan” (Olen ja saan sanoa, s.180).

Äidin fasilitoimassa tekstissä Tuomaksen käyttäytymiselle annetaan mielikuvituksellinen selitys. Meille kerrotaan, että Tuomaksella on poikkeuksellisen herkkä kuulo: ”Riittää, kun lasiin kilahtaa haarukka ja olen jo liian kivulias pystyäkseen saamaan kontrollistani kiinni” (Nettilehti Sysäys 2/2002). Neurologin raporttien mukaan Tuomaksen kuulo on kuitenkin normaali (Niemi & Kärnä-Lin, 2002), eikä väitetty kuuloherkkyys näköjään estä Tuomasta harrastamasta pannuhuoneita, rokkia, sinfoniamusiikka tai rumpujen paukuttelua (Alatalo, ei vl.).

Oletetussa ”herkkäkuuloisuudessa” on todellisuudessa kyse keskushermostovaurioon liittyvästä ilmiöstä. Äkilliset äänet voivat silloin saada aikaan hallitsemattomia refleksejä.

2. Tuomas ei osaa lukea

Jotta voisi kirjoittaa, on osattava myös lukea. Mistään lähteistä ei löydy todisteita Tuomaksen

lukutaidosta. Tuomaksella ei ilmeisesti esiinny sellaista lukemiskäyttäytymistä, joka ilmeni pitkittyneenä tarkkaavaisuutena paperille pantuja tekstejä kohtaan. ”En koskaan lue tekstejäni uudestaan”, todetaan äidin fasilitoimassa kirjassa (s. 17).

Tähänkin tarjotaan jälleen fantastista selitystä. Meille kerrotaan, että Tuomaksella on pistämättömän hyvä näkökyky, jonka avulla hän pystyy lukemaan kokonaisen sivun yhdellä hyvin nopealla silmäyksellä (s. 53). Tiede ei kuitenkaan tunne tällaista kykyä. ”Valokuvamuisti” on pelkkä metafora, jonka äiti on ottanut kirjaimellisesti. Tuomaksen lukutaidosta ei liioin näytä olevan hänelle hyötyä, sillä muualla kirjassa äiti lukee Tuomakselle (s.17), tai Tuomas kuuntelee kertomuksia kaseteilta (87). Kiiskisen (2000) tekemässä haastattelussa kerrotaan, miten äiti vakuuttui Tuomaksen lukutaidosta:

”Edes äiti ei tiennyt, että poika osasi lukea. Ennen kuin huomasi sen automatkalla Järvenpäähän: Tuomas osoitteli tienviittoja, jotka äiti luki ääneen. Tuomas myönteli aina tietäväisesti, siitä äidin epäilykset heräsivät. ’Osaatko lukea tienviitat?’ äiti kysyi. Tuomas nyökkäsi. Kun he ajoivat kioskin ohi, Tuomas teki jäätelönsyöntiä kuvaavan eleen, eikä lukutaidosta enää ollut epäilyksiä. Sillä kioski ei näyttänyt kioskilta, Tuomas oli lukenut kyltin.”

Lukijat voivat itse pohtia tämän ainoan tarjotun todisteen uskottavuutta. ”Jäätelönsyöntiä kuvaava ele” oli nähtävästi refleksi, jossa kieli työntyy ulos suusta. Sama ele toistui Helena Itkosen tv-ohjelmassa. Tällaiset tahdottomat refleksit ovat keskushermostovaurioissa tavallisia. Kielen ulos työntäminen on normaali vauvarefleksi, joka kehityksen myötä sammuu muilla ihmisillä.

3. Tekstit ovat ristiriidassa Tuomaksen muun kommunikaation kanssa

Tuomaksen kirjoittamiksi väitetyt tekstit ovat räikeässä ristiriidassa hänen muun kommunikaati-

tionensa kanssa. Tämä tulee havainnollisesti esiin Kiiskisen (2000) lehtiartikkelissa:

”Hänen ajatuksensa eksyy koko ajan tulevaisuuteen, syntymäpäiväjuhliin ja naapurin pannuhuoneeseen, jossa hän haluaa käydä. Siksi on parempi, ettei hän näe naapurin taloa. Erotan Tuomaksen ääntelystä sanan pompom, joka merkitsee pannuhuonetta. ’Kuka’, äiti kysyy Tuomakselta. ’Sassu. Vai Nils.’ Tuomas nyökkää ja äänтелеe. ’Nils tulee mukaan’, äiti vastaa ja oikoo määrätietoisesti Tuomaksen sormia. ’Mutta nyt kirjoitetaan lause loppuun’ (- - -) t-u-n-s-i-n p-u-h-e-t-e-r-a-p-e-u-t-t-i-n-i s-i-n-i-k-k-a-l-i-i-m-o-l-a-n s-y-d-ä-m-e-l-l-i-s-e-k-s-i-i-h-m-i-s-e-k-s-i h-e-t-i e-n-s-i-m-m-ä-i-s-e-l-l-ä k-o-h-t-a-a-m-i-s-e-l-l-a.”

Esimerkissä käydään keskustelua kahdella tasolla. Fasilitointi näyttää olevan tarkoitettu vakavahenkistä itseilmaisua varten. Sen sijaan käytännön vähäiset pikku asiat, kuten se, mitä Tuomas haluaa, selvitetään muilla keinoilla. Fasilitointi ei palvele arjen kommunikointitarpeita vaan julkista elämää. Tuomaksen tavallisia, äänтелеillä esitettyjä toiveita nimitetään ”juuttumiksi”.

”Kuinka pääsen irti itseäni ja lähimmäisiäni kiusaavasta juuttumisista? Loputonta eri asioihin juuttumista minulla on. Välillä oikein kiihdytän itseni juuttumisen kohteen jankkaamisessa niin, etten pysty kuuntelemaan mitään muuta, jankkaan vain omaani ja kiljun kunnes saan kaikki hermostumaan” (s.194).

Juuttumista luetellaan seuraavia: halu matkustaa junalla, yrittäminen päästä Hauholle, koittaa jankata lapinkastetta, itsepäinen huomisen jankkaaminen, jäätelön haluaminen, eri ihmisten nimien jankkaaminen (s.198). Toistuvaa halua päästä pannuhuoneeseen ei kuitenkaan jostain syystä määritellä juuttumaksi vaan harrastukseksi. Sen takia myös Jyrki Kiiskinen vierailee Tuomaksen kanssa pannuhuoneessa.

Tekstien ja käyttäytymisen välinen ristiriita saa traagisen ulottuvuuden, kun teksteissä kuvataan Tuomaksen vastarintaa fasilitointia kohtaan. Tuomaksen kirjassa toistuu väite, että hänet on pakotettava kirjoittamaan. Vastarinnan osoittamisen muotoja ovat kiljuminen, iniseminen, housuihin ulostaminen ja virtsaaminen (s. 37, 49, 101, 161, 171).

Kiiskinen (2000) kuvaa Tuomaksen taistelua:

”Tekstien ja käyttäytymisen välinen ristiriita saa traagisen ulottuvuuden...”

”Hän kiukutteli kaikin keinoin: huitoi ja mylvi, niin että sai Sinikan lopulta raivostumaan. ’Nyt kirjoitat jos osaat’, Sinikka huusi.”

Myös Sinkkonen kertoo kirjan esipuheessa, miten Tuomas rimpui vastaan, kun Sinkkonen yritti pakottaa hänet kirjoittamaan. Syntyneessä käsirysssä lastenpsykiatrin silmälasit putosivat lattialle. Sinkkonen tulkitsi tapahtuman leikki-mieliseksi painiotteluksi. Hänen pyrkimyksiään ymmärtämättömälle Tuomakselle tilanne on voinut olla ahdistava.

Vastarintaan on tarjolla erikoislaatuinen selitys. Äidin fasilitoimassa tekstissä kerrotaan, että Tuomaksella menevät kyllä ja ei usein sekaisin:

”- Et ole halunnut kirjoittaa, kun olen kysynyt. - Ei se, mitä ilmeillä kerron, ole aina totta, minä sanoin. Yksinkertaisesti minun kyllä ja ei menevät usein sekaisin. - Tarkoitatko, että sekin, kun jauhat junalla lähtöä, ei ole aina totta? - Kyllä. Kirjoittaminen on minulle tärkeää, ja se, mitä kirjoitan, on totta. Minut pitää pakottaa kirjoittamaan” (s. 171).

4. Tuomas tietää, vaikka vain avustajan pitäisi tietää

Jos Tuomaksen kirjoittamaksi väitetystä tekstistä löytyy sisältöjä, joita hän ei voi tietää, on kai selvää, ettei hän voi olla tekstin kirjoittaja. Kirjassa ”Olen ja saan sanoa” on muutama kohta, jossa Tuomas muistelee vauvaikänsä:

”Itse muistan vauva-ajan itkuisena aikana (s.23)... Viiden kuukauden vanhana, kun äiti oli itse kuumeessa, jouduin yksin pelottavaan tutkimukseen, jonka pystyn vieläkin muistamaan, koska minua ei nuketettu. Olin sidottuna lujasti käsistäni sänkyyn. Jonkinlainen röntgenkuva otettiin samalla kun puhallettiin ilmaa selkäytimeen” (s. 24).

Äiti ei nähtävästi tiedä, että lapsuusiän muistot ulottuvat vain 3-4 vuoden ikään, koska tätä ei kirjassa edes ihmetellä eikä selitellä. Puuttuvien

psykologian tietojensa takia äiti vahingossa paljastaa itsensä tekstien kirjoittajaksi.

5. Tuomas ei tiedä, jos avustaja ei tiedä

Uskomme, että edellisten kohtien nojalla lukija on jo voinut tehdä omat johtopäätöksensä tekstien alkuperästä. Painavimmat perustelumme ovat kuitenkin vielä esittämättä.

Fasilitoitun tekstin tuottaja voidaan kokeellisesti varmentaa sokkotestin avulla. Siinä avustettavalle henkilölle annetaan tietoa, jota ei anneta avustajalle. Jos avustettu henkilö pystyy vastamaan oikein aineistoa koskeviin kysymyksiin fasilitaation avulla, se osoittaa, että vastaukset ovat peräisin häneltä itseltään eikä avustajalta. Jos sokkotesti epäonnistuu, avustaja on osoitettu kirjoittajaksi.

Äidin fasilitoimassa kirjassa kerrotaan varsin sekavasti tapahtumasarjasta, jossa Tuomaksen kykyjä on yritetty tutkia (s. 52-53). Vaikka testejä kuvataan kirjassa typeriksi ja vihamielisiksi, täytynee olla selvää, että ne on suunniteltu ja toteutettu yhteisymmärryksessä äidin kanssa. Ensimmäisessä testissä Tuomakselle näytettiin video niin, ettei äiti sitä nähnyt. Tuomaksen piti kirjoittaa videon sisällöstä äidin avustamana. Teksti ei kuitenkaan vastannut videon sisältöä. Kirjan mukaan epäonnistuminen johtui siitä, että sekä Tuomas että äiti hermostuivat testitilanteesta. Niinpä toisessa testissä Tuomakselle näytettiin koulussa video ja hänen piti kirjoittaa sen sisällöstä äidin kanssa kotona. Tämäkin testi epäonnistui.

Epäonnistumisten jälkeen äiti ei ilmeisesti ole enää suostunut ”nöyryyttäväksi” ja ”typeriksi” kuvaamiinsa testeihin. Jälleen on kuitenkin tarjolla mielikuvituksellinen selitys. Kirjassa kerrotaan, että Tuomaksen muisti on sillä tavalla poikkeuksellinen, että uunituoreet tapahtumat voivat mennä sekaisin vanhojen kanssa (s. 51, 53, 197). Tämä selittää sokkoteesteissä epäonnistumisen. Näin Tuomas saa aiheetta tyhmän leiman. Selitys kaatuu saman tien ristiriitaan, kun lähimuisti kuitenkin toimii muissa yhteyksissä: ”tuoreeltaan asiat ja kokemukset palautuvat mieleeni melkein piirulleen koetunlaisina” (s. 73).

Niemi ja Kärnä-Lin (2003) väittävät, että testit eivät kontrolloineet kaikkia testiä häiritseviä tekijöitä. He jättävät kertomatta, mitä ne mahdollisesti olivat. Sinkkonen selittää epäonnistumiset sillä, että Tuomaksen keskushermostolle testit voivat olla mahdottomia eikä hän ehkä haluaakaan todistaa mitään (IS, 7.11. 2003). Kirjassa

tuodaan kuitenkin esiin voimakas motivaatio todistaa Tuomaksen kirjoittajuus (s. 41) eikä sokkoteesteissä epäonnistuminen ole estänyt Tuomasta pärjäämästä koulun kokeissa: ”olen ollut lukion opetuksessa ja kokeissa ja saanut hyviä numeroita” (s. 113).

Sokkotestien ohella Tuomaksen tekstien riippuvuus avustajan tiedoista tulee esille myös ei-kokeellisissa yhteyksissä. Tuomaksen kirjan mukaan hän opiskeli Lehtimäen kansanopistossa vuosina 1995-1997. Tätä nuoren miehen elämässä pitkää elämänvaihetta kuvataan kirjassa vain lyhyesti. Yksityiskohtia löytyy kyllä niistä vaiheista, joissa äiti on ollut mukana, kuten tervetuliaislounaasta ja diskoillasta. Muuten vuodet kuitataan nopeasti: ”Kyllähän kahteen vuoteen mahtuu monia sattumia” (s.46). Niinpä kai, eihän äiti voi kirjoittaa asioista, joita ei tunne.

6. Tuomaksen on teknisesti mahdotonta olla kirjoittaja

Kysymys tekstien kirjoittajasta ratkeaa myös, jos voidaan osoittaa, että Tuomaksen on teknisesti mahdotonta olla kirjoittaja. Väitämme, ettei Tuomas voi kirjoittaa tekstejä, koska hän katsoo näppäimiä tai puhesyntetisaattorin näyttöä korkeintaan satunnaisesti. Tuomaksen kirjassa (s. 54) kirjoittamista kuvataan seuraavasti:

”Miten kirjoitan pitkiä lauseita, vaikka höpötän muuta ja samalla katselen koko ajan ympärilleni enkä näppäimistöön? Minä ajattelen kirjoitettua lausetta kuvana ja ryhdyn sitten tekemään sitä ilman, että joudun koko ajan keskittymään siihen, mitä kirjoitan. Ehkä raskaat kokemukset ja epäilykset kirjoittamistani kohtaan tekivät minut uhmakkaaksi ja halusin tehdä kirjoitustilanteesta varsinaisen kummajaisen.”

Parkkinen (IS, 6.11.2003) väittää, ettei näppäimiin katsominen ole välttämätöntä, sillä taitavat konekirjoittajat ja pianistit eivät liioin katso näppäimiä. Hän unohtaa, että molemmat saavat runsaasti sensorista palautetta muuta kautta: pia-

nisti kuulee musiikin ja konekirjoittaja näkee sanojen muodostuvan näytölle. Molemmat käyttävät lisäksi hyväkseen sormien keskinäisen aseman antamia vihjeitä. On kuitenkin mahdotonta kirjoittaa yhdellä sormella ylhäältä käsin ilman mitään sensorista palautetta. Epäilijät voivat kokeilla.

Äidin fasilitoimassa selityksessä ei pohdita lainkaan tätä teknistä ongelmaa. Sitä ei ole ilmeisesti lainkaan huomattu. Sen sijaan siinä käsitellään toista, ilmeisesti ympäristön ihmettelmää asiaa: miten on mahdollista kirjoittaa, kun tarkkaavaisuus ei ole lainkaan mukana? Selitys, joka lainauksessa annetaan Tuomaksen omissa nimissä, on se, ettei kirjoittaminen vaadi enää tarkkaavaisuutta, koska tuotos on valmiina kuvana Tuomaksen mielessä. Samalla tavalla selitettiin tarkkaavaisuuden puutetta lukemisen osalta: lukeminen on mielen sisäistä kuvan katselua. Äiti ei kuitenkaan huomaa, että vaikka mielessä olisikin yksityiskohtainen kuva, sen tuottaminen paperille vaatii myös toimintaa, joka on mahdotonta ilman suuntautunutta tarkkaavaisuutta.

7. Avustajan on teknisesti mahdollista olla kirjoittaja

Jos Tuomas ei kirjoita, tekstin täytyy tulla avustajalta. Jotkut kommentaattorit kuitenkin väittävät, että tämä on teknisesti mahdotonta. Sen takia joudumme käsittelemään myös tätä kysymystä.

Tapaa, jolla Tuomas kirjoittaa, kutsutaan fasilitaatioksi. Siinä avustaja pitää kiinni Tuomaksen kädestä. Annetun selityksen mukaan kiinni pitämisen tarkoituksena on estää käden pakko- liikkeitä ja auttaa Tuomasta osumaan hänen itse tarkoittamiinsa näppäimiin. Ilta-Sanomissa 6.12.2003 julkaistiin valokuva, jossa äiti pitää yhdellä kädellä kiinni Tuomaksen kyynärvarresta. Tämä aikaisemmin Internetissäkin julkaistu kuva on annettu julkisuuteen ilmeisesti havainnollistamaan tyypillistä kirjoitustilannetta. Toinen julkisuuteen annettu kuvallinen esitys nähtiin Helena Itkosen tv-ohjelmassa ”Inhimillinen tekijä”. Siinä avustaja piti kaksin käsin tukevasti kiinni Tuomaksen kyynärvarresta. Ote oli sama kuin halonhakkajalla kirvestä. Molemmissa tapauksissa voitiin myös nähdä, että avustaja tuijottaa tiiviisti näppäimiä.

Kirjoittamista käytännössä seuranneet Jyrki Kiiskinen (2000) ja Tuomaksen kirjan toimittaja Jukka Parkkinen (IS 6.11.2003) kertovat molemmat, että näyttää todella siltä kuin äiti ohjaisi kättä.

”Tv-ohjelmassa aidoksi väitetty fasilitaatio on väärennös.”

Mistä he sitten päättävät näkevänsä väärin?

Kiiskisen mukaan avustajan on teknisesti mahdotonta olla tekstin kirjoittaja, koska avustaja työntää kättä pois päin näppäimistä eikä niiden suuntaan (Kiiskinen, 2000). Perustelu on kuitenkin kestävä. Jäykän käden työntäminen taaksepäin aiheuttaa tietysti vastakkaisuuntaisen jännityksen. Kun jännitys vapautetaan, käsi liikkuu eteenpäin ja avustaja voi ohjata sormen haluamaansa kohtaan. Parkkinen ei kerro, miksi hän ei usko silmiään.

Myös lastenpsykiatri Jari Sinkkonen (IS, 7.11.2003) on sitä mieltä, että avustajan on teknisesti mahdotonta olla kirjoittaja. Hänen mukaansa avustaja ei voi saada viuhkovaa kättä osutettua kirjaimille, koska hän ei pidä kiinni sormista vaan kyynärvarresta. Itkosen TV-ohjelmasta käy kuitenkin ilmi, että Tuomaksen sormet tai ranne eivät viuhdo. Sekä ranne että sormet ovat ohjelmassa täysin jäykkiä. Hallitsemalla kyynärvarrtta voidaan sen takia hallita myös sormia.

Lisäehtona avustajan mahdolliselle kirjoittajuudelle on tietysti se, että avustaja katsoo näppäimiä. Jos avustaja katsoo muualle, hänen on mahdotonta olla tekstien kirjoittaja. Julkisuuteen saatetuissa kuvissa avustaja todella katsookin tiiviisti näppäimiä fasilitaation aikana.

Helena Itkosen 49 minuuttia pitkässä ohjelmassa Tuomaksen kirjoittamista näytetään vain 30 sekuntia. Tässä kohtauksessa Tuomas kirjoittaa: ”Kiitos, kun sain tulla tähän ohjelmaan.” Itkonen kertoo, että muut Tuomaksen vastaukset on kirjoitettu ennakolta ja esitetään nauhalta, koska fasilitointi on niin hidasta. Tuomas ei osallistu studiokeskusteluun, eikä häneltä saada yhtään kirjoitettua kommenttia itse tilanteesta. Katsojien kuitenkin annetaan ymmärtää, että he ovat nähneet yhden aidon kirjoitustilanteen. Ohjelman videonauhan kelaaminen paljastaa kuitenkin yllätyksen. Osoittautuu, että ensimmäinen aidoksi väitetty kommentti onkin väärennös. Se on nauhoite, joka on leikeltä kokoon useista osista. Näppäilyjä on vähemmän kuin tekstin kirjaimia ja myös puhesyntetisaattorin ääni tulee väärässä kohdassa. Eikö ohjelmassa todellakaan ollut

aikaa edes yhdelle autenttiselle näytteelle fasilitoinnista?

Miten aitoa kirjoittajuutta on puolustettu?

Asiantuntijat ovat esittäneet Tuomaksen aidon kirjoittajuuden puolesta pari uutta perustelua, joita ei löydy äidiltä. Sinkkosen (1999) mielestä tekstin omalaatuisuus ja sen asteittainen kehittyminen todistavat Tuomaksen kirjoittajuuden puolesta. Erityisen painava perustelu ovat tekstissä esiintyvät siivottomat sanat, joita ”kiltit” naiset eivät voisi käyttää. Kielitieteen professori Jussi Niemi ja erityispedagogiikan lehtori Eija Kärnä-Lin (2002, 2003) täydentävät perusteluja sillä, että tekstin omalaatuisuudet toistuvat samanlaisina eri avustajilla. Tätä väitettä emme ole voineet todentaa, koska tutkijat ovat kieltäytyneet luovuttamasta käyttämiään aineistoja tarkastettavaksemme.

Esitetyt selitykset eivät kuitenkaan ole vakuuttavia. Ensinnäkin ne ovat kehämäisiä, koska ne olettavat Tuomaksen kielen olevan sillä tavoin omalaatuista kuin teksteistä käy ilmi. Meillä ei ole kuitenkaan fasilitoinnista riippumattomia näytteitä Tuomaksen kirjoitetusta kielestä. Toiseksi ne edellyttävät, etteivät avustajat voisi tuottaa mainittuja ilmiöitä. Näin Niemi ja Kärnä-Lin (2003) vakuuttavat asioiden olevan:

”Vaikuttaa epätodennäköiseltä, että fasilitoijat olisivat kyenneet olemaan systemaattisesti näin neuvokkaita ja johdonmukaisia; ikinä he eivät olisi näin törkeän herjaavia.”

Tekstin kehittymiselle, sen omalaatuisuudelle ja avustajien väitetyille yhdenmukaisuudelle on kuitenkin tarjolla yksinkertaiset selitykset. Fasilitoidun tekstin kehittyminen johtuu siitä, että äidin itseluottamus on vähitellen kasvanut ja ohjaus on muuttunut yhä suorasukaisemmaksi. Tuomaksen nimissä julkaistussa mielipidekirjoituksessa vilahtaa tämän kehityksen mahdollinen ääripää: ”Usein riittää, että vain nyökyttelyn hyväksymisen merkiksi. Nyökyttelyn kun näen, että asiat menevät oikeaan suuntaan” (HS, 5.11.2003). Kirjoittaako Tuomas nykyään jo näin?

Tekstin omalaatuiset erityispiirteet puolestaan johtuvat virhenäppäysten korjaamisesta. Niemi ja Kärnä-Lin kertovat esimerkiksi -kin päätteen ja -pa, -pä -päätteiden runsaasta ja epätavallisesta käytöstä. Selitys on seuraava. Ensimmäinen kir-

joitettu kirjain voi olla mikä tahansa, esimerkiksi ”k”. Kun valitaan seuraava kirjainta, fasilitaattori tiedostamattaan ohjaa kättä siten, että tuloksena ei ole mahdoton kirjainyhdistelmä, kuten ”kx”. Jos lopputuloksena on sana ”kissa” ja seuraava kirjain on ”k” se voidaan vielä liittää sanaan päätyessä esimerkiksi muotoon ”kissakin” tai ”kissako”. Fasilitaattori pyrkii näin pitämään tekstin koossa. Tämän avulla voidaan vaivatta selittää kaikki tekstin lingvistiset erikoisuudet, kuten poikkeavat sanajärjestykset ja uudissanat. Lopputuloksena on usein kuitenkin konstailevaa kieltä. Korjailun takia fasilitoitu teksti lähtee helposti polveilemaan, kuten Kiiskinen (2000) kuvaa:

”virkkeet pitkittyvät, yritän aavistaa, kuinka ne päättyvät, mutta lause kääntyy, laskostuu aina eri tavalla kuin kuvittelin.”

Fasilitaatio ilmiönä

Tuomas ei ole tapauksena ainutlaatuinen. Vammaistutkimuksen kentällä fasilitaatio oli runsaat kymmenen vuotta sitten suuri lupaus. Vähän aikaa näytti siltä, että monien älyllisesti vaikeavammaksi luultujen henkilöiden kommunikaation tiellä olikin vain motorisia rajoituksia, jotka voitiin fasilitoimalla poistaa. Ikävä kyllä tämä osoittautui harhaluuloksi. Siitä huolimatta asiaan uskovien piirissä tällaisia tapauksia edelleen selostetaan

kritiikittömästi jopa yliopistollisten oppinnäytteiden tasolla (esim. Autismi 5, 2003).

Kirjallisuudessa ei ole luotettavasti raportoitu yhdestäkään henkilöstä, joka olisi läpäissyt yksinkertaisen sokkotestin (Moistert, 2001). Sen sijaan on raportoitu fasilitaatioefektin kokeellisesta tuottamisesta (Burgess, ym., 1998). On havaittu, että useimmat ihmiset pystyvät fasilitaattoreina tuottamaan tekstiä toisen henkilön puolesta samalla, kun he uskovat, että teksti ei ole heiltä peräisin. Tällaista toiminnan projisiointia oman kehon ulkopuolelle on tutkinut myös **Wegner** (2002). Nykypsykologiassa fasilitaatioilmiö on kiinnostava juuri siksi, että se on tehokas keino tuottaa tällaista projektiota.

Ilmiön selityksenä ovat ideomotoriset liikkeet eli pienet, tiedostamattomat lihasliikkeet. Paitsi fasilitaatiota, ne selittävät myös automaattikirjoitusta ja varvun taipumista kaivonkatsojien kädessä. Lukijat voivat kokeilla omia ideomotorisia taipumuksiaan vaikkapa tekemällä kysymyksiä heilurisormukselle.

Fasilitaation vaarat

Edellä esitetty analyysi kumoo uskomuksen Tuomaksen kirjoitustaidosta. Mielestämme uskomus tulee kumotuksi jopa useaan kertaan. Taulukossa 1 on tiivistetty esittämämme kuusi kohtaa, joista jokainen yksinäänkin on painava peruste kirjoittajuusväitettä vastaan. Äidin kehittelemät selitykset ovat nähtävissä samassa taulukossa. Koska selitykset menevät tieteellisen maailmankuvan ulkopuolelle, ei varmaankaan ole enää väärin puhua ihmeestä. Tuomaksen kohdalla onkin tapahtunut pyhittämisprosessi, mikä ilmenee myös siitä, että pelkät häntä koskevat epäilyt ovat jo sopimattomia. Tuomaksen epäileminen

RISTIRIITA	AD HOC -SELITYS
<ol style="list-style-type: none"> 1. Käyttäytyy kuten älyllisesti vaikeavammainen 2. Ei keskity lukemiseen 3. Rimpuilee fasilitaatiota vastaan 4. Muistaa vauva-ajan tapahtumia 5. Epäonnistuu sokkoteesteissä 6. Ei keskity kirjoittamiseen 	<p>Yliherkkä kuulo Lukee ”valokuvamuistin” avulla. Kyllä ja ei menevät sekaisin Erinomainen muisti Uudet ja vanhat muistikuvat menevät sekaisin Kirjoittaa ”kuvamuistista”</p>

Taulukko 1. ”Olen ja saan sanoa” -kirjassa annettuja ad hoc -selityksiä Tuomaksen käyttäytymiselle. Mikään selitystekijälle ei löydy riippumatonta vahvistusta.

on ”kohtuutonta”, kuten CP-liiton toiminnanjohtaja asian muotoilee (IS 7.11.2003). Helsingin Sanomien marraskuun 2003 Kuukausiliitteessä Tuomas on ”selittämätön ilmiö”. Pyhittämisen taustalla ovat ne arvot, joita Tuomaksen tarina on ko-rotettu edustamaan. Näihin arvoihin kuuluvat äidinrakkaus ja vammaisten oikeudet. Jari Sinkkosen mukaan kyse ei ole vähemmästä kuin kuoleman voittamisesta.

Joudumme lopuksi koskemaan myös kaikkein pyhimpään ja kyseenalaistamaan Tuomaksen tarinan moraalin. Ensimmäinen huomautuksemme koskee Tuomaksen kirjaa oletettuna ”kannanottona erilaisuuden hyväksymisestä ja suvaitsevaisuudesta” (Tuomaksen kirjan takakansi). Todellisuus on tässäkin asiassa toinen. Tuomaksen tarina on yksilöllinen pelastuskertomus. Tuomasta luultiin älyllisesti kehitysvammaiseksi. Hänet hyväksyttiin lämpimästi sen jälkeen, kun katsottiin, et-tei hän olekaan. Älyllisen vammaisuuden torjuminen ja kieltäminen on Tuomaksen tarinan keskeinen teema. Tuomaksen kirjassa älyllisesti vammaisista puhutaan halventavaan sävyyn. Tuomaksen entisiä luokkatovereita nimitetään ”ääliöiksi” (s. 16). Kehitysvammaiset ovat ”tyhmiä” (s. 197) ja pelottavia (s. 149). Tuomakselle oli tärkeää pelastua kehitysvammalaitoksesta, ”missä ei ollut tavallista elämää” (s. 31). Silti hänellä ei ole mitään sanottavaa niiden ihmisten puolesta, jotka sinne saakka ovat joutuneet. Sinkkosen retoriikassa älyllisesti vaikeavammaiset ihmiset elävät ”Thanatoksen (kuoleman jumalan) sylissä”. Tällainen retoriikka ei ole kovin hyödyllistä niille ihmisille, jotka ryhmään sattuvat kuulumaan.

Toinen kommenttimme koskee sitä, että Tuomaksen omassakaan tapauksessa fasilitaatio ei ole johtanut todelliseen hyväksymiseen vaan pikemminkin hyväksikäyttöön. Tuomaksen persoonallisuus kielletään väittämällä, että hänen eleensä, ilmeensä ja ääntelynsä eivät enää kelpaakaan kommunikaatiokeinoiksi. Tämä johtuu siitä, että vain äiti osaa tulkita niitä (s. 90) ja siitä, että Tuomakselta itseltäänkin kyllä ja ei menevät usein sekaisin (s. 171).

Hyvän asian ajaminen voi sokaista. Tässä tapauksessa hyvä asia on vienyt mennessään tunnetut asiantuntijat, tiedemiehet, tiedotusvälineet, palkintojen jakajat sekä poikkeuksellisen älykkäiden ihmisten seuran. Jos Tuomaksen tarinalla on jokin opetus, se liittyy asiantuntijoiden vastuuseen. Seuraukset ovat olleet onnettomia Tuomakselle, joka on jätetty yksinään rimpuilemaan fasilitaatiota vastaan. ■

LÄHTEET

Alatalo, T. (1999). Olen ja saan sanoa. (toim. J. Parkkinen). Porvoo: WSOY.

Alatalo, T. (ei vl.) Mitä taide minulle merkitsee? Teoksessa: Parantava taide. (s. 76-78) Toimihenkilöjärjestöjen sivistysliitto.

Burgess, C.A., Kirsch, I., Shane, H., Niederauer, K. L., Grahlan, S. M. & Bacon, A. (1998). Facilitated communication as an ideomotor response. *Psychological Science*, 9, 71- 74.

Kiiskinen, J. (2000). m-i-n-ä-o-l-e-n-t-u-o-m-a-s. Helsingin Sanomat Kuukausiliite, Maaliskuu 2000, s. 53-56.

Moistert, M. P. (2001). Facilitated communication since 1995: a review of published studies. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 31, 287-313.

Niemi, J. & Kärnä-Lin (2002). Grammar and lexicon in facilitated communication: a linguistic authorship analysis of a Finnish case. *Mental Retardation*, 40, 347-357.

Niemi, J. & Kärnä-Lin (2003). Four vantage points to the language performance and capacity of human beings: response to Saloviita and Sariola. *Mental Retardation*, 41, 380-385.

Saloviita, T. & Sariola, H. (2003). Authorship in facilitated communication: a re-analysis of a case of assumed representative authentic writing. *Mental Retardation*, 41, 374-379.

Sinkkonen, J. (1999). Äidinrakkauden hätyyttämät. Teoksessa: J. Parkkinen (toim). Olen ja saan sanoa Tuomas Alatalo. (s. 5-12) Porvoo: WSOY.

Wegner, D.M. (2002). *The illusion of conscious will*. London: Bradford Books.

KIRJOITAJISTA

Timo Saloviita toimii erityispedagogiikan professorina Jyväskylän yliopistossa. Heikki Sariola toimii tutkijana Lastensuojelun Keskusliitossa.

James Randi osoitti, että kaikkia voidaan huijata. Satunnainen henkilö yleisöstä sai Zener-kortit, joista hänen piti valita kaksi, laittaa ne kirjekuoreen vastakkain ja sulkea kuori. Kuoren saatuaan Randi tiesi, mitkä kortit siellä ovat ja millä puolella kuorta. ”Mikä oli todennäköisyys, että osuisin oikeaan?”, Randi kysyi. Oikea vastaus oli sata prosenttia, koska hän huijasi katsojia tietoisesti. Miten? Sitä ei taikuri suostunut paljastamaan.

James Randi otti yleisönsä Suomessa Emme tarvitse huuhaata - olemme ihmeellisiä muutenkin

Amerikkalainen taikuri ja skeptikko James Randi valloitti yleisönsä luennoissaan suomalaisille Skepsiksen tilaisuudessa joulukuussa Vantaalla, Tikkurilassa. Tiedekeskus Heurekassa esiintynyt Randi osoittautui huumorintajuiseksi ja innostavaksi puhujaksi, jonka tavoitteena oli herättää kuulijat tarkastelemaan asioita toisenkin kerran ja tekemään niistä vähemmän oletuksia. Myös raja faktan ja fiktion välillä täytyy Randin mukaan ymmärtää.

Skepsiksen loppuvuoden ohjelma meni uusiksi, kun maassamme vierailut maailman tunnetuin skeptikko James Randi lupautui luennoimaan yhdistyksen tilaisuudessa joulukuun alussa. Energisesti, karismaattisesti ja mukaantempaavasti esiintynyt 75-vuotias Randi nauratti yleisöään kymmeniä kertoja ja sai sen myös hiljentymään vakavien asioiden äärellä.

Täydelle salille Heurekassa puhunut Randi aloitti sanomalla, että skeptikkojen tehtävänä on

kertoa ihmisille asioita, jotka heidän pitäisi jo muutenkin tietää.

- Skeptikkona vaadin todisteita - en kertomuksia - jotka tukevat esitettyjä teorioita, ideoita ja väitteitä.

Huijaamme itseämme koko ajan

Lähes koko ikänsä myös taikurina toiminut Randi kertoi esittävänsä ihmisille temppuja, hui-

---

TEKSTI JA KUVAT:
- RISTO K. JÄRVINEN -

---

jaavansa heitä. Huijaaminen tapahtuu kahdella tavalla: siten että hän huijaa ihmisiä ja siten että ihmiset huijaavat itse itseään. Jälkimmäinen huijauksen muoto on Randin mielestä tärkeämpi.

- Te huijaatte itseänne koko ajan, viisaimmatkin teistä. Teette oletuksia erilaisista asioista. En nähnyt yhdenkään tätä luentoa kuulemaan tulleen tarkastavan tuoliansa ennen kuin istuutui. Te oletitte, että se kestää. Ja koska kukaan ei romahtanut tuolin läpi lattialle, olitte oikeassa.

Tällaisia oletuksia on Randin mukaan pakko tehdä koko ajan; muuten emme voisi elää.

- Jokaisessa kaupungissa, missä olen käynyt - esimerkiksi Helsingissä, Pekingissä ja Sydneysissä - on suunnilleen samanlaiset liikennemerkit. Punainen valo tarkoittaa kaikkialla maailmassa ”pysähdy”, vihreä tarkoittaa ”aja” ja keltainen ”aja kuin hullu”, Randi nauratti yleisöään.

Hän painotti, että suurin osa tekemistämme oletuksista ei ole tietoisia. Kun astumme suojatielle, emme kokeile sitä kengänkärjellämme kuin heikkoo jäätä. Oletamme automaattisesti, että suojatien pinta kestää ja ettemme vajoa kiveytyksen läpi maan sisään. Tiedämme, ettei niin käy, koska meillä on kokemusta maailmasta.

- Tähän mennessä olen huijannut teitä jo kaksi kertaa. En oikeasti puhu tähän pöytämikrofoniin, johon luulette minun puhuvan. Se on pois päältä. Minulla on takissani toinen, liikuteltava mikrofoni. Minulla ei myöskään ole pienintäkään aavistusta, miltä te näytätte, sillä silmälaseissani ei ole linsskejä. Te oletitte automaattisesti, että niissä on linssit.

- Miksi ihmeessä kukaan pitäisi pelkkiä kehyksiä? Randi kysyi ja vaihtoi linssilliset lasit päähänsä.

Ihmiset eivät ole tyhmiä vaan väärin informoituja

Randi kertoi olevansa harmissaan joissakin kulttuureissa esiintyvistä tieteellisen ajattelun puutteesta. Skandinaviaa ja Suomea hän kehui, varsinkin tieteellisen taustan omaavat nuoret

olivat hämmästyttäneet häntä järkevyydellään. USA:ssa tilanne on surullinen: tieteellisen ymmärryksen taso on laskenut paljon siitä ajasta, kun hän oli ”vähän” aikaa sitten nuori.

- Saatte olla ylpeitä, että teillä on tällainen tiedekeskus Heureka, joka voi antaa nuorille tietoa ja myös herättää kiinnostuksen siihen, kuinka maailma todellisuudessa toimii.

Ihmiset eivät Randin mukaan usko huuhaahan, koska he ovat tyhmiä, vaan koska heille ei ole opetettu tieteellisen ajattelun perusteita. Hän muistutti, että tiede ei ole kummallisten näköisten valkotakkisten ihmisten puuhastelua savuavien koeputkien äärellä, vaan tiedon etsimistä ympärillämme olevasta maailmasta. Tiede ei ole tiedon löytämistä, vaan nimenomaan etsimistä. On hyvä, jos tietoa löytyy, mutta tieteen tulokset - päinvastoin kuin esimerkiksi uskonnolliset dogmit - voivat aina olla korjattavissa. Tiedon määrä lisääntyy koko ajan ja tieto tarkentuu.

- Löytämisestä puheen ollen: muutama vuosi sitten löytyi uusi asteroidi, ja se nimettiin minun mukaani, Randi sanoi ylpeänä.

Hän kertoi lähettävänsä asiasta innostuneen viestin englantilaiselle tieteiskirjailija sir **Arthur C. Clarkelle**. Tämä oli vastannut lakonisesti, että toki kyseessä on upea asia; hän sai oman asteroidinsa jo kahdeksan vuotta sitten. Tästä suivaantuneena Randi oli tutkinut asiaa Internetistä ja saanut selville, että hänen asteroidinsa on isompi kuin Clarken. Kun hän viestitti tämän faktan Clarkelle, ei vastausta enää kuulunut.

Magneettisia kenkiä ja ihmisiä

Randi kertoi muutaman esimerkin asioista, joiden todenmukaisuutta kannattaa tarkastella toisenkin kerran.

- Ei tarvitse olla tiedemies ymmärtääkseen kuinka naurettavia esimerkiksi magneetikengät ovat. Niiden käyttämisen väitetään parantavan muun muassa hemoglobiinia, joka sisältää rautaa. Kengissä olevissa magneeteissa kerrotaan olevan maan luonnollinen magneettinen kenttä. Esitteessä väitetään myös, että maan magneettikenttä on ainoa asia, joka pitää ihmiset maan pinnalla ja estää heitä lentämästä avaruuteen.

- Naurettavia väitteitä! Ainoa hyöty kengissä olevista magneeteista on, että kun tarvitset paperiklemmariä, voit aina poimia sellaisen kengän-pohjastasi. Minä en sellaisesta ilosta kuitenkaan 25 dollaria maksaisi.

Randi kertoi kuulleensa, että Suomessakin

on ihmisiä, jotka väittävät omaavansa erilaisia esineitä puoleensa vetävän magneettisen kehon. Unkarissa käydessään Randin luokse oli saapunut nainen, joka halusi kuitata Randin paranormaalista ilmiöstä lupaa-

mat miljoona dollaria, koska kolikot tarttuivat häneen otsaansa.

- Hän käytti kuparikolikoita. Kun ihmettelin, kuinka magneetti voi vetää kuparia puoleensa, kuului selitys, ”että magnetismi on vain mukavaltakuulostava termi, aivan kuin värähtely”.

Naisella oli kiiltävä ja rasvainen iho ja kolikot tarttuivatkin hyvin hänen otsaansa. Kun Randi ehdotti, että otsa pestäisiin vedellä ja saippualla, nainen ei suostunut, koska ”pesu tuhoaisi hänessä olevan salaperäisen sähköisyyden”.

- Keksin ongelmaan ratkaisun. Mukanani oli talkkipulveria, jota levitin naisen otsalle. Sen jälkeen yksikään kolikko ei tarttunut häneen.

Vastaavanlainen tapaus Randille sattui Etelä-Koreassa. Hän esiintyi televisio-ohjelmassa, jossa Kiinasta saapunut pekingiläinen mies väitti omaavansa magneettisen vartalon, joka vetää puoleensa posliinia. Hänen taakse päin kallistetuissa paljaassa ylävartalossaan pysyi vessanpytyn yläosa hyvin - mutta ei enää talkin levittämisen jälkeen.

- Magnetismi ei näköjään toimi talkkijauhon läpi. Olenkohan tehnyt uuden tieteellisen keksinnön?

Miljoonan dollarin tavoittelijat ovat Randin mukaan yleensä surullisia tapauksia - yksinkertaisia ihmisiä, jotka todella uskovat omaavansa paranormaaleja kykyjä. Muuan mies saapui kerran Randin toimistoon tyhjä matkalaukku kädessään - se oli varattu mukaan lähtevää miljoonaa dollaria varten. Mies väitti kohdanneensa erämässä

Randin ”narutuksen” kohteeksi joutui myös Skeptiksen hallituksen jäsen Pertti Laine (oik.) Kaksi miestä sitoi Randin kädet voimakkailla solmuilla selän taakse, mutta alta sekunnissa Randi oli vapauttanut itsensä.

ufon ja saaneensa siitä sellaista säteilyä, että hän edelleenkin hohtaa pimeässä. Randi kertoi poimineensa kadulta muutaman vapaaehtoisen ja panneensa heidät miehen kanssa pimeään huoneeseen. Vapaaehtoiset eivät olleet huomanneet minkäänlaista hehkua pimeässä. Mies oli sanonut palaavansa takaisin neljältä, koska ei ollut tuntenut itseään tarpeeksi vahvaksi hehkumaan. Hänestä ei sen jälkeen ole kuulunut mitään.

- Luokseni ei saavu ammattilaisia, vaan ainoastaan amatöörejä, jotka todella luulevat omaavansa joitakin erikoisia kykyjä.

16 uima-altaallista unilääkettä

Vaihtoehtolääkkeiden myyjät eivät tarvitse Randin miljoonaa, sillä he ansaitsevat miljoonia muutenkin. Heidän esittämiään väitteitä vastaan on kuitenkin tärkeää taistella. Esimerkiksi homeopatian ja homeopaattisten lääkkeiden perusteet ovat Randin mielestä täysin järjettömät.

Vaiheessa yksi homeopaatti tekee kokeen terveeksi toteamallaan ihmisellä (Kuinka hän tämän toteaa, on arvoitus. Pystytkö seisomaan? Pystyt. Selvä, olet siis terve). Homeopaatti antaa kyseiselle henkilölle ainetta x, ja katsoo mitä

oireita aine hänelle aiheuttaa. (Naamasi muuttuu tulipunaiseksi, pääsi turpoaa ilmapalloksi, puotat maahan kahdenkymmenen minuutin välein kuolemantuskissa. Selvä.) Kun homeopaatin vastaanotolle sitten tulee potilas, joka kärsii tulipunaisesta naamasta sekä ilmapalloksi turpoavasta päästä ja joka putoaa maahan kahdenkymmenen minuutin välein kuolemantuskissa, homeopaatti määrää hänelle ainetta x, joka aiheutti vastaavanlaiset oireet terveelle ihmiselle. Mutta jotta asiasta tulisi vielä mielenkiintoisempaa, homeopaatti ei määrääkään kyseistä ainetta x, vaan ainetta, josta x on laimennettu kokonaan pois.

Randi laski, että jos ainetta on laimennettu 23 kertaa suhteessa 1/10, niin **Avogadron** lain mukaan alkuperäisestä aineesta on jäljellä ehkä yksi ainoa molekyyli. Mutta jos laimennuskerroja on 24, mahdollisuus edes yhden molekyylin olemassaoloon on enää 1/10. Homeopatiassa laimennussuhteet ovat usein välillä 30-50, joten mahdollisuus, että lopputuotteessa on mukana yhtään alkuperäistä ainetta x, on lähes olematon.

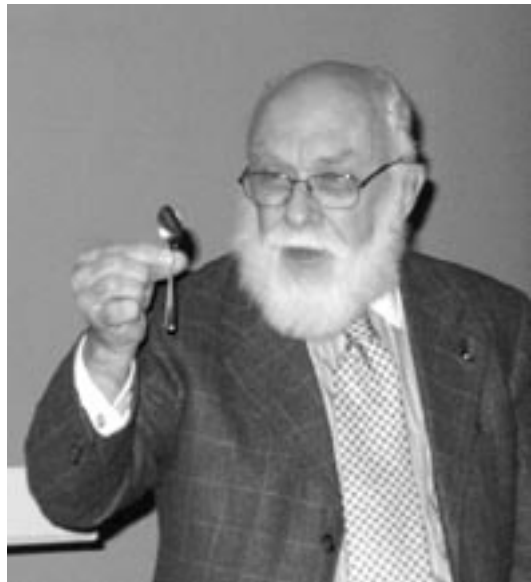
Esimerkkinä eräästä homeopaattisesta lääkkeestä Randi käytti mukanaan tuomaa luonnonmukaiseksi mainostettua unilääkettä.

- Termiä ”luonnonmukainen” käytetään usein huuhaa-tuotteiden markkinoimiseen. Linnunpaskakin on luonnonmukaista, mutta emme syö sitä. Emmekä kiviä. Tai arsenikkia.

Randi kertoi esittelleensä kyseistä homeopaattista unilääkettä USA:n kongressiedustajille, jotka halusivat tietää, mitä homeopatia on. Lääkettä tuli ohjeen mukaan ottaa kaksi pilleriä neljän tunnin välein. Yliannostustapauksissa kehoitettiin soittamaan myrkytyskeskukseen. Randi sanoi syöneensä esitelmänsä yhteydessä kaksi purkkia, yhteensä 64 kapselia kyseistä tavaraa - eli 32-keraisen yliannoksen. Vaikka kyseessä oli unilääke, hän oli pysynyt pirteänä koko esitelmänsä ajan ja sen jälkeenkin. Osa yleisöstä oli kyllä pilkkinyt esitelmän aikana.

- Minun olisi pitänyt syödä 16 uima-altaallista kyseisiä unipillereitä saadakseni edes yhden ainoan molekyylin alkuperäisestä aineesta, joka kaiken kukkuraksi on - kofeiini!

- Homeopatia ei toimi! Randi raivosi. - Paketissa lukee ”ei sivuvaikutuksia”, vaikka siinä pitäisi lukea ”ei mitään vaikutuksia”. Homeopatia on täyttä roskaa, mutta silti sillä ansaitaan suurin osa vaihtohtolääkebisneksen rahoista.

Heurekassa nähtiin myös Randin vakiotemppu, lusikan taivuttaminen. ”Uri Geller väittää taivuttavansa lusikoita mielen voimiensa avulla. Miksi hän tekee sen vaikeammalla tavalla, kun helpompikin keino on olemassa?” Randi kysyi.

Härskejä huijareita

Uskolla parantajia Randi kuvasi sydämettömäksi väeksi.

- He teeskentelevät parantavansa ihmisiä. Kuitenkin he ovat kiinnostuneita vain rahasta, eivät ihmisistä. He eivät koskaan seuraa mitä ”parannetuille” myöhemmin kuuluu, vaan jättävät heidät oman onnensa varaan. He sanovat aina, etten minä sinua parantanut vaan Jumala. Näin he voivat syyttää Jumalaa, jos epäonnistuvat.

Randi kertoi käyneensä ryhmineen erään kuuluisan pastorin istunnossa, vaelepuissa tietenkin. He olivat saapuneet paikalle kaksi tuntia ennen parannustilaisuuden alkua ja nähneet raihnaisen miehen kävelevän kivuliaasti sisään. Pastorin vaimo oli ottanut miehen sydämellisesti vastaan ja istuttanut hänet pyörätuoliin, jotta ”pastori tietää, kehen kiinnittää erityisen huomionsa”. Lisäksi pastorin vaimo oli antanut miehelle täytettäväksi lomakkeen, jossa oli kysely nimeä, osoitetta, sairautta, lääkärin nimeä jne. Tästä, yhteisön lehden ilmaisnumeron postittamisen muka tarkoitettusta lapusta, pastorin vaimo oli kirjannut tiedot ylös keltaiseen lappuun, joka oli laitettu pastorin Raamatun väliin. Parannustilaisuudessa pastori oli

sitten tutkinut Raamattuaan ja osannut hämmästyttävällä tarkkuudella poimia kyseisen miehen yleisön joukosta - mystisesti hän oli tiennyt miehen nimen, osoitteen, sairauden, lääkärin nimen jne. Jeesuksen nimissä pastori poistanut sairauden miehestä. Hän oli kehottanut miestä nousemaan pyörätuolistaan. Mies oli noussut kivuliaasti, liikutuksen kyyneleet poskia pitkin valuen. Tarpeettomaksi käynyt pyörätuoli oli heitetty pois - ei kuitenkaan liian kovakouraisesti, koska se kuului pastorille. Pyörätuoleja Randi kertoi nähneensä peräti 30 tilaisuuden järjestäjien rekka-autossa ulkona. Tilaisuuden jälkeen Randi kertoi myös nähneensä hetkeä aikaisemmin ihmeparannetun miehen - aulassa, sairaankuljettajien ympäröimänä. Sairaankuljettajat olivat antaneet miehelle kipulääkkeitä ja taluttaneet hänet taksiin.

Randi myös näytti **Johnny Carson** show'ssa esitetyn videonauhan paljon kehittyneempää tekniikkaa käyttäneestä uskolla parantaneesta pastorista, joka ansaitsi vuodessa yli seitsemän miljoonaa dollaria. Hän oli saanut tietonsa yleisön joukossa olevista parannettavista Jumalalta - suoraan korvanappiinsa. Randi ryhmineen oli onnistunut skannaamaan kyseisen Jumalan äänen määrättyltä radiotaajuudelta. Jumala oli osoittautunut naiseksi. Jumalalla oli ollut samanlainen ääni kuin parantajan vaimolla.

- Ohjelman jälkeen kyseisen pastorin touhut loppuivat. Kolmen kuukauden kuluttua hän kuitenkin aloitti samanlaisen toiminnan, mutta eri tv-kanavalla.

Tekemiensä paljastuksien jälkeen Randi sai paljon kirjeitä ihmisiltä, jotka kiittivät huijarin paljastamisesta ja kertoivat antavansa rahansa nyt muualle - jollekin toiselle ihmeparantajalle.

- Ihmiset näköjään haluavat tehdä typeriä asioita. He haluavat menettää rahansa - se tekee heidät onnellisiksi, Randi ihmetteli.

Yö Sophia Lorenin kanssa

James Randi kertoi kuulijoilleen, että maailmassa on paljon mysteereitä.

Skepsiksen puheenjohtajuudesta vuodenvaihteessa luopuva Jukka Häkkinen ojensi James Randille matkamuistoksi ”suomalaisen sian, joka osaa lentää”: Pigasus-possu.

- Ihmeellistä on esimerkiksi se, kuinka Sophia Loren voi näyttää ikäisekseen niin hyvältä.

Randi myönsi, että hänellä on vilkas mielikuviutus. Joskus hän kuvittelee, että myöhään sateisena yönä, kun hän on lopettanut television katselun, joku koputtaa hänen ovelle Floridaan. Kun hän avaa oven, siellä seisoo Sophia Loren, joka asuu noin 17 kilometrin päässä Randin asunnosta. Sophia sanoo surkeana: ”Minulla ei ole paikkaa, missä yöpyä.”

- Kyseessä on fantasia. Me tarvitsemme fantasioita. Ilman niitä ei ole runoutta, lauluja eikä kauneutta elämässämme.

Randi painotti, että fantasian ja todellisuuden välillä on olemassa raja. Ihmisen on tiedettävä, milloin hän ylittää sen. Mitään muuta Randi ei pyydä meitä tekemään kuin tuntemaan tämän rajan olemassa olon. Mielikuvitusmaailma ei ole totta, siellä ei voi asua. Monet luulevat että he voivat, mutta eivät he voi.

- Me emme tarvitse huuhaata. Minä olen käynyt Houstonissa ja koskettanut kiviä, jotka ihmiset ovat tuoneet kuusta. Se on todella jännittävää ja täysin todellista, ja paljon hienompaa kuin yksikään astrologien esittämä väite. Miettikää: me olemme käyneet kuussa. Vielä jonakin päivänä me menemme tähtiin. Magiikka ja kauneus ovat meissä itsessämme, ihmislaajissamme.

- Minä olen jatkuvasti kosketuksissa ihmisten kanssa, jotka eivät elä tässä maailmassa. Toivottavasti te pysytte tässä maailmassa ja saatte mahdollisimman monen muunkin pysymään. ■

Ben Normal

Totuus Dianan kuolemasta

Monijälleensyntymäänuskovasanoo eläneensä edellisessä elämässään joko Kleopatrana, Marie Antoinettena tai molempina. He valehtelevat. Tiedän, koska olen itse ollut Julius Caesar ja Ludvig XVI. Kukaan laskemistani 35:stä Kleopatrasta ja 28:sta Marie Antoinettesta ei ollut silloin siellä.

Olen lisäksi ollut Aleksanteri suuri, Kaarle suuri, Ramses ensimmäinen tai toinen tai joku muu joka rakensi pyramidit, William Shakespeare, Casanova, Odysseus, Napoleon, Tanskan prinssi Hamlet ja Martin Luther King. Luulin joskus olleeni myös John F. Kennedy, mutten luule enää, kun on kerrottu, ettei hän ollutkaan pelkästään suursankari. En myöskään ole ollut Pipin pieni.

Maaorjien ja muitten orjien vähyyttä jälleensyntyneiden keskuudessa ihmetellään joskus. Ei tarvitsisi. Se on näköharha. Menneitten vuosisatojen rahvas on syntynyt kehitysmaihin, eikä näin pääse esittelemään aiempien elämiensä kokemuksia meidän länsimaisissa lukemistoissamme. Tämäkin edessäni oleva tunnustus on elävä osoitus siitä, että asia pitää paikkansa.

Lisäksi olette todistamassa harvinaislaatuista tapahtumaa. Tämä teksti on nimittäin saneltu automaattikirjoituksella suoraan fyysisen kirjoittajan käsiin, eikä hän niin ollen ole siitä sitäkään vähää vastuussa kuin tavallisesti.

Todistaaksemme automaattikirjoituksen teimme pienen kokeen. Kirjoittajan kädet asetettiin vapaasti lepäämään näppäimistöille ja hänen päähänsä kiinnitettiin elektrodit. Samaan aikaan kun tarkkailtiin käsiä liikettä, seurattiin aivoissa tapahtuvaa toimintaa.

Hyvin pian havaittiin, että kirjoittajan kädet liikuivat näppäimistöllä tuottaen täysin ymmärrettävää ja loogista tekstiä - sen sijaan pienintäkään merkkiä muusta kuin elintoimintojen kannalta kaikkein välttämättömimmästä aivotoiminnasta ei havaittu koko kokeen aikana. Aivosähkökäyrä

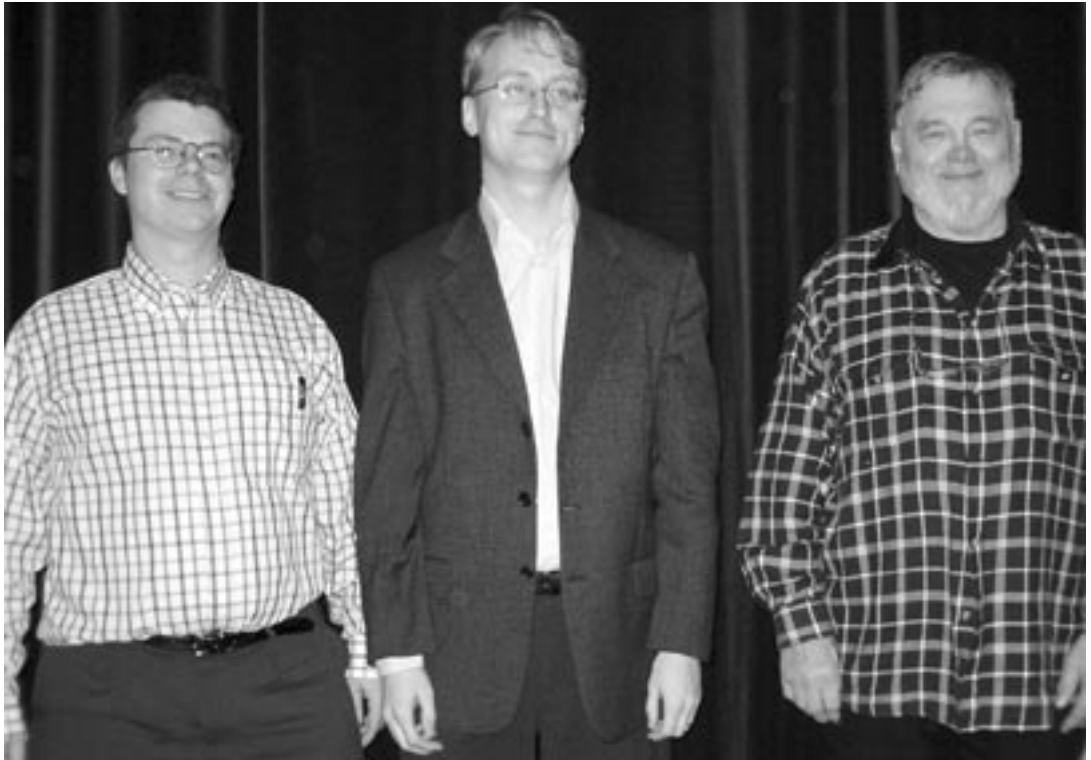
reagoi vasta kokeen jälkeen, jolloin kirjoittajalle tarjottiin virvokkeita. Tällä osoitettiin laitteiston olleen toimintakunnossa.

Jo tämä ensimmäinen koe olisi riittänyt vakuuttamaan suurimman osan yleisöstä. Saavuttaaksemme täydellisen varmuuden automaation aitoudesta teimme vielä toisen kokeen: kaksois-sokkotestin kahdella grafologilla! Kokeen aikana grafologit näkivät vain kirjoittajan kädet - muun fyysisen olemuksen ollessa peitettynä. Grafologien luettua valmiin tekstin ja nähtyä kirjoittajan he kiistatta todistivat, että on mahdotonta kyseisen henkilön pystyä kirjoittamaan kissaakaan, saati kokonaista lausetta.

Varsinainen ulosannin ja siten myös automaattikirjoituksen tarve tulee kuitenkin siitä, että on korkea aika korjata muutama historiaan jäänyt väärinkäsitys. Vaikka minua on tarvittu moneen, niin aivan koko maailmanhistoriaa en ole tullut kirjoittaneeksi. Shakespearena eläessäni sain tehtyä jotain pientä, tunsinhan sattuneesta syystä muun muassa Julius Caesarin elämän. Valitettavasti näitäkään dokumentteja ei oteta nykyään aivan todesta.

Tästä ei kuitenkaan ollut tarkoitukseni kertoa. Asiani ei nimittäin ole enempää eikä vähempää kuin totuus prinsessa Dianan kuolemasta. Kerroin teille nyt luottamuksella ja yksinoikeudella, että hänet surmasi kansainvälisen terrorismin ja maailman mahtavimpien tiedustelupalveluiden yhteinen salaliitto. Näin siksi, että prinsessan työ maailmanrauhan puolesta oli juuri alkamassa kantaa hedelmää ja uhkasi tehdä konspiraatiokumppaneista työttömiä.

Jos ihmettelette nyt miksi tiesin tämän asian, niin voin kertoa teille: olen ollut myös prinsessa Diana ja minun on kerrottava totuus ennen kuin kaikki huijarit ehtivät julkisuusikään. He ovat jo kuusivuotiaita. Pian valmiita kertomaan maailmalle kaiken itsestään ja elämästään.

Kolme puheenjohtajaa: Matias Aunola (2004 -), Jukka Häkkinen (1999-2003), Ilpo V. Salmi (1995-1998).

Skepsikselle uusi puheenjohtaja

Skepsiksen uudeksi puheenjohtajaksi valittiin yhdistyksen vuosikokouksessa marraskuussa fyysikko **Matias Aunola** Riihimäeltä. Työkiireidensä vuoksi puheenjohtajuudesta luopunut **Jukka Häkkinen** jatkaa edelleen yhdistyksen hallituksessa ns. mediatyhteyshenkilönä.

Rauni Tiaisen tilalle toiseksi tilintarkastajaksi valittiin kokouksessa Turun alueyhteyshenkilö **Heikki Kujanpää**. Yhdistyksen jäsenmaksu päätettiin pitää samana kuin edellisenä vuonna (21 euroa aikuisilta; 10,50 euroa alle 20-vuotiailta).

Huuhaa-palkinto ”Minä olen” -lehdelle

Joulukuussa ennen **James Randin** luento Skepsis myönsi vuoden 2003 Huuhaa-palkintonsa ”Minä olen” -lehdelle ja etenkin sen verkkokaupalle (www.minaolen.com). Lehden verkkokaupapalkittiin uskottomasta innovatiivisuudesta, kekseliäisyydestä ja tarmosta tuoda markkinoille mitä ihmeellisimpiä ja tarpeettomimpia tuotteita,

joiden toimivuutta ei ole tieteellisesti sen enempää kuin käytännössäkään todennettu.

Verkkokaupan sivuilla on tarjolla muun muassa ”Zapper”, amerikkalaisperäinen laite, jonka poikkeuksellisiin ominaisuuksiin kuuluu kyky vaikuttaa ”kaikkiin sairauksiin”, kuten esimerkiksi syöpään, AIDSiin, astmaan ja herpekseseen. Todellisuudessa kyseinen 217 euroa maksava vekotin on yksinkertainen, sähköisiä värähtelyjä tuottava laite, oskillaattori, jonka terveysvaikutuksia ei ole mitenkään todennettu.

Kaupan tuotteista löytyy myös ”säteilysuojia”, jotka kuvauksen mukaan suojaavat esimerkiksi radioaktiiviselta säteilyltä. Niitä voidaan käyttää myös matkapuhelimilta tai tietokoneiden näytöiltä suojaututtaessa. Todellisuudessa nämä kalleimmillaan 215 euroa maksavat laitteet ovat pelkkiä pahvilevyjä, joihin on painettu kuvia.

Kolmas esimerkki verkkokaupan tuotteista on 2405 euroa maksava ”GIE-vesiaktivoija”, jonka kerrotaan tarjoavan ”homeopaattisessa mielessä

vaurioitumatonta vettä”, ”vahinkoaineinfoosaasteista puhdistettua, hapella rikastettua ja biologisesti arvokasta luonnontuotetta nautittavaksi”. Laite liitetään tavalliseen vesijohtoon, minkä jälkeen se ei käytännössä tee mitään.

Skepsis tahtoi palkinnollaan kiittää ”Minä olen” -lehden verkkokaupan nettisivuja hauska- ja viihdyttävästä lukukokemuksesta. Yhdistys kuitenkin toivoi, että markkinointia valvovat viranomaiset eivät sivuja lukiessaan enää nauraisi, vaan puuttuisivat katteettomiin terveys- ja muihin lupauksiin, joita sivuilla markkinoiduista laitteista esitetään.

Sokrates-palkinnon vastaanotti Heurekan toiminnanjohtaja Per-Edvin Persson. Huuhaa-palkintoa ei Jukka Häkkiseltä saapunut hakemaan kukaan.

Sokrates-palkinto Heurekalle

Vuoden 2003 Sokrates-palkintonsa Skepsis myönsi tiedekeskus Heurekalle, jonka auditoriossa palkinnot jaettiin ennen Randin luentoa. Skepsiksen mielestä tiedekeskus Heureka on poikkeuksellisen ansiokkaalla tavalla edistänyt tieteellisen tiedon ja maailmankuvan leviämistä yleiseen tietoisuuteen. Heurekan näyttelyiden teemat ovat vaihdelleet dinosauruksista illuusiioihin, mutta aina on näyttelyiden sisältö on aina toteutettu hyvällä tieteellisellä tarkkuudella.

Tiedekeskuksen toiminta on aina tasapainoilua viihdyttämisen ja opettamisen välillä, ja kiusaus tinkiä tieteellisestä sisällöstä on aina olemassa. Skepsiksen mukaan Heureka on kuitenkin ansiokkaasti pitänyt tinkimättömän tieteellisen linjansa ja tällä tavoin toteuttanut tiedekeskuksen toiminnan perusajatusta. ■

KOKOUSKUTSU

Skepsiksen sääntömääräinen kevätkokous pidetään **keskiviikkona 3. maaliskuuta 2003 klo 19.30** (luentotilaisuuden jälkeen) Tieteiden talolla, Kirkkokatu 6.

Kokouksen esityslista:

1. Kokouksen avaus.
2. Valitaan kokouksen puheenjohtaja, sihteeri, kaksi pöytäkirjantarkastajaa ja kaksi ääntenlaskijaa.
3. Todetaan kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus.
4. Hyväksytään kokouksen työjärjestys.
5. Esitetään vuoden 2003 tilinpäätös, vuosikertomus ja tilintarkastajien lausunto.
6. Päätetään tilinpäätöksen vahvistamisesta ja vastuuvapauden myöntämisestä hallitukselle ja muille vastuuvollisille.
7. Tiedotus- ja muut esille tulevat asiat.
8. Kokouksen päättäminen.

Matias Aunola

Skepsiksen uusi puheenjohtaja

Matias Aunola valittiin Skepsiksen uudeksi puheenjohtajaksi seuran vuosikokouksessa marraskuussa. Kuka hän on ja kuinka hänestä tuli skeptikko?

Jo pienenä olin aivan liian kiinnostunut numeroista ja ensi alkuun nimenomaan niistä. Laskeminen oli kivaa jo ennen ala-astetta. Vasta paljon myöhemmin ymmärsin, ettei minus-ta koskaan tule matemaatikkoa.

Kirjoittaminen taas oli paljon vaikeampaa. Ala-asteen opettajat alkoivat varmasti jo epäillä kykyäni tuottaa kunnollista tekstiä. Ala-asteella ymmärsin myös, että taipumukseni kohdistuvat selvästi luonnontieteisiin, ja ahminkin kaikkea

kotoa ja kirjastosta löytyvää. Samalla tutustuin tieteiskirjallisuuteen ja paranormaalien maailmaan. Tuolloin suodattimeni eivät olleet edes nykyisessä kunnossaan, joten en oikein ymmärtänyt kiintoisien tarinoiden ja faktojen eroa. Sitä esimerkiksi ”Valitut palat” ja monet muutkin vetivät minua höplästä.

Yläasteen loppupuoliskolla matemaattiset taipumukseni sekä tutustuminen koviin luonnontieteisiin alkoivat vaikuttaa. Ehkäpä painettu sana ja uutiset eivät aina olekaan totta. Lisäksi asian esitysmuoto vaikuttaa ratkaisevasti uskotavuuteen. Tähtitiede muistutti taivaalla loistavien valopisteiden olevan todellisuudessa varsin kaukana olevia aurinkoja, mikä pani epäilemään

kontaktihenkilöitä ja ufotarinoita. En kuitenkaan osannut vielä sanoa, miksi telepatia on niin epätoiminnaköistä tai ennustaminen niin kohtuuttoman vaikeaa.

Lukiassa luisuin vähitellen, mutta vastustamatomasti, luonnontieteiden helmaan. Vähitellen, miljoonien ihmisten väittelyn tuloksena kasvava tietomäärä oli varmasti paras arvaus maailman toiminnalle. Erityisesti fysiikka ja matematiikka tekivät minuun vaikutuksen, koska kuvittelin jo ymmärtäväni niistä kohtuullisen paljon. Lukija arvannee, etten ollut kovin oikeassa.

Eräs tärkeä vaikuttajani oli tuolloin ”Alivaltiosihteerä”, jonka radiohupailut piristivät hypytuntejani. **Frangén, Heikura** ja **Liikka** ovat hyviä skeptikon kouluttajia - luultavasti tahallaan, vaikkei sitä koskaan tiedä.

Aluetoiminta Jyväskylässä vei mukanaan

Lopullisen romahduksen skeptikon ominais-tilaan aiheutti Jyväskylän aktiivinen 90-luvun alkupuolisko. Aloitin fysiikan opiskelut syksyllä 1992, jolloin törmäsin myös Jyväskylän Skepsistoimintaryhmään, jonka vetäjinä toimivat **Kari Saari** ja **Otto J. Mäkelä**. Yhdessä tutuistuinme moniin aiheisiin - spiritismissä käytettävästä Ouija-laudasta hypnoosiin. Kävimme myös keskusteluja paikallisen parayhdistyksen ihmisten kanssa. Olin käytännössä myyty, sillä fysiikan opintojen eteneminen muovasi maailmankuvaani voimakkaasti naturalistiseen suuntaan.

Skeptismistä muotoutui erittäin kiinnostava harrastus, jonka vivahteikkuus oli aivan uutta minulle. Paranormaaleja ilmiöitä olikin todella paljon ja moniin pystyi tutustumaan Jyväskylässä aktiivisen parayhteisön ansiosta. Kävimme pienemmällä tai suuremmalla porukalla monissa tilaisuuksissa ja kuulumme monia alan nimiä kuten **Rauni-Leena Luukasta, Juhan af Grannia, Kalevi Riikosta** sekä monia muita.

Tärkeimmät tapahtumat skeptikoiden kannalta olivat kuitenkin yliopiston etnologian laitoksen järjestämä ufoseminaari vuonna 1995 ja **James**

Randin vierailu Jyväskylän Kesässä 1997 sekä muut samaan aikaan järjestetyt luennot ja tapahtumat. Randin tapaaminen oli myös huomattava elämys.

Aktiivinen ja osallistuva skeptismini alkoi ty-
rehtyä vuoden 1997 tienoilla. Olin tutustunut jo niin moneen erilaiseen ilmiöön, että saturoitu-
minen oli lähellä. Onneksi skeptismin kenttä on laaja, eikä kaikkien skeptikoiden tarvitse henki-
lökohtaisesti kaivaa pohjamutia.

Yritän pysyä ilmiöistä ajan tasalla lähinnä luke-
malla, ja puuttua asioihin vain tarvittaessa. Fyy-
sikön koulutus auttoi huomattavasti tapahtumis-
sa, jotka johtivat Huhuaa-palkinnon antamiseen
Keskisuomalaisen Kunnonsuomalainen-liitteelle
vuonna 1998. Toinen tärkeä vaikutusmekanismi
on ollut osallistuminen Skepsis ry:n järjestämien
esitestiön suunnitteluun ja toteutukseen. Toivotta-
vasti skeptikon kujeet eivät lopu tähän.

Pari anekdoottia

Odotitte tietysti tunnustuksia paranormaaleista
kokemuksista. Niitä ei valitettavasti juurikaan
ole. Joitain outoja tapauksia toki löytyy, joskin
ne ovat oleellisesti kaikki pään sisäpuolella ta-
pahtuneita. En ole edes kunnollista ufohavaintoa
tehnyt, paitsi unessa. Uniin liittyvät myös mo-
ninkertaiset heräämiset ja valheellinen tilanteen
toistuminen. Jälkimmäisissä lienee kyse muistin
virheellisestä toiminnasta.

Lopuksi kerrottakoon pari anekdoottia matkan
varrelta:

Noin vuonna 1995 Rauni-Leena Luukanen-
Kilde kertoi minulle henkilökohtaisesti, miksei
yleisesti tiedetä, että kuun takapuolella vallitsee
paksu ilmakehä ja että sinne tehdään jatkuvia ava-
ruuslentoja: kyseessä on tietysti se kuuluisa
tiedemiesten salaliitto. Mutta kun kysyin, mik-
sei siitä kerrota edes tiedemiehen aluille mitään,
paljasti hän Suomessa vain kahden (2) ihmisen
tietävän totuuden asiasta. Tähän ei tietenkään
laskettu sitä valtavaa kuulijajoukkoa, jolle hän
kyseisen tiedon oli välittänyt.

Lupauksia Maan ulkopuolisen älyllisen olen-
non vierailusta on kuultu vaikka kuinka monta.
Aina ne ovat olleet tulossa ihan kohta, muutaman
vuoden sisällä. Sekä Grann että Luukanen-Kil-
de olivat melkoisen varmoja vuodesta 1997 tai
viimeistään 1998, mutta jälkimmäisestäkin on
vierähtänyt jo viisi vuotta.

Ilmeisesti värähtelytasomme ei sitten ole vie-
läkään noussut riittävästi. ■

Kognitiivisen uskontoteorian soveltamisesta ufotraditioon

Valmistellessani ufoaiheista väitöskirjaa uskontotieteestä olen tullut pohtineeksi ufoaineistojen uskonnollista luonnetta useista näkökulmista. Eräs lähestymistapa kiehtoo minua kuitenkin erityisesti; pyrin soveltamaan ufoaineistoihin kognitiivista uskontoteoriaa. Tässä katsauksessa esittelen lyhyesti väitöskirjani näkökulmaa.

- FM JAAKKO NÄRVÄ -

Ufotradition uskonnollinen luonne

Ensin on hyvä hieman pohtia, millä tavoin ufotraditio eli ufoharrastus, ufotutkimus ja ufokokemukset sekä ufokultit ja -lahkot ovat ylipäätään luokiteltavissa uskontotieteellisesti kiinnostavaksi aineistoksi. Ensiksi, sikäli kun uskonto mielletään joksikin kristilliseksi tai maailmanuskontoihin viittaavaksi, ufotradition määrittäminen uskonnolliseksi aineistoksi vaikuttaa jokseenkin oudolta. Toiseksi, monien ufotutkijoiden mielestä on arveluttavaa käsittää esimerkiksi ufologia ja ufokokemukset uskonnollisiksi kohteiksi. Tällöin he viittaavat uskonnollisuudella tarkoitettavan jotakin epätotta tai (ufologian tapauksessa) epätieteellisyyttä. Heidän käsityksensä mukaan ufologia – tai ainakin osa siitä – on aitoa tiedettä ja ufoilmiöt ainakin osin todellisia. Kolmanneksi, vaikka mainitut aineistot voitaisiin katsoa uskonnollisiksi ei- tai epätotuutensa tai epätieteellisyytensä puolesta, on selvää, ettei uskonto-näkökulma kata kaikkea ufomateriaalia.

Suurin osa ufohavainnoista lienee tavallisten ihmisten virhetulkintoja tunnetuista kohteista, kuten lentokoneista ja Venuksesta. Virhetulkinnat perustuvat nähdäkseen havaintopsykologisiin lainalaisuuksiin, havainto-olosuhteisiin, ufokokemuksellisuuteen ja ufoaiheisen populaarikulttuurin vaikutukseen yllättävässä havaintotilanteessa. Ufokokemuksellisuudella tarkoitan ”puolivakavaa” suhtautumista ufoilmiöihin, jolla ei kuiten-

kaan ole elämää voimakkaasti orientoivaa vaikutusta, kuten uskonnollisuudella. Osa ufoilmiöistä on taas huijauksia ja osa psykiatrisesti selitettäviä. Millä tavoin ufotraditio voidaan siis ymmärtää uskontotieteelliseksi tutkimuskohteeksi?

Uskonnon mieltäminen ainoastaan kristinuskoksi tai suuriksi maailmanuskonnoiksi on uskonnotutkimuksen näkökulmasta epämielekkästä. Kulttuurisessa todellisuudessa on löydettävissä lukemattomia toiminnan muotoja, joita voidaan luontevasti nimittää uskonnollisiksi ilmiöiksi. Tällaisia ovat esimerkiksi kaikki monoteistiset, mystiset, kansanuskonnolliset ja samanistiset maailmankuvat sekä niiden erilaiset yhdistelmät. Uskonto voidaankin uskontotieteen lähtökohdasta käsin määrittää uskoksi millaiseen tahansa elämää voimakkaasti ohjaavaan yliluonnolliseen todellisuuskäsitykseen. Tällöin uskonnotutkimus voi olla kiinnostavaa ja informatiivista.

Ufokontaktinäyttävät selvästi pohjautuvan teosofis-spiritualistisen tradition maailmankuvaan, kun taas ufosieppaukset muistuttavat monin osin muun muassa paholais-, enkeli- ja keijukokemuksia, mystisiä kokemuksia sekä samanistisia ilmiöitä. Lisäksi osan ufohavainnoista voidaan olettaa perustuvan uskonnollisiin motivaatioihin. Ufologian ja ufoharrastuksen piirissä, kuten usein myös ufokontaktien ja -sieppausten yhteydessä, uskotaan monesti yliluonnollisiksi luonnehdittavien ufoilmiöiden todellisuuteen. Nykyään ufologiassa on varsin näkyvästi esillä usko New Age -tyyppiseen maailmankuvaan, mutta myös esimerkiksi kristillisiä painotuksia on esiintynyt. Tällöin ufoilmiöiden on tulkittu edustavan lähinnä joko paholaisen suunnitelmaa ja jumalallisia ilmestyksiä. Ufotraditio sisältää ätten voimakkaasti erilaisista uskonnollisista aineistoista juontuvia elementtejä.

Huijaukset ovat pieni osa kaikista ufokokemuksista eikä myöskään psykiatrisilla selityksillä vaikuta olevan kovin suurta yleistettävyyttä. Lisäksi psykiatriset selitykset eivät välttämättä sulje uskonnollista pois: uskonnollinen ajattelu ja kokeminen voi esiintyä sekä psykkinesti ter-

Jaakko Närvä tekee Helsingin yliopiston uskontotieteen laitoksella väitöskirjaa ufoilmion uskonnollisista ulottuvuuksista.

veessä että tasapainottomassa yhteydessä.

Edellisen perusteella on todettavissa, että ufokokemukset, ufologia ja ufoharrastus vaikuttavat kokonaisuutena voimakkaasti tieteellis-tekniseen käsitteisiin verhotulta uuden uskonnollisuuden muodolta. Vain osa ufohavainnoista, melko pieni ufohuijausten osuus kaikista ufokokemuksista ja kriittinen tai skeptinen ufotutkimus jäävät selvästi ufouskonnollisuuden ulkopuolelle. Ufologian ja ufoharrastuksen ja niiden suuntausten tieteellisyydestä sekä ufokokemusten todellisuudesta voidaan väitellä, mutta joka tapauksessa niillä on selkeitä uskonnollisia piirteitä. Tämä viime kädessä oikeuttaa uskontotieteellisen kiinnostuksen ufotraditiota kohtaan, oltiin todellisuus- ja tieteellisyysskysymyksistä mitä mieltä tahansa.

Erilaiset ufolahkot ja -kultit omaavat usein ilmeisellä tavalla uskonnollisen maailmankuvan.

Selvärajainen, yhteiskunnasta eristäytymään pyrkivä ufolahko oli esimerkiksi ”Taivaan portti”, jonka jäsenet tekivät itsemurhan keväällä 1997. Yhteiskuntaan sopeutuvaa, useisiin eri maihin jakautunutta ufokulttia sen sijaan edustaa raelilainen kirkko, joka on ylittänyt uutiskynnyksen ihmisen kloonaamispyrkimyksiensä vuoksi.

Todettakoon vielä, että uskontotieteellisen tutkimuksen yhteydessä uskonnollisiin kysymyksiin ei oteta kantaa – uskontoja tutkitaan ihmistieteellisesti eli muun muassa vertailevasti ja sosiologisin käsittein, ei harjoiteta tai pyritä luomaan jonkinlaista uskonnollista tai filosofista synteesiä eri uskonnoista. Uskontotieteellisen tutkimuksen sisällä ei myöskään voida ryhtyä luonnontieteilijöiksi ja pyrkiä esimerkiksi ufotradition kohdalla selvittämään, onko tieteellistä ufologiaa ja fyysikaalisesti, paranormaalisti tai jollakin

tavoin henkisesti objektiivisia ufoilmiöitä ole-
massa. Uskontotieteellinen näkökulma on tietysti
osattava suhteuttaa ufoilmiöiden aikaisempaan,
tieteellisesti asialliseen tutkimukseen ja ufologiaa
koskevan kriittisen keskustelun kontekstiin siinä
määrin, kun uskontotieteilijä katsoo tarpeelliseksi.
Tällä tavoin voidaan asianmukaisesti säilyttää
päättelyllinen ja keskustelullinen yhteys ufotra-
dition aikaisempaan tarkasteluun.

Kognitiivisesta uskontoteoriasta

Uskonto sisältää ilmiönä sekä fysiologisia, bio-
logisia, psyykkisiä että kulttuurisia tekijöitä. Us-
konnon (uskonto-ilmiön) kulttuuriset ilmenemis-
muodot eli eri uskonnot ovat näistä ilmeisimmäl-
lä tavalla havaittavia. Sen sijaan uskonnollisen
toiminnan fysiologisia, biologisia ja psyykkisiä
lainalasuksia tai mekanismeja on vaikeampi
havaita ja niitä tunnetaankin melko huonosti.
Yleistäviä, esimerkiksi psykologisia, käsityksiä
ja teorioita uskonnosta on toki esitetty lukuisia,
mutta ne ovat yleensä melko filosofis-luontoisia
tai ”ajatuskokeellisia”. Nämä voivat kyllä antaa
oivalluksia ja kasvattaa ymmärrystä uskonnolli-
sen ajattelun ja toiminnan materiaalisesta pohjas-
ta, mutta ne eivät kuitenkaan varsinaisesti selitä
uskontoa.

Kognitiivinen uskontoteoria näyttää tarjoavan
hyviä välineitä kuvata uskonnollisen toiminnan
yleisiä mekanismeja, ”syvärakennetta”. Teoria
pohjautuu olennaisesti kokeellisiin tutkimustul-
oksiin ja ihmislajin evoluutiokehityksen teoriaan.
Se on laajasti ottaen osa kognitiivista paradigmaa,
jossa pyrkimykseen on tarkastella symbolisen
tapahtumallisuuden yleisiä rakenteita. Kognitiiv-
ista uskontoteoriaa kehiteltäessä on muun muas-
sa opittu erilaisilla kysymysarjoilla testaamaan
yliluonnollisen päättelyn kulttuurista riippumat-
tomia muotoja (vrt. ”luonnollinen”, arkilooginen
päättely, kuten liallinen yleistäminen).

Teoria esittää hyvin mielenkiintoisen tarken-
nuksen ylliluonnollisen representaatioon tai ide-

aan. Termi ”ylliluonnollinen” saatetaan ymmärtää
monin tavoin. Joku ajattelee ylliluonnollisesta pu-
huttaessa lähinnä kristillisiä ideoita, toinen taas
mieltää ylliluonnollisen esimerkiksi ”paranormaali-
na”. Kuitenkin kaikkiin ylliluonnollisen määri-
tyksiin näyttää sisältyvän myös jotakin samaa.
Tulkittiin ”ylliluonnollinen” sitten kristillisiksi
ideoiksi tai paranormaaleiksi käsityksiksi, se on
myös samalla mielletävissä joksikin arkitodelli-
suuden, terveen järjen tai logiikan vastaiseksi tai
ne ylittäväksi.

Ylliluonnollinen jää kuitenkin vielä hyvin epä-
selväksi käsitteeksi, vaikka ”ei- tai epäloogiseksi”
ymmärrettynä se tuntuukin jollakin tavoin sisäl-
tävän yleistettävyyttä. Tieteellisen fysiikan ideaa
ajan suhteellisuudesta on mahdotonta ymmärtää
”terveellä järjellä”. Idea on arkitodellisuuden
vastainen riippumatta siitä, missä kulttuurissa
henkilö elää. Samoin esimerkiksi idea puhuvas-
ta tai inhimillisen persoonan omaavasta puusta
(tai mistä tahansa kasvista) koetaan kulttuurista
riippumatta arkisesta käytännöstä poikkeavaksi.
Unissa esiintyy tyypillisesti ideoita, joita voidaan
nimittää ylliluonnollisiksi ja jotka ovat kulttuu-
risesta taustasta riippumatta tunnistettavissa jo-
kapäiväisestä arkitodellisuudesta poikkeaviksi.
Kuitenkin myös taskulamppu on arkitodellisuus-
vastainen, ”epälooginen”, henkilölle, jonka
kulttuurissa taskulamppu on tuntematon ilmiö.
Joidenkin ideoiden, olivat ne sitten kuvitteellisia
tai tieteellisiä, voidaan siis olettaa vaikuttavan
kulttuurisesti opituista malleista riippumatta
arkitodellisuuden vastaisilta. Toiset ideat taas
tuntuvat kulttuurisesta tietämyksestä riippuen
toisille arkikokemuksen vastailta ja toisille sen
mukaisilta.

Näin ollen ylliluonnollinen on voitu uskonto-
tieteessä parhaimmillaankin käsittää yleisesti
vain jonakin ei- tai epäloogisen tuntuisena, joka
vaikuttaa olevan jollakin tavoin ylikulttuurisesti
tunnistettavissa, mutta samalla kuitenkin kulttuu-
risidonnainen ilmiö. On ollut epäselvää, millai-
sia yleisiä lainalaisuuksia ylliluonnollinen ajatte-
lu ja toiminta tosiasiaa psyykkis-kulttuurisella
alueella sisältää ja miten nämä lainalaisuudet
voidaan erottaa kulttuurisesti opituista arkitodel-
lisuudelle vieraista kokemuksista. Toisaalta on
myös ollut syytä epäillä, onko ”ylliluonnollinen”
lopulta vain länsimaisen kulttuurin tai teologian
keksintö, sana, jonka viittaamat ideat eivät nou-
se mistään tietyistä (psyykkisistä tms.) lainalai-
suuksista ja ovat erityisen tuntuisia vain meille?

”Taskulamppu on arkitodellisuuden vastainen sille, jonka kulttuurissa se on tuntematon ilmiö.”

Onko yliluonnollinen kuin nälän tunne vai kuin jääkiekko-peli? Nälän tunteen taustalla on kulttuurisesti riippumattomia fysiologisia rakenteita, sen sijaan jääkiekon pelaamisen fysiologisia, biologisia tai psyykkisiä lakeja ei ole löydettävissä – inhimillinen leikki- tai pelikäyttäytyminen voi toki pohjautua esimerkiksi tiettyihin biologisiin tekijöihin, muttei kuitenkaan ole eristettävissä vain jääkiekon pelaamista selittäviä biologisia ominaisuuksia.

Kognitiivisen uskontoteorian mukaan jo varhaisesta lapsuudesta lähtien ihmisen mielessä toimivat niin sanotut mielen ontologiat. Nämä ovat mielen perustavia kategorioita, joiden avulla ihminen havaitsee ja jäsentää todellisuutta. Mielen ontologioita ovat (yleiskäsitteellisesti) persoona, eläin, kasvi, luonnollinen (tai eloton) ilmiö ja esine. Yhdessä näitä ontologioita nimitetään intuitiiviseksi ontologiaksi. Lapsen saavuttaessa kuuden vuoden iän hänen mieleensä ovat kehittyneet niin sanotut ”alue-erityiset” (domain-specific) periaatteet. Ne ovat mielellisiä ominaisuuksia tai ”ohjelmistoja”, jotka ohjaavat spontaanisti ja rikkaasti fyysistä, biologista ja psykologista todellisuutta koskevia odotuksia ja päätelmiä. Tällöin on kyse intuitiivisesta fysiikasta, biologiasta ja psykologiasta. Yliluonnollinen idea tai käsite on niin sanotusti intuition vastainen. Tämä tarkoittaa sitä, että yliluonnollisissa ideoissa ikään kuin loukataan mielen ontologioita. Loukkaaminen voi tapahtua joko päätelmällisellä ”repeämällä” tai ”siirtämällä” ontologian yhteyteen sopimattomia, esimerkiksi intuitiivisen psykologian mukaisia päättelyn periaatteita.

Päätelmällinen repeämä tai ”aukko” syntyy silloin, kun johonkin mielen ontologian ekstensioon kuuluvasta käsitteestä tavallaan hukataan jokin sellainen käsitteeseen liittyvä piirre, jonka intuitiivisesti oletetaan liittyvän sen ominaisuuksiin. Tyypillinen esimerkki tällaisesta ontologiaa loukkaavasta ideasta on ruumiiton persoona (kuten monet henkiolennot). Miellämme arki-intuitiivisesti, että persoonat – kuten ihmismielet – ja

kehot liittyvät kiinteästi yhteen. Emme siis vaistomaisesti oleta persoonallisten toimijoiden olevan kehottomia, vaan oletamme päinvastaista, olkoon älyllinen käsityksemme persoonien ja kehojen suhteesta mikä tahansa. Ruumiittoman persoonan käsitteessä ”hukataan” piirre, joka yleensä vaistomaisesti päätellään osaksi persoonaa: ruumis.

Mielen ontologian loukkaaminen sopimattomilla päättelyn periaatteilla tapahtuu siten, että intuitiivista fysiikkaa, biologiaa tai psykologiaa sovelletaan ”sopimattomassa paikassa”. Esimerkiksi käsitteessä ”talo, jolla on oma tahto”, on sovellettu sopimattomasti intuitiivista psykologiaa; talo on keinotekoinen esine, joten siihen ei voida soveltaa persoonan tai eläimen ominaisuuksia. Toinen esimerkki voisi olla vaikkapa käsite ”sumu, joka syö kotieläimiä”. Sumu on luonnollinen (eloton) ilmiö, joten siihen ei voida soveltaa intuitiivisia biologisia oletuksia, kuten että se syö – tai juo tai tuottaa jälkeläisiä.

Kognitiivisen uskontoteorian esittämässä yliluonnollisen käsitteessä psyykkis- tai mielelliskulttuurinen yliluonnollinen on osattu nostaa esiin ja on pystytty löytämään sen yleisiä rakenteita. Tämä mahdollistaa erottelujen tekemisen ”syvärakenteellisen” yliluonnollisen ja kulttuurisesti tai tieteellisesti opittujen arkitodellisuuden vastaisten ideoiden välillä. Ei tarvitse tyytyä vain mielikuvallisesti ja filosofisesti perusteltuun yliluonnollisen käsitteeseen.

On myös mahdollista erotella päättelyllisiltä ominaisuuksiltaan yliluonnollisia ja arvoituksellisia ideoita. Arvoituksellinen idea on vaikkapa seuraavanlainen. ”Mikko Mäkelä” käveli eilen Espoon Matinkylän ostoskeskuksen liepeillä. Yhtäkkiä hän havaitsi, että tien toisella puolella juoksi pystyasennossa pitkänomainen tai soikea, ”kesäkurpitsan” muotoinen ilmiö. Kohde oli noin metrin korkuinen ja siinä oli vaakasuorassa noin kymmenen senttimetrin levyisiä raitoja. Raidan olivat väriltään punaisia, keltaisia ja liloja. Ilmiöllä oli neljä vaalean sinistä ohutta jalkaa ja ne olivat kiinni soikion alaosassa. Ilmiö oli karvain ja se juoksi Mäkelän mukaan yhtä kovaa kuin keskikokoinen koira. Idea kuvaa jonkinlaista tuntematonta agenttia, eläimellistä tai persoonallista intentionaalista toimijaa. Agenttiutta ei loukata ”hukkaamalla” siitä jokin intuitiivisesti agenttiuteen kuuluva piirre. Soikion ei esitetä olevan esimerkiksi kuollut (toimiva keho ilman mieltä, kuten ”zombie”), se ei lakkaa yhtäkkiä olemasta, jakaudu kahdeksi soikioksi tms. Kohteeseen

ei myöskään ikään kuin siirretä kasvin, jonkin elottoman ilmiön tai esineen ominaisuuksia. Idea on arvoituksellinen, outo tai tuntematon, muttei yliluonnollisen päättelyn mukainen.

Kognitiivisen teorian soveltamisen mielekkäisyys ufotraditioon

Kognitiivisen uskontoteorian soveltaminen ufoaineistoihin tuo ainakin kolmenlaista hyötyä. Ufoaineistoja voidaan ensiksikin kuvata yksityiskohtaisesti tieteellisesti kiinnostavan yleisen uskontoteorian kehityksessä. Tässä voidaan puhua ”kognitiivisesta etnografiasta”. Toiseksi, kognitiivisen uskontoteorian toimivuutta tulee tarkistettua sen soveltamisen yhteydessä.

Tärkeintä väitöskirjani näkökulmasta on kuitenkin, että ufoaineistojen tarkastelu kognitiivisen uskontoteorian kontekstissa tuottaa olennaisesti tarkemman kuvan ufoaineistojen yleisestä uskonto-luonteesta kuin mitä tähän mennessä on voitu esittää. Esimerkiksi ufologisten ja ufokokemuksellisten ideoiden yliluonnollisuuden kuvaa voidaan merkittävästi täsmentää. Ufologiassa ja ufokokemuksissa näyttää muun muassa esiintyvän sekä yliluonnollisia eli intuition vastaisia että arvoituksellisia tai tuntemattomilta vaikuttavia ufo- ja humanoidi -ideoita. Riippumatta ufokokemuksen luokasta (ufohavainto, -sieppaus vai -kontakti) niihin saatetaan kertomuksen tasolla liittää tai olla liittämättä yliluonnollinen assosiaatio tai maailmankuva. Kaikki ufo- ja humanoidi-ideat eivät enää näytä epämääräisen yliluonnollisilta, epäloogisilta tai arkitodellisuuden vastaisilta, vaan osin esimerkiksi sekä yliluonnollisilta että tuntemattomilta ja samalla ei-yliluonnollisesti tulkituilta. Muun muassa tällaiset ideat ovat kognitiivisen uskontoteorian näkökulmasta uskonnollisesti epätyyppillisiä.

Kyseisen tyyppiset ufoaineistojen poikkeavuudet on mahdollista havaita ainoastaan kognitiivisen uskontoteorian soveltamisella. Tulokset ovat varmasti sinänsä jännittäviä, mutta lisäksi on pohdittava niiden merkitystä. Miksi jotkut ufoai-

neistoissa esiintyvät ideat, olivat ne vain outoja tai yliluonnollisia, tulkitaan ei-yliluonnollisesti? Tätä on mahdollista tarkastella esimerkiksi historiallisesti ja sosiologisesti. Millä tavoin vaikkapa pluralistinen ja tieteellis-tekninen kulttuuri on saattanut muokata uskonnollista toimintaa ”verhoutuneeksi” siten, että uskonnollisesta toiminnasta on joiltakin osin vaikea havaita sille tyypillisiä rakenteita? Mitä muita vastaavanlaisia aineistoja nykykulttuurissamme esiintyy? Edustaako tällainen ilmiö ehkä jonkinlaista teknisessä kulttuurissamme yleistyvää uskonnon piirrettä? Lopulliset tulokset ja pohdinnat esitän väitöskirjassani. ■

KIRJALLISUUTTA

Boyer, Pascal. 2001. *Religion Explained: the evolutionary origins of religious thought*. New York, NY: Basic Books.

Kuure, Kari A. & Kyröläinen, Juhani & Nyman, Göte & Piironen, Jukka. 1993. *Katoavatko ufot? UFOilmion kriittistä tarkastelua*. Helsinki: Ursa.

Kyröläinen, Juhani & Teerikorpi, Pekka. 1980. *Ufojen arvoitus*. Helsinki: Ursa.

Närvä, Jaakko. 2001. ”Ufoilmion uskonnollisia piirteitä”. Teoksessa *Vanhat jumalat – uudet tulkinat*. Näköaloja uusiin uskontoihin Suomessa (toim. Jussi Niemelä), 223-260. Helsinki: uskontotieteen laitos.

Partridge, Christopher (toim.). 2003. *UFO Religions*. London & New York: Routledge.

Pyyysiäinen, Ilkka. 2001. *How religion works: towards a new cognitive science of religion*. Leiden: Brill.

Yhdellekään Estonian uhrien sielulle ei käynyt huonosti

”Tampereen Ufo” - yhdistys täytti syksyllä 30 vuotta. Skeptikon päätoimittaja sattui olemaan maisemissa juuri silloin, joten hän kävi kuuntelemassa juhlaesitelmää vanhalla kirjastotalolla.

Ensimmäisenä esiintyi mielyttävän oloinen ja energinen **Sirkku Törnroos**, joka kertoi nähneensä ufon konkreettisin silmin. Muuten kaikki hänen ufokontaktinsa ja -havaintonsa ovat tapahtuneet muuntuneen tietoisuuden tasolla - osa selkeässä unessa, osa ”hallitussa” unessa. Transsiin hän ei osaa vaipua, mutta saa silti ufokontakteja myös valveilla ollessaan. Törnroos kertoi, että hänellä esiintyy selväkuuloa, telepatiaa ja intuitiota, joiden ilmeneminen perustuu siihen, että hänellä on kurkku-chakra auki. Hänellä on telepaattinen yhteys paitsi avaruusoloiden myös esimerkiksi puiden kanssa.

Ufosieppaukset huolestuttivat Törnroosia. Selailten kohteiksi joutuvat yleensä ihmiset, jotka ovat astraalitasolta katsoen kiinnostavia, siis ihmiset, jotka säteilevät ”suurempaa valoa”. Paitsi humanoideilla myös amerikkalaisilla on tieto-taito ufosieppausten tekemiseen. Kun jollakin alkaa ”lamppu palaa” astraalitasolla, tällainen henkilö on helppo siepata – näitä tapahtumia on löydetty

muun muassa regressioterapioissa. Sieppausten tarkoitus on saada henkisiä asioita harrastavat ihmiset pelokkaiksi ja sekaisin niin, etteivät he pääse vuosikausiin takasin astraalitasolle. Toinen tarkoitus on tehdä siepatuilla ihmisillä lääketieteellisiä tutkimuksia. Esimerkiksi joitakin vuosia sitten hävisi 200 ihmistä leirintäalueelta Uudessa Seelannissa.

Sieppauksia tekevät Törnroosin mukaan myös maahan sidotut henkiolennot, ihan vain ihmisiä kiusatakseen. Varsinaisia ufosieppauksia harrastavat ”galaktiset federaatiot”, ei väki yksittäisiltä tähdiltä. Sieppauksiin on erikoistunut kolme erillistä ryhmää, joista yksi on tehnyt salaisen sopimuksen USA:n hallituksen kanssa - tätä varten maahan on perustettu salainen MJ12-ryhmä. Tämä ryhmä on esitellyt toimintaansa Törnroosille, kun hän kerran kävi unitasolla USA:n hallituksen vieraana.

Estonian uppoamista edeltänä iltana Törnroosia alkoi paleltaa. Hänen mukaansa osa hänen sielustaan poistui ja yöllä hän näki unta, että oli laivan lastiruumassa, jossa rekat heiluivat irtoimenaan. Onnettomuuden uhreja ja heidän omaisiaan hän lohdutti kertomalla, että onnettomuushetkellä auttajia oli paikalla paljon myös muilta tasoilta, yhdellekään sielulle ei käynyt huonosti.

Sirkku Törnroos (oik.) kertoi harmittomia tarinoita, psykologi Tuula Minkkinen (vas.) uskoi aaveisiin.

Törnroos korosti olevansa maanläheinen, tylsä tyyppi, jota ei scifi tai ”Tähtien sota” –elokuvat kiinnosta. Tästä hän teki johtopäätöksen, että hänen tarinansa ovat täyttä totta.

Kummituksiin uskova psykologi

Sirkku Törnroosia voisi kuvailla harmittomaksi tarinankertojaksi, mutta seuraava esiintyjä, psykologian tohtori **Tuula Minkkinen**, ei ollut niin harmiton.

Aluksi hän kertoi, että normaali ilmiö järkyttävien tilanteiden kuten ufosiappausten jälkeen on tietoisuuden muuttuminen; taito käsitellä tietoa lisääntyy huomattavasti. Ufosiappaus, kuten mikä tahansa henkilökohtainen katastrofi, voi johtaa suuriin kärsimyksiin, joista oireena on muun muassa tunteiden ”puutuminen”, jolloin ympäristö koetaan eri tavalla kuin normaalisti. Tämä helpottaa ihmisen toimintaa, säätelee tuskan kokemista. Myös ajantaju voi muuttua – katastrofin kokenut on ajattomassa ulottuvuudessa, jossa kaikki tapahtuu kuin hidastettuna. Supermuisti on katastrofitilanteissa yleinen ilmiö: muistikuvien normaalin ylittävä voimakkuus, yksityiskohtien runsaus - ikään kuin kaikki aistit avautuisivat vastaanottamaan tietoa. Mieleen voi jäädä raiskaajan haju, hukkuvan kädenpuristus ja mikä tahansa vaikutelma. Myös yksinolo on katastrofin kokeneelle tuskallista – hän tuntee voimakasta tarvetta olla läheistensä kanssa.

Jos kyseisiä asioita ei pureta, ne saattavat synnyttää myöhäisreaktioita: ahdistusta, pelkoja, trauman uudelleen kokemista, muisti- ja keskittymisvaikeuksia, univaikeuksia, väsymystä, syyllisyyttä, somaattisia vaivoja, ärtyneisyyttä, vihaa, kiukkua. Nämä johtavat lisääntyneeseen sairastavuuteen, kuolleisuuteen, onnettomuuksiin, päihteiden käyttöön, perheongelmiin, seksuaalisiin ongelmiin, työssä poissaoloihin, työn ja asunnon vaihtamiseen, väkivaltaiseen käyttäytymiseen, rikollisuuteen.

Minkkisen mukaan ufosiappausten kokeneille ei ole virallista tietä apua helposti saatavilla.

Kyseiset kokemukset leimataan harhoiksi, koska niitä ei ole tiedostettu hoitokäytännössämme. Uhkana saattaa olla jopa pakkohoitoon saattaminen. Ufosiappausten kokenut tarvitsee Minkkisen mielestä enemmänkin traumaterapiaa kuin mielisairausten hoitoa. Apua voi saada myös ”Rajatiedon auttavasta puhelimesta”, ”Suomen Ufotutkijoilta” ja ”eräältä parantajalta, jolta löytyy kuppauksaan sun muut”.

Minkkinen kertoi hoitaneensa muutamaa ufosiappausten uhria. Ne olivat olleet kovia tapahtumia kokijoilleen, sillä järkytys oli lamaannuttanut uhrin. Erilaisia suositeltavia terapioita ovat Minkkisen mukaan silmänliiketerapia EMDR, jolla saadaan aktivoitua aivojen koteloitunut alue, sekä hypnoosi ja siihen liittyvä terapia, jossa edetään traumaketjua tapahtumaan saakka – pisin ketju on voinut eräällä Minkkisen potilaalla siittiötasolle saakka. Lisäksi voidaan käyttää NLP:tä ja perinteistä traumaterapiaa. Minkkinen suositteli terapiamuodoiksi myös shiatsua, selvänäkijän luona käyntiä ja reikihoitoa, jota hänkin oman työnsä ohessa antaa.

Minkkinen kertoi olleensa avustamassa myös Estonian onnettomuuden uhreja ja heidän omaisiaan. Hän kertoi hoitajien miettineen tapahtumapaikalla, tarttuvatko hukkuneiden sielut heihin. Hänen mukaansa kummitukset ovat todellisia - muuan tiedemies on jopa valokuvannut demoneja - mutta on valittava tarkkaan seura, jossa niistä puhuu, sillä uhkana on hoitoon joutuminen. Minkkisen mielestä kulttuurimme ongelma on se, että olemme vajonneet liian paljon järjen ja biologian tasolle. Auttajat eivät usko parapsykologiaan, vaan määräävät tällaisiin kokemuksiin pillereitä. Paratiede edustaa uhkaa maalliselle ja kaupalliselle nykykulttuurille. Paratiedettä rajoittaa myös se, ettei rahoittajia tahdo löytyä. Kuitenkin ”vuonna 2012 tiedettä, jota nykyään harjoitetaan, tullaan pitämään yhtä toimivana kuin nykyään pidetään keskiaikaista inkvisiota.”

Luentoa kuunnelllessani toivoin, ettei kohdalleni osuisi henkilökohtaista katastrofia ja jos osuu, ettei auttajakseni saavu henkilö, joka uskoo traumiin siittiötasolla, kummituksiin ja parapsykologiaan.

Kuva Suomen Ufotutkijat ry:stä sen sijaan parani yleisöpalautteen ansiosta. Eturivillä istunut mies moitti yhdistystä siitä, että yrittäessään olla tieteellisiä he etsivät koko ajan järjellistä selitystä. Luottamus kontaktihenkilöihin menee, kun toinen koko ajan kyseenalaistaa hänen kokemuksensa - tämä ei edistä paranemista. Lisäksi tietoa

on vaikea saada, jos asenne on jo valmiiksi kielteinen.

Ratkaisemattomat ufokuvat

Päivän mielenkiintoisin esiintyjä oli FM **Jaakko Närvä**, joka käsitteli luennoissaan ufovalokuvien klassikkoo: kahta maanviljelijää **Paul Trentin** toukokuun 11.1950 McMinnvillessä Oregossa ottamaa kuvaa.

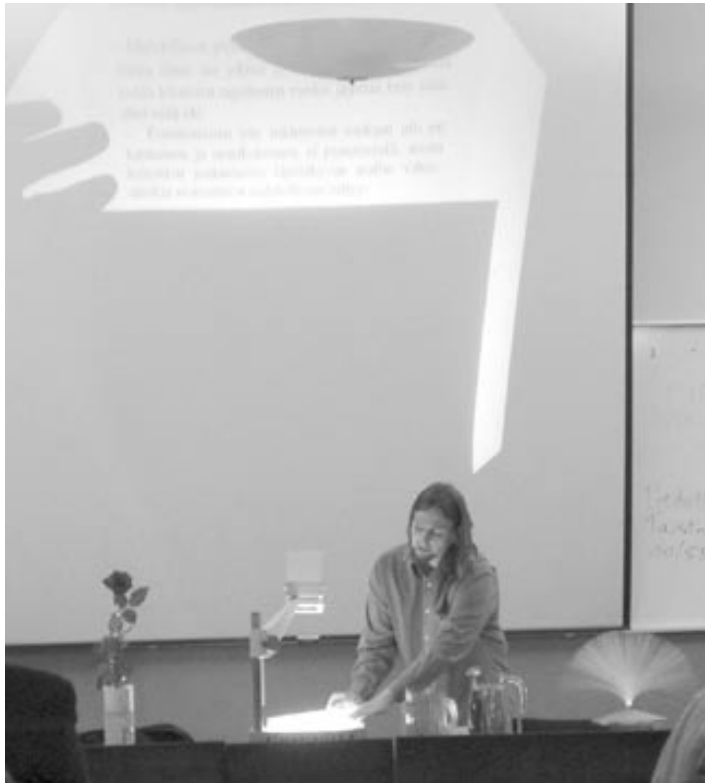
- Kyseiset kuvat kertovat joko huijauksesta ja väärennöksistä tai aidosta, tuntemattomasta lento-laitteesta, Närvä totesi.

Kyseisen ufon näki Trentien kertomuksen mukaan ensimmäisenä maatilan jäniksiä ruokkimassa ollut Trentin vaimo **Evelyn**, joka huusi huusi asiasta miehelleen. Tämä kävi hakemassa kameran ja otti kaksi kuvaa paikoilta, joiden välimatka on vain muutama metri.

Trentit eivät kehittäneet kuvia heti, vaan vasta useiden viikkojen jälkeen. Silloinkin he näyttivät niitä vain läheisilleen. Eräs kuvat nähnyt ehdotti, että niille kannattaisi tehdä jatkotutkimuksia. Tämä johti siihen, että kuvat päätyivät paikallisen lehtimiehen pöydälle. Hän haastatteli Trentin pariskuntaa, tutki negatiivit toimistossaan ja tuli tulokseen, että Trentit eivät olisi pystyneet väärentämään sellaista kuvaa. Kuvat julkaistiin ”Telephone Register” -lehden kesäkuun 8. päivän numerossa.

Siitä asti kuvien aitoudesta on väännetty kättä, mutta kuten ufoilmioita kriittisesti tarkastelevassa Ursan kirjassa ”Katoavatko ufot” (1993) todetaan, Trentin kuvat ovat edelleenkin eräitä niistä harvoista kuvista, joiden alkuperää ei ole pystytty varmuudella selittämään, vaikka kuvien aitous onkin asetettu kyseenalaiseksi.

Arizonan yliopiston astronomi **William K. Hartmann** haastatteli Trentin pariskuntaa ja teki vuonna 1967 tarkkoja fotometrisiä mittauksia alkuperäisistä negatiiveista. Hänen päätelmänsä mukaan kuvattu kohde oli ensimmäisessä kuvassa noin 1,3 kilometrin päässä kamerasta. Etäisyyden arvioimiseen hän käytti vertailukohteina kuvissa etualalla näkyviä taloja, puita, autotallin seinustalla olevaa metallista vesitankkia ja puhelinylyvästä sekä kuvien taka-alalla näkyviä kukkuloita,

FM Jaakko Närvän mukaan Trentin kuvat vaikuttavat terveen järjen ja kriittisyyteen pyrkivän - muttei varsinaisesti tieteellisen - tarkastelun perusteella aidoilta. ”Vaikka kuvat todella olisivat aitoja, tämä ei merkitse, että ne välttämättä kuvaavat avaruusolentojen alusta”, Närvä totesi.

puita ja rakennuksia. Lisäksi hän mittasi eri etäisyyksillä olevien kohteiden kirkkauden ja vertasi niitä ufon kirkkauteen. Hän huomasi, että ufo oli selvästi kirkaampi kuin metallitankki ja talon valkoiseksi maalattu pinta, joka vahvisti Trentien kertomuksen, että kyseessä oli ollut kirkas esine. Vaikka Hartmann ei sulkenut pois väärennöksen mahdollisuutta, analyysin loppupäätelmä oli, että ”kun otetaan huomioon kaikki tutkitut geometriset, psykologiset ja fysikaaliset tekijät, ne tuntuvat viittaavan siihen, että kahden todistajan silmien edessä lensi kummallinen hopeinen, metallinen, kiekonmuotoinen ja kymmenien metrien läpimitäinen ja ilmeisesti keinotekoinen kohde”.

Hartmannin tuloksiin tyytymätön tietokoneanalyttikko, skeptikko **Robert Sheaffer** väitti, että Trentien tarina on huijausta ja että ”ufo” roikkuu langan varassa kuvissa näkyvistä sähköjohdoista. Hän myös esitti, että usva, joka kuvissa verhoaa

ufon ja sai Hartmannin päättelemään ufon etäisyydeksi 1,3 kilometriä, johtui itse asiassa likaisista kameran linseistä, joten kohde saattoi itse asiassa olla hyvinkin lähellä kameraa. Sheafferin mukaan kuvissa näkyvä räystään varjo autotallin seinällä osoitti, että kuvat oli otettu pikemminkin aamulla kuin illalla ja että niiden ottamisväli oli kolme minuuttia, eikä Trentien kertoma puoli minuuttia.

Fyysikko **Bruce Maccabee** analysoi negatiivit vielä kerran vuonna 1975, eikä löytänyt Sheafferin väitteitä tukevia seikkoja. Hän toisti Hartmannin laskelmat ottaen huomioon muutamia tarkennuksia. Hän päätyi suunnilleen samoihin tuloksiin kuin Hartmann. Maccabee laski ufon olleen kuvaushetkellä yli kilometrin etäisyydellä kamerasta ja ufon olleen noin 30 metriä halkaisijaltaan ja noin neljä metriä paksu. Trentien mukaan etäisyys ufosta oli noin 350 metriä, mutta he saattoivat erehtyä, koska taivaalla ei ollut vertailukohtia. Kuvien ottoajasta Maccabee totesi, että räystään varjon autotallin seinällä oli voinut aiheuttaa diffuusioitunut valonlähde, kuten iltaurinkoa heijastanut kirkas pilvi.

Todistusaineistot

Närvä esitti luennossaan tapaukseen liittyvää, eri lähteistä keräämäänsä todistusaineistoa, josta on ohessa joitakin poimintoja.

Epämääräinen todistusaineisto, josta ei voida päätellä juuri yhtään mitään aineiston huonouden, heikkouden, ristiriitaisuuden tai liiallisen yleisyyden vuoksi:

- **Philip Klassin** (kirjassaan UFOs explained) ja Robert Sheafferin vihjailevat argumentit.

- Trentien lausunnot ufon koosta ja etäisyydestä suhteessa negatiivien teknisiin tutkimuksiin; lausunnot eivät kelpaa myönteiseksi todistusaineistoksi, koska eivät täsmää teknisten tutkimustulosten kanssa; toisaalta ne eivät kelpaa todisteeksi myöskään väärennoksen puolesta, koska aidon ufon tapauksessa sen koon ja etäisyyden arvioi-

Roikkuuko ”ufo” pienoismallina kuvassa näkyvien sähköjohtojen varassa vai onko kyseessä aito, oikealle kulkeva tunnistamaton esine? Tästä on väännetty kättä yli viisikymmentä vuotta.

minen olisi ollut hankalaa ilman vertailukohtia (Trentit itsekin epäilivät arvioitaan asiasta) ja tekniset tutkimukset toisaalta viittaavat todelliseen ufoon.

- Paul Trent kertoi liikkuneensa oikealle kuvien ottamisen välissä; joidenkin mielestä näköalan kannalta olisi ollut loogisempaa liikkua vasemmalle viistoon, eli rakennusten eteen; emme kuitenkaan tiedä, millainen kuvaustilanne tarkalleen oli, ja on myös ajateltavissa syitä, jotka tekevät oikealle liikkumisen loogiseksi: vasemmalle liikkuminen olisi voinut peittää ufon talon taakse, jos ufo olisi lähtenyt takaisin, ja autotallin taakse, jos ufo olisi jatkanut matkaansa eteenpäin ennen kuin Trent olisi saavuttanut esteettömän näköalan autotallin nurkalta; siihen asti autotalli olisi suurentunut hänen perspektiivissään hänen lähestyessään sitä ja peittänyt näköalaa enemmän ja enemmän oikealle eli samaan suuntaan, mihin ufo oli menossa; oikealle liikkuminen sen sijaan avasi havaintokulmaa.

- Sheaffer ja Maccabee olivat eri mieltä kuvien ottojen aikavälistä (useita minuutteja vai alle 30 sekuntia); johtopäätös on jätettävä auki.

- Trentit väittivät kuvat otetun illalla / kuvaamisen ajankohta katsottava teknisten tutkimusten valossa kiistanalaiseksi (aamu vai ilta); on esitetty, että Trentien lausunnossa esiintyy ristiriita kuvien ottohetkeen, mutta tämä on selvästi epävarma asia kaiken asiaa koskevan tutkimuksen puitteissa.

- Trentien lausunto ufon pohjan ja päällisen värityksestä sopii kuvien ufon kyseisten alueiden kirkkauteen; toisaalta lausunto värityksestä on

kuvien perusteella helposti sovitettavissa yhteen kirkkauden kanssa.

- Pienoismalli ufo voisi olla näennäisesti suunnilleen sähköjohtojen alla.

Neutraali todistusaineisto, joka on mahdollisimman hyvin tutkittu, mutta analyttisten rajoitteiden vuoksi sovitettavissa sekä myönteisen että kielteisen todistusaineiston kokonaisuuteen:

- Ufon ja sähköjohtojen näennäinen etäisyys on suunnilleen sama ufon ja sähköjohtojen koon vaihtelun perusteella kuvasta toiseen, joten ufo voisi tämän puolesta roikkua sähköjohdoista heiluen tai kuvien välillä hieman siirrettyinä; ufon todellisesta etäisyydestä ei kuitenkaan voida sanoa mitään tämän vertailun perusteella; seikkaa voitaisiin ehdottaa todisteeksi väärennoksen puolesta, ellei se esiintyisi vahvan aihetodisteellisuuden kokonaisuudessa - Trentien lausunnot ufon lennosta ja Paul Trentin liikkeestä kuvauksen aikana sopivat siihen, mitä kuvissa näkyy, olettaen että kuvat ovat aitoja.

- Mahdollisen pienoismallin lankoja ei ole löydetty, mutta tämä voi johtua yhtä hyvin siitä, ettei niitä voida teknisten rajoitusten vuoksi jäljittää kuin siitä, ettei niitä ole.

- Jos pienoismallia olisi käytetty, se olisi pitänyt värittää ”valkoistakin valkoisemmaksi”, jotta se näyttäisi olevan 1,3 kilometrin päässä; tai sitten sen täytyy olla valon lähde; joka on sikäli hankala oletus, että ufoon sijoitetun lampun valo näkyisi epätasaisena; jos ufon yläpinnalla olisi reikiä, josta taivaanvalo pääsisi alapintaan (joka on varjoisenakin liian vaalea pienoismallia ajatellen), tämä näkyisi alapinnan ”kuumina pisteinä”; Maccabee sanoo kuitenkin, että jollakin tavalla läpinäkyvä, valoa läpi päästävä malli saattaisi toimia; näin ollen fotometriset tulokset eivät täysin sulje pois pienoismallin mahdollisuutta, vaan vähintäänkin teoreettinen mahdollisuus säilyy, vaikka suora tulkinta viittaa kaukaiseen ja isoon kohteeseen.

- Fotometristen ym. tutkimusten mukaan ufo on kaukainen ja suurikokoinen, ei pienoismalli, mutta kuitenkin jonkinlaisen läpinäkyvän mallin vähintäänkin teoreettinen mahdollisuus säilyy.

Väärennoksen puolesta todistava aineisto:

- Kuvat on ilmeisesti otettu tähtäintä käyttäen alle metrin korkeudelta, mikä saattaisi viitata pienoismallin kuvaamiseen noin 110-120 sentin korkeudelta, tai sitten kuvat on mahdollisesti otettu lantiotason etsintä käyttäen, mikä myös sopisi hyvin pienoismallin kuvaamiseen. Lisäksi

kuvia ei otettu näköalaa ajatellen parhaimmalta paikalta: etupihalta rakennusten edestä.

- Pienoismalli olisi voinut roikkua kuvien sähköjohdoissa; etäisyys niihin on samanlainen kummassakin, eri paikoista otetuissa kuvissa. Pienet poikkeamat eivät sulje pois huijauksen mahdollisuutta: pienoismalli on voinut heilua tai sitten sitä on siirretty kuvien välissä. Mutta se ei ole pyörinyt akselinsa ympäri, kuten siirrettäessä olisi voinut tapahtua.

Aitouden puolesta todistavaa aineistoa:

- Trentien vahva vilpittömyyden vaikutelma: mutkaton maalainen olemus, asiantuntemattomuus valokuvateknisissä asioissa, passiivinen, jopa kielteinen suhtautuminen kuvien julkaisemiseen, Trentit eivät juurikaan kokeneet tarvetta todistaa havaintoansa tai ufojen puolesta ylipäättäen; Evelyn Trentin haastattelu nauhoitettiin ja kun nauha analysoitiin, hänen äänessään ei esiinny valehtelusta kertovaa stressitekijää; Trentit pysyivät tarinassaan kuolemaansa saakka.

- Huijauksen motiivista ei ole löydetty merkkejä: ei ole havaittu pyrkimyksiä ansaita rahaa tai saada muita hyötyjä; rahaa ei myöskään ansaittu tai saavutettu muita hyötyjä - päinvastoin tapauksen saamasta huomiosta aiheutui haittaa.

- Trentit eivät koskaan maininneet naapureilleen valokuvista, joiden negatiivit löytyivät niitä etsittäessä lasten leikkikalujen joukosta; eli he eivät osanneet antaa niille arvoa.

- Trentien lausunnoista ei ole pystytty osoittamaan merkittäviä ristiriitaisuuksia, päinvastoin, muun johdonmukaisuuden kanssa esiintyy kaksi erityisen kiinnostavaa yhdenmukaisuutta: lausunnot ufon kirkkaudesta ja pyörimättömyydestä; kaikki todistusaineisto on ristiriidatonta olettaen, että kuvat ovat aitoja; lehtitiedoissa joitakin ristiriitaisuuksia on, mutta ne ovatkin jo toisen käden tietoutta.

- Valokuva-analyysien tulokset, jotka ovat kuitenkin kritisoitavissa.

- Hartmannin kuva-analyysin mukaan esine on kirkas, aivan kuten Trentit kertoivat Tällainen huijaus olisi vaatinut taitoja, joita maanviljelijäpariskunnalla ei ollut.

- Elektronimikroskoopilla ei ole löydetty negatiiveista lankoja, joiden varassa malli olisi roikkunut, mutta hyvin ohutta lankaa ei ehkä olisi voinutkaan havaita.

- Ufon yläpinnan ”tapin” siirtymättömyys kuvasta toiseen viittaa kaukaiseen ufoon; ufon ”olemus” vaikuttaa epäherkältä kameran liikkeelle.

Johtopäätös

Jaakko Närvä painotti, että hänen esitelmänsä ei ollut tieteellinen - jo siitäkin syystä, ettei hän omaa valokuva-analyyttistä ammattitaitoa. Kyse on harrastusluonteisesta tekemisestä, jossa hän on yrittänyt löytää mahdollisimman paljon materiaalia kyseisestä aiheesta ja tutkiskelee asiaa melko yleisellä tasolla tutkimuksia ja käsityksiä parhaan taitonsa mukaan kriittisesti vertaillen. Tämä liittyy hänen laajempaan kiinnostukseensa selvittää, onko ufoilmioissa objektiivisesti mitään perää - ja jos on, niin mitä.

Närvän mukaan todistusaineiston kylläisen kokonaisuuden perusteella Trentin kuvat vaikuttavat terveen järjen ja kriittisyyteen pyrkivän - muttei varsinaisesti tieteellisen - tarkastelun perusteella aidoilta. Tässä mielessä todistusaineisto on toki kiinnostavaa, mutta se ei kuitenkaan ole aitouden puolesta vedenpitävää. Kuten monissa ufotapauksissa, löytyy tästäkin kiinnostavaa, mutta tulkinnanvaraista ja innovatiiviseen tutkimukseen aihetta antavaa todistusaineistoa, mutta vedenpitäviä tapauksia Närvä ei tiedä esitetyn.

- Ehkäpä jos kyseessä olisivat oletetusti väärinennetyt lentokonekuvat, ne voitaisiin hyväksyä aidoiksi, mutta koska ufojen olemassaolo on kiistanalaista, todistusaineistoon on suhtauduttava varovaisemmin.

Olennaista onkin Närvän mukaan juuri todistusaineiston tulkinta. Sen, joka mielestään perustellusti katsoo ufoja olevan objektiivisesti olemassa, on varsin loogista pitää kuvia aitoina. Sen, joka mielestään perustellusti pitää ufojen objektiivista todellisuutta mahdottomuutena, on suhtauduttava epäillen kuvien aitouteen. Lisäksi kuvia koskevassa keskustelussa on aina hyvä nostaa esiin seikka, että vaikka kuvat todella olisivat aitoja, tämä ei merkitse, että ne välttämättä kuvaavat avaruusolentojen, saati jonkinlaisten rinnakkaistodellisuusolentojen alusta.

Närvä on kirjoittanut aiheesta tarkemmin ”Ufo-raportti 10” -kirjaan. ■

Nuorten filosofiatapahtuma tammikuussa

Kolmas Nuorten filosofiatapahtuma (Nufit) järjestetään Paasitornissa Helsingissä 16.-18.1.2004. Nufit on vuosittain järjestettävä tapahtuma, joka tarjoaa tilaisuuden nuorten sekä kriittiselle että luovalle filosofiselle ja yhteiskunnalliselle pohdinnalle. Paikalle saapuu yhteiskunnallisen, filosofisen ja taiteellisen vaikuttamisen tämän hetken huippuja keskustelemaan tasa-arvoisesti nuorison kanssa. Tänä vuonna teemaksi on valittu totuus. Pääjärjestäjänä toimii Prometheus-leirin tuki ry, muut tahot ovat Paasitorni, Helsingin yliopiston filosofian laitos, Filosofiaa Virossa sekä FETO.

Alustajiksi tapahtumaan ovat lupautuneet mm. filosofit **Heidi Liehu**, **Ilkka Niiniluoto** ja **Martti Kuokkanen**, arkkipiispa **John Wikström**, professorit **Kari Enqvist** ja **Osmo Wiio** sekä kirjailijat **Leena Krohn**, **Pirkko Saisio** ja **Pentti Linkola**. Jokainen keskustelu alkaa puhujan lyhyellä alustuksella, jonka jälkeen kaksi etukäteen valittua nuorta käy alustajan kanssa keskustelua aiheesta noin 30 minuutin ajan. Kunkin teeman käsittely päättyy yleiseen keskusteluun. Aikaa tälle on varattu runsaasti (noin 40 min), koska viime vuosien kokemus osoittaa tämän päivän nuorista irtoavan aktiivista ja älykästä keskustelua.

Totuutta käsitellään monipuolisesti eri näkökannoista. Totuuden käsitteelle ja sen eri lajeille, puhtaalle filosofialle, on varattu oma aikansa, samoin uskonnolliselle totuudelle. Poliittinen totuus on myös tärkeässä roolissa, unohtamatta taidetta ja tiedettä totuuden löytämisen välineinä. Keskustelujen otsikoita ovat mm. ”kollektiivinen valhe”, ”taide tienä totuuteen” ja ”uskonto on oopiumia kansalle”. Tapahtuman ohjelma löytyy osoitteesta www.nufit.org.

Tapahtuma on suunnattu pääasiassa 15-25 -vuotiaille, mutta ei vanhempiakaan ovelta käännytetä. Viime tammikuussa osallistujia oli yli tuhat, joista ylivoimaisesti suurin osa nuoria. Myös tapahtuman järjestäjät ovat suurilta osin samanikäisiä, vapaaehtoistyötä tekeviä nuoria. Viikonlopun aikana järjestetään keskustelun ja alustusten lisäksi FETO:n Sokrates-väitelykilpailu lukiolaisille ja iltaisin erilaista tasokasta enemmän tai vähemmän teemaan liittyvää ohjelmaa.

Myös hinnoittelulla on pyritty madaltamaan kynnystä osallistua filosofiatapahtumaan: pääsymaksu on nuorilta 5 ja aikuisilta 10 euroa. ■

Uudet kujeet

Koska tuttu ja turvallinen puheenjohtajamme **Jukka Häkkinen** on työkiireidensä vuoksi siirtynyt hallituksen jäseneksi, oli tehtävään löydettävä joku sopiva henkilö. Jostain mystisestä syystä päädyttiin allekirjoittaneeseen, jonka on sattuneesta syystä esittädyttävä jäsenistölle.

Olen Matias Aunola, 31-vuotias tutkija Puolustusvoimien Teknillisen Tutkimuslaitoksen Elektroniikka- ja informaatiotekniikka osastolla. Työskentelen mallinnuksen ja simuloinnin alalla, joten pitkstä fyysikon koulutuksesta Jyväskylän yliopistossa on paljon hyötyä niin töissä kuin skeptikkonakin. Teoreettisen fysiikan dosentti on näet törmännyt pulmaan jos toiseenkin.

Jyväskylän aikanani olin mukana Skepsiksen paikallistoiminnan alusta alkaen ja yhtenä toimijoista noin vuodesta 1996 alkaen. Toimin samalla alueyhteyshenkilönä, joten tutustuin moniin skeptikoihin ja muihin vipeltäjiin. Olin mukana järjestämässä kaikkia Jyväskylässä tehtyjä esitestejä ja yritin auttaa Oulun testin valmisteluissa. Erehdyin vahingossa myös Skepsiksen hallitukseen vuosiksi 1998-99.

En ole yhtä laaja-alainen kuin **Ilpo V. Salmi** tai hyvä esiintyjä ja ihmisen käyttäytymisen ymmärtäjä kuten edeltäjäni. Toivon kuitenkin voivani jatkaa heidän viitoittamallaan tiellä ja löytää vielä

uusia puolia Skepsiksestä, vanhoja hyviä puolia tietenkään unohtamatta. Kiitän samalla kaikkia aktiivejamme hyvin suoritetusta työstä ja toivon yhteistyön jatkuvan tulevaisuudessakin.

Yhdistykset elävät ja menestyvät tai kituvat aktiiviensa varassa. Tekijöiden joukko ei ole koskaan liian laaja, joten toivotan kaikki kiinnostuneet tervetulleeksi mukaan toimintaan. Erityisen kriittistä tämä on aluetoiminnassamme pääkaupunkiseudun ulkopuolella, sillä siellä riittävän massan saavuttaminen on usein vaikeaa. Toiminnan lähdettyä kunnolla käyntiin on jatko paljon helpompaa. Hyvä skeptikko, lähde mukaan aluetoimintaan, niin hyödyt siitä itsekkin.

Tänä vuonna Skepsiksen mediaryhmän asiantuntijat ovat toimineet kiitettävän aktiivisesti. Ensi vuonna pyrimme kehittämään yhdistyksen tieteellistä neuvottelukuntaa. Myös vuodelle 2005 on suunnitteilla uusia kujeita.

Skeptismin hengessä, Matias Aunola

Skeptic Magazine

Subscriptions in Europe: € 39

€ 5 Discounts available for:

Members of Skepsis rv/Subscribers to Skeptikko/Students

Details from:

VERLAG, Lee Traynor, Heidering 28, 30625 Hanover, Germany
traynor@skeptic.de

www.skeptic.de

Taistelu longitudista - aikansa tiedesota

”Eräs hurjimmista oli ehdotus ’sympatiajauheen’ käyttämisestä. Sympatiajauheen idea oli pelkkä kaukovaikutus. Jos esim. laivakoiran haavan siteisiin ripotellaan lähtösatamassa sympatiajauhetta, laivassa olevaan koiraan sattuu ja se ulvahtaa. Tällöin laivan navigaattori tietää lähtösataman tarkan kellonajan. Auringosta tai tähdistä saadun laivan paikallisajan ja sen ero voidaan muuttaa longitudieroksi.”

Longitudi kadoksissa

Tarkka paikka maapallon pinnalla voidaan määrittää ilmoittamalla paikan maantieteellinen leveys, latitudi ja pituus, longitudi. Maapallon pinnalle kuvitellaan asteverkko, jonka nollas leveyspiiri on päiväntasaaja ja nollas pituuspiiri on Greenwichin tähtitornin ja napojen kautta kulkeva isoympyrä eli meridiaani.

Varsinkin merenkulkijalle on aluksen tarkan paikan tietäminen välttämätöntä. Rannattomalla merellä se on vaikeaa näkyvien kiintopisteiden puuttuessa. Pohjois-eteläsuuntainen etäisyys päiväntasaajasta, latitudi voidaan saada päivällä auringon korkeudesta (jos se on näkyvässä) ja yöllä taivaan pohjois- (tai etelä) navan korkeudesta. Itälänsuuntainen paikan määrittäminen eli longitudi on vaikeampaa, koska ei ole mitään lähtökohtaa.

Siksi valtamerien ylityksessä turvaututtiin ennen 1700-lukua latitudipurjehdukseen ”pitkin parallelia” eli leveyspiiriä. Esimerkiksi **Kolumbus** purjehti ensin Kanarian saarille, josta suuntasi suoraan länteen. Koillispuolelta vetämällä hän olisi aikanaan kulkeutunut Intiaan eli Japaniin ja Kiinaan niin kuin luuli, ellei eteen olisi sattunut kokonainen maanosa, Amerikka.

Suuntaa Kolumbusen navigaattorit pitivät alkeellisella kompassilla ja arvioimalla matkan etenemistä alkeellisella merkintälaskulla. Auringon ja tähtien korkeus voitiin mitata Jaakon (Jaakopin) sauvalla (usein silmän sokeutumisen uhalla).

Valtameripurjehduksen lisääntyessä 1600-1700-luvulla tuli paikanmäärittästarve yhä polttavammaksi. Merivaltojen kansallisomaisuudesta yhä suurempi osa kellui omalla kölillä tuulten ja merivirtojen ajeltavana. Laivat seilasivat usein enemmänkin hyvällä onnella kuin taidoilla ja haaksirikkoja sattui paljon. Siksi jo 1567 Espanjan kuningas **Filip II** julisti suuren palkkion maksettavaksi sille, joka esittää merellä käyttökelpoisen longitudin määrittämenetelmän. Tätä palkintoa tavoitteli mm. **G. Galilei** 1610-1616 ehdottamalla longitudin tai oikeastaan tarkan paikallisajan määrittämistä Jupiterin kuiten peittymisten avulla Jupiterin taakse.

Galilei oli itse keksinyt em. kuut ja rakensi ajanmäärittäystä varten navigointikyypä ”celatonen”. Menetelmä oli maallakin hankala, saati sitten keinuvan laivan kannella. Jupiterin kuiten peittymisajankohtia ei silloin vielä tunnettu. Galilei osallistui myös mekaanisen ajanmittaajan, heilurikellon kehittämiseen, vaikka kellon ”keksijäksi” sitten tulikin **Chr. Huygens**. Palkkioita lupasivat monen muunkin merivallan hallitukset ja rahan haistava Galilei neuvotteli myös esim. hollantilaisten kanssa.

Kun Pariisiin (1667) ja Greenwichin (1675) tähtitornit perustettiin, kummankin tärkeimmäksi tehtäväksi tuli taivaiden tutkimisen lisäksi ratkaista longitudiongelman tähtiä, kuuta tai aurinkoa käyttämällä.

Longitudipalkinto

Syksyllä 1707 tapahtui aikansa Estonia-onnettomuus. Viiden englantilaisen sotalaivan saattue oli palaamassa sumussa kotiin Ranskan rannikolta. Epäonnistuneen navigoinnin johdosta (jossa sekä pituus että leveys arvioitiin pahasti pieleen) neljä laivoista ajoi karille Skilly-saarten luona Englannin lounaiskärjessä. 1000-1600 merimiestä menetettiin, joukossa laivasto-osaston komentaja amiraali **C. Shovell** (joka tosin murhattiin rantaviivalle). Shovell oli ennen karille ajoa hirtättänyt merimiehen, joka olematta navigaa-

tioupeeri oli yrittänyt varoittaa saattueen olevan harhassa. Englannin sotalaivastossahan oli salaa navigointi kuolemanrangaistuksen uhalla kielletty. Haaksirikon pelästyttämänä englannissa ryhdyttiin vaatimaan julkisesti hallitukselta longituduongelman ratkaisua.

Silloinen hallitsija kuningatar **Anne** antoi 1714 asetuksen, jolla toimivan longitududin määrittämis menetelmän esittäjälle maksettaisiin varsin suuri rahasumma: 20 000 puntaa $\frac{1}{2}$ asteen tarkkuudesta (eli n. 50 km päiväntasaajalla) Atlantin ylipurjehduksen jälkeen, 15 000 puntaa $\frac{3}{4}$ -asteen tarkkuudesta ja 10 000 puntaa 1 asteen tarkkuudesta. Samalla perustettiin longitudilautakunta arvioimaan ehdotuksia. Lautakuntaan tuli 22 jäsentä, matemaatikkoja, tähtitieteilijöitä, merenkulkijoita ja poliitikkoja. Ennen palkinnon määräämistä kuultiin mm. sir **Isaac Newtonia** asiantuntijana. Newton luetteli useita periaatteessa toimivia menetelmiä, joukossa tarkka kello. Mikään näistä menetelmistä ei ollut vielä toimiva.

Pituusasteen löytämisestä tuli vähitellen mahdollisuuden symboli. Esimerkiksi kirjailija **Jonathan Swift** puhuu 1726 ”Gulliverin matkoissa” longitududin, ikiliikkujan ja yleislääkkeen keksimisestä ylivoimaisina tehtävinä.

Longitudinpalkinnon julistamisesta alkoi hillitön kilpailu sen voittamiseksi. Kymmenet keksijät ja kylähullut tekivät sekä asiallisia että täysin mieltettäviä ehdotuksia longitududin määrittämiseksi. Lautakunnan ei tarvinnut edes kokoontua vuosiin. Eräs hurjimmista oli ehdotus ”sympatiajauheen” käyttämisestä. Keskiajalta periytyi uskomus tietyn aserasvan parantavasta kaukovaikutuksesta. Uskomuksen mukaan on olemassa rasva, jota siivelemällä samanaikaisesti aseeseen, esim. miekkaan, ja sen aiheuttamaan haavaan tai vain haavan siteisiin, saadaan haava paranemaan nopeasti. Sympatiajauheen idea oli pelkkä kaukovaikutus. Jos esim. laivakoiran haavan siteisiin ripotellaan lähtösatamassa sympatiajauhetta (joka oli polttava kemikaali), laivassa olevaan koiraan sattuu

Silloin pohdiskeltuja longitududin määrittämiskeinoja

- **Werner** ehdotti jo 1514 tarkan paikallisan määrittämistä kuun kulmaetäisyydestä tunnetuihin kiintotähtiin nähden.

- Kuun pimennyksistä (Kolumbus oli yrittänyt huonolla menestyksellä).

- Em. Galilein menetelmä Jupiterin kuiden peittymisistä. Menetelmää käytettiin myöhem-

min maalla jonkin verran.

- Kompassineulan muuttuva kaltevuus tai muuttuva eranto eri paikoissa.

- Tarkka mekaaninen ajanmittauslaite.

- Atlannille ankkuroitu rivistö majakkalaivoja, joissa ammutaan merkkilaukauksia (merten syvyyksiä ei vielä tunnettu).

ja se ulvahtaa. Tällöin laivan navigaattori tietää lähtösataman tarkan kellonajan. Auringosta tai tähdistä saadun laivan paikallisajan ja sen ero voidaan muuttaa longitudieroksi.

Harrison ryhtyy työhön

Samaan aikaan kun tähtitieteilijät keskittyivät kiintotähtien paikkojen yhä tarkempaan mittamiseen ja kuun monimutkaisen liikkeen laskemiseen, englantilainen itseoppinut kelloseppä **John Harrison** (1693-1776) ryhtyi myös tavoittelemaan longitudipalkintoa. Hän oli alunperin puuseppä ja oli jo rakentanut monia hyvin tarkkoja heilurikelloja maalle. Harrison kävi Lontoossa esittelemässä kelloprojektiaan mm. tähtitieteilijä **Edmond Halleylle**, jolta hän sai tukea ja rohkaisua. Harrisonin kuuluisa ensimmäinen merikello ”HI” valmistui ja esiteltiin lautakunnalle 1735. ”HI” asetettiin heti alustavaan meritestiin ”H.M.S. Centurioniin”, joka purjehti Lontoosta Lissaboniin ja takaisin. Kello selvisi testistä loistavasti päinvastoin kuin rakentajansa, joka oli merisairas koko matkan. Harrison olisi voinut vaatia lopullista testiä ja siitä selvittyään palkintoa, mutta hän oli sananmukaisesti pilkunviilaaja ja pysyi lautakunnalta vain avustusta vielä paremman kellon rakentamiseksi. Lautakunta, jolla oli oikeus myös ennakkomaksuihin, suostui ilomielin ja antoi Harrisonille ensimmäisen sittemmin monista avustuksista.

Sanan ”kronometri” oli ottanut v. 1714 käyttöön **J. Thacker**, joka oli itsekin kellonrakentaja. Tähtimittauksen alalla edistettiin myös. 1731 tuli käyttöön uusi kulmanmittausväline ”Hadleyyn kvadrantti”, josta sittemmin kehitettiin monen vanhan merenkulkijan hyvin tuntema peiliseksantti. Sekstantilla voi mitata tarkasti taivaankappaleiden korkeuksia merihorizontista tai niiden välisiä kulmia taivaalta. Kun tietää vielä tarkan ajan, voi taulukoista laskea paikkansa.

Harrisonin toinen kello ”HII” valmistui 1741 ja kolmas ”HIII” 1757. Kohtalon ivaa on, että ”H.M.S. Centurion”, jossa ”HI” oli ollut voitto-

salla Lissabonin matkalla, harhaili viiden muun aluksen kanssa Tyyneellä merellä 1741 löytämättä ajoissa **Juan Fernandezin** (eli Robinson Crusoen) saaria ennen kuin 250 miestä ehti kuolla keripukkiin. Tältä amiraali **Ansonin** maailmanympäripurjehdukselta, joka oli tapahtunut edelleen enimmäkseen latitudipurjehduksena, palasi viidestä aluksesta vain ”Centurion”. Yli puolet lähtijöistä kuoli matkalla. Keripukki voitettiin sittemmin hapankaalin avulla. Vasta myöhemmin tuli käyttöön miellyttävämmän makuinen sitruunalimetimehu.

John Harrisonin monivuotinen puurtaminen yksin ja poikansa kanssa huipentui ”HIV”:n valmistumiseen 1759. ”HIV” oli kuin iso taskunauris ja poikkesi rakenteeltaan edellisistä täysin. Harrisonin kaikki ”koneet” olisivat todennäköisesti selvinneet lautakunnan testeistä, mutta kuten sanottu hän oli täydellisyys tavoittelija.

Taistelu palkinnosta

Longitudilautakunta, jossa oli jäsenenä Harrisoniin suorastaan vihamielisesti suhtautuvia itsekin palkintoa tavoittelevia tähtitieteilijöitä, muutti useaan kertaan pelin sääntöjä aina Harrisonin vahingoksi. Monivuotisen taistelun aikana ehti Englannin kuninkaallisena astronomina hoitaa virkaansa viisi ensimmäistä. 1. **John Flamsteed** ei ollut kiinnostunut Harrisonin kelloista, vaan keskittyi tarkan tähtikartan valmistamiseen. 2. Edmond Halley, pyrstötähden löytäjä oli ainut joka arvosti ja tuki Harrisonia. 3. **James Bradley** vastusti ja halveksi ”mekaanikko Harrisonia ja hänen ruttoista konettaan”. 4. **Nathaniel Bliss** ehti ennen varhaista kuolemaansa hoitaa virkaansa vain pari vuotta, mutta vastusti Harrisonia. 5. **Nevil Maskelyne**, josta tuli Harrisonin päävastustaja. Arkkiveisun ”pappi Maskeliini” sai tässä draamassa konnan osan. Hän vastusti kaikin tavoin sekä yksin että Bradleyyn kanssa Harrisonia. Toisaalta Maskelyneä on sanottu ”merimiehen astronomiksi”, koska hän julkaisi laskemansa kuun kulmaetäisyydestä taulukoita 1766 alkaen. Näistä vuosittain ajantasaistetuista taulukoista kehittyi ”Nautical Almanac” eli ”nautikaali”, jonka jokainen vanhempi merimies tuntee. Maskelyne julkaisi teosta vuoteen 1811 asti. Harrisonilla ja hänen pojallaan **Williamilla**, joka osallistui isänsä työhön, oli myös puolustajina nimekkäitä henkilöitä. William Harrison valittiin mm. kuninkaallisen tiedeseuran jäseneksi. Harrisoniin suhtautui myönteisesti myös englannin kuningas

Yrjö III, joka lupasi kaltoinkohdellulle kellon-tekijälle oikeutta ja myös lunasti lupauksensa. Kuningas sivuutti longitudilautakunnan ja parlamentti päätti maksaa Harrisonille lopuksi puutuvat 8750 puntaa. Täten Harrison sai yhdessä monen aiemman suorituksen kanssa yhteensä 20 000 puntaa, mutta ei mainintaa longitudipalkinnon voittamisesta.

Kronometrit yleistyvät

Harrisonin konetta ”HIV” ei enää päästetty valtamerialle. Kelloseppä **Larcum Kendall** rakensi siitä kopioita: ”KI”, ”KII” jne. **James Cookilla**, maailman kuuluisimmalla löytöretkeilijällä, oli käytössään ”KI” toisesta retkestään alkaen. Cook ylisti kelloa ”aina luotettavaksi palvelijaksi”. Kolmessa vuodessa, purjehdittaessa vuoroin tropiikissa vuoroin ahtojäiden joukossa ”KI” jättäi vain 7 min, 45 sek (eli kronometrin ”käynti” oli <0,5 sek/vrk). ”KI” pysähtyi, kun Cook 1769 tapettiin Havajilla. (Mystinen pysähdys johtui ilmeisesti siitä, että KI oli vedettävä joka kymmenes tunti ja Cookin kuoltua veto loppui, kun vetäjä kuoli).

”KII” oli mukana ”H.M.S. Bountyssä”, jossa kapteeni **Blighin** upseerit tekivät kapinan. Kapi-noitsijoitten mukana ”KII” joutui Pitcairn-saarelle, josta ohikulkevan valaanpyyntialuksen kippari sen osti 1802. Kapteeni Bligh oli todellisuudessa taitava merenkulkija ja myöhemmin yhden J. Cookin aluksen kapteeni.

Sittemmin kronometrit otettiin yleisesti käyttöön maailman merillä. Laivakronometrien tuotekehityttyessä oli avainosa ranskalaisilla ja englantilaisilla, muilla kellosepillä kuin Harrisonilla. Sveitsiläisen **Le Royn** työn merkitys on suurin, joten Le Royta voidaan pitää nykyisen laivakronometrin isänä Harrisonin lisäksi.

”H.M.S. Beaglella” kapteeni **Robert Fitzroylla** oli Galapagossaarten matkalla 22 kronometriä ja vastentahtoisena seurustelu-upseerina **Chr. Darwin**. Fitzroysta tuli myöhemmin amiraali ja Darwinin teorian tiukka vastustaja, joka kuulis-sassa 1860 kesän väittelyssä heilutteli raamattua piispa **Willberforcen** taustajoukoissa.

Mitä sitten tapahtui?

Longitudilautakunta toimi yli sata vuotta jakamatta koskaan longitudipalkintoa. Sillä oli mahdollisuus kuitenkin tukea rahallisesti lupaavia hankkeita, joten siitä tuli aikansa ensimmäinen

tutkimuksen ja tuotekehittelyn tukemisvirasto. Se jakoi olemassaolonsa aikana yli 100 000 puntaa varoja käyttökelpoisten keksintöjen edelleen kehittämiseen ja eräänlaiseen tilaustutkimukseen. Alkuperäisen longitudipalkinnon suuruus, ns. kuninkaan lunnaat, (nykyrahassa toistakymmentä miljoonaa euroa) suhteutettuna pieneen tarkkuusvaateeseen kuvastaa sitä ahdinkoa, missä maailman merten hallintaan pyrkivän Britannian hallitus oli.

Ennen GPS:n käyttöönottoa paikka avomerellä määrättiin mittaamalla kahden (tai kolmen) tähden korkeudet tietyllä laivakronometrin antamalla hetkellä. Näistä laskettiin taulukoiden ja ”nautikaalin” avulla sijoittajat, joiden leikkauspisteiden tienoilla alus on. Siis sekä Harrisonin että Maske-lynen perintöä tarvittiin. GPS:n käyttöönotto edellytti kuitenkin luopumista maapallon pyörimiseen perustuvasta Greenwichin meridiaanin ajasta liian epätarkkana. GPS perustuu taivaalla lentäviin atomikelloihin ja UTC-aikasysteemiin, joten loppujen lopuksi Harrison oikeastaan voitti.

Missä on nollameridiaani?

Aivan oma longituditaistelu käytiin sitten 1884, jolloin Amerikassa valittiin katkerien väittelyiden jälkeen nollameridiaaniksi Greenwichin vanhan tähtitornin kautta kulkeva pituuspiiri, eikä Pariisin -, eikä Pulkovan -, eikä... jne., mutta se on jo toinen juttu.

Harrisonin kellot ovat nykyisin Greenwichin tähtitornin museossa. Kapteeniluutnantti **Rupert T. Gouldin** yli kymmenen vuoden restaurointityön tuloksena ne käyvät yhä. Paitsi ”HIV”, joka halutaan säilyttää sellaisenaan jälkipolville.

Iipo V. Salmi 05.11.2003 UTC 20.15
LAT 60° 10.24' N, LON 024° 57.55' I

PÄÄASIALLISET LÄHTEET

- Dava Sobel: Longitudi. Suomentanut Kimmo Pietiläinen. Art House, Juva 1996.
- G. J. Whitrow: Ajan historia. Suomentanut Anto Leikola. Art House, Ruotsi 1999.
- Markku Poutanen (toim.): Maan muoto (Tapio Markkasen artikkeli). Ursa, Jyväskylä 2003.

Iipo V. Salmi kertoi longituditaistelusta Skepsiksen luennolla Helsingissä marraskuussa.

Ternimaitokapseleille markkinointikieltoja

Elintarvikevirasto antoi syyskuun lopulla markkinointikiellot viidelle ternimaitokapselien myyjille. Yhtiötä kehoitettiin saattamaan markkinointikielto tiedoksi jälleenmyyjilleen sekä huolehtimaan siitä, etteivät nämä markkinoi ternimaitokapseleita kiellon vastaisesti.

Markkinointikiellon saivat seuraavat yritykset, joiden ternimaitokapseleita on markkinoitu elintarvikelain 6. §:n vastaisesti: mustasaarilainen Oy Vitala's Finland Ab, jonka Ternimaito Strong -nimisiä ternimaitokapseleita on markkinoitu väärin ainakin myyntiesitteessä; hämeenlinnalainen Vitabalans Oy, jonka Vitabalans Terni Caps -nimisiä ternimaitokapseleita on markkinoitu väärin ainakin Internetissä ja myyntiesitteessä; helsinkiläinen AquaSource Algae Group Plc, jonka ColActive -ternimaitokapseleita (aiemmin AquaSource Colostrum -ternimaitokapselit) on markkinoitu väärin Internetissä ja myyntiesitteessä (kyseisiä ternimaitokapseleita markkinoi AquaSource Algae Group Plc -niminen yhtiö ja sen edustajina toimivat verkostomyyjät - tuotetta voidaan ostaa ainoastaan verkostomyyjiltä, eikä se ole myynnissä vähittäismyymälöissä.); tuusulalainen Fenno Natura Oy Ab, jonka BioActive Colostrum -nimisiä ternimaitovalmisteita on markkinoitu väärin muun muassa Internetissä ja myyntiesitteessä; raisiolainen Suomen Bioteekki Oy, jonka Bioteekin Ternimaitokapseli -nimistä tuotetta ja Bioteekin Alfalipoiini -nimistä tuotetta on markkinoitu väärin muun muassa Internetissä.

Elintarvikevirasto kielsi päätöksissään kyseisiä yhtiöitä elintarvikelain 33. §:n nojalla jatkamasta tai uudistamasta sellaista elintarvikkeen markkinointia, jossa elintarvikelain 6. §:n vastaisesti viitataan ihmisen sairauksien ennalta ehkäisemiseen, hoitamiseen tai parantamiseen liittyviin ominaisuuksiin tai annetaan harhaanjohtavia tietoja.

Kiellon tehosteeksi Elintarvikevirasto asetti

viidenkymmenentuhannen euron uhkasakot. Virasto voi määrätä uhkasakon maksettavaksi, jos markkinointia koskevaa kieltoa ei noudateta, eikä noudattamatta jättämiseen ole pätevää syytä.

Perustelut

Markkinointikieltoja Elintarvikevirasto perusteli sillä, että markkinointiaineistoissa on muun muassa virheellisesti todettu ternimaidon sisältävän runsaasti eri vitamiineja ja kivennäisaineita sekä vasta-aineita ja kasvutekijöitä, jotka vaikuttavat ihmisen puolustusjärjestelmään sekä bakteerien ja virusten kasvun ehkäisyyn. Lisäksi tuotteet on mainosten mukaan tarkoitettu vastustuskyvyn lisäämiseen, immuniteetin vahvistamiseen ja kestävyuden lisäämiseen. Niitä on markkinoitu luonnon täsmäravintona suorituskyvyn parantamiseksi, energisyyden ja lihaskasvun lisääjiksi urheilijoille, kuntoilijoille ja toipilaille sekä rasituksista ja sairauksista palautumiseksi. Ternimaidon on toteennäyttämättömässä markkinoinnissa myös todettu vähentävän lihas- ja nivelkipuja. Suorituskyvyn nostamisen lisäksi ternimaidon on mainostettu nopeuttavan kudosten uusiutumiskykyä, tervehdyttävän ihoa ja hiuksia sekä li-säävän energisyyttä. Erään esitteen mukaan myös aineenvaihdunnan ongelmista kärsivät ovat hyötäneet ternimaitovalmisteista. Antibioottien käytön yhteydessä ternimaidon kerrotaan auttavan ravintoaineiden imeytymistä. Lisäksi ternimaitokapselit toimivat väitteiden mukaan suoliston terveyden tukena ja auttavat uupumuksesta ja allergioista kärsiviä.

Markkinointiaineistossa on tuotu myös esille ternimaidon merkitys vastasyntyneille todeten, että ternimaidon välityksellä äidin vasta-aineet siirtyvät vastasyntyneeseen. Ternimaitokapselien on kerrottu sisältävän jopa 10-21 kertaa enemmän vaikuttavia aineita kuin äidinmaito. Lisäksi erään tuotteen sisältämien ainesosien kerrotaan nopeuttavan toipumista henkisestä rasituksesta, nopeuttavan fyysistä palautumista ja tehostavan aivojen ja hermoston toimintaa.

Erään toisen tuotteen todetaan olevan vahvin, jopa tuplasti vahvempi kuin vastaavat tuotteet yleensä. Kilpailevan tuotteen taas ilmoitetaan olevan markkinoiden vahvin ternimaitovalmiste.

Elintarvikelain 6. §:n (361/1995, muut. 737/2001) mukaan elintarvikkeen pakkauksessa, esitteessä, mainoksessa tai muulla tavalla on annettava totuudenmukaiset ja riittävät tiedot elintarvikkeesta. Harhaanjohtavien tietojen antaminen on kielletty. Ihmisen sairauksien ennalta ehkäisemiseen, hoitamiseen tai parantamiseen liittyvien ominaisuuksien esittäminen elintarvikkeesta, tai edes sellaisiin tietoihin viittaaminen, on kielletty, jollei toisin säädetä.

Ternimaitokapseliyhtiöiden käyttämissä markkinointiaineistoissa on elintarvikelain 6 §:n vastaisesti viitattu muun muassa sairauksista palautumiseen. Markkinoinnissa on mainittu myös suojasta viruksien ja bakteerien kasvua vastaan. Koska osa viruksista ja bakteereista toimii sairauksien aiheuttajina, markkinointi on esittänyt sairauksien ennalta ehkäisemiseen liittyviä ominaisuuksia elintarvikkeena myytävästä tuotteesta. Sairauksien ennalta ehkäisyyn, hoitamiseen tai parantamiseen viittaava markkinointi on aina elintarvikkeiden kohdalla kiellettyä, riippumatta mahdollisesta tuotteen tai sen ainesosien vaikutuksia koskevasta näytöstä. Muiden väitteiden ja annettujen tietojen tulee olla totuudenmukaisia, eivätkä ne saa johtaa kuluttajaa harhaan.

Päätöksessä tarkoitettujen ternimaitovalmisteen markkinoinnista muodostuu kuluttajalle sellainen kokonaisvaikutelma, että kyseessä on valmiste, jolla voidaan lääkkeen tavoin vaikuttaa sairauksiin ja elintoimintoihin. Lääkkeellistä vaikutelmaa korostavat markkinoinnissa käytetyt lääketieteelliset termit ja se, että valmistet valmistetaan lääke-tehtaassa sekä se, että usein kyseessä ovat lääkettä ulkomuodoltaan muistuttavat tuotteet. Tuotteiden markkinointi johtaa harhaan tuotteiden ominaisuuksien ja luonteen suhteen ja on myös tällä tavoin harhaanjohtavaa ja siten elintarvikelain 6. §:n vastaista.

Viittaukset erilaisten oireiden, vaivojen ja ki-

pujen helpottumiseen ovat Elintarvikeviraston mukaan omiaan luomaan vaikutelmaa siitä, että ternimaitotuotteilla on sairautta hoitavia tai parantavia vaikutuksia, vaikka niissä ei suoraan mainitakaan tiettyä sairautta.

Elintarvikeviraston käsityksen mukaan ei ole riittävää näyttöä siitä, että yhtiöiden markkinoimilla ternimaitokapseleilla olisi mainostettuja vaikutuksia. Ternimaitokapseleilla ei ole virastolla olevan tiedon mukaan tehty erillisiä tutkimuksia niiden vaikutuksista esimerkiksi lihassäikeiden uusiutumiseen ja parempaan suorituskykyyn eikä muutenkaan ole osoitettu, että ternimaidolla mahdollisesti olevat myönteiset vaikutukset toimivat myös ihmisillä yhtiön markkinoimia kapseleita käytettäessä. Yhtiöiden markkinoimilla ternimaitokapseleilla ei myöskään ole virastolla olevan tiedon mukaan tehty erillisiä tutkimuksia niiden vaikutuksista esimerkiksi vastustuskyvyn ja kestävyuden lisäämiseen, palautumisen nopeutumiseen, aivojen ja hermoston toiminnan tehostamiseen ja ihon tervehdyttämiseen

Näin ollen ei ole esitetty riittävää tieteellistä näyttöä siitä, että nimenomaisesti kyseisillä tuotteilla olisi markkinoinnissa esitettyjä vaikutuksia. Tämän vuoksi markkinointi on harhaanjohtavaa ja siten elintarvikelain 6. §:n vastaista.

Myös viittaukset siihen, että tuote olisi markkinoiden vahvin valmiste, ovat sellaisia tosiasiaväitteitä, joiden markkinoijien tulee näyttää toteen.

Valheellinen Alfalipoiini

Suomen Bioteekki Oy valmistuttaa ternimaitokapseleiden lisäksi myös Bioteekin Alfalipoiini-nimistä valmistetta, jota se on markkinoinut ainakin Internetissä yhtiön kotisivuilla sekä lehdissä (Alueuutiset 5.3.2003 ja 17.5.2003). Tuotteen markkinointi kotisivuilla on sisältänyt samoja tietoja kuin tuotteen mainokset lehdissä. Markkinoinnissa kerrotaan lukuisista alfalipoiinin vaikutuksista ja luodaan täten kuva, että myös yhtiön markkinoimalla tuotteella olisi tällaisia vaikutuksia. Markkinoinnissa viitataan erilaisiin sairauksiin, kuten Parkinsonin tautiin, MS-tautiin, Alzheimerin tautiin, silmänpohjan rappeutumiaan ja diabeettiseen ääreishermostautteen. Markkinoinnissa viitataan myös muihin vaikutuksiin, kuten aivojen, hermoston ja solujen suojaamiseen, raskasmetallihaittojen vähentämiseen jne.

Vastineissaan Elintarvikevirastolle yhtiö on

tuonut esille, että se on tehnyt ja on tekemässä osittaisia korjauksia markkinointiinsa ja ryhtyy myös muihin toimiin markkinointiasioissa. Yhtiön käyttämässä markkinointiaineistossa on, kuten ternimaitokapseliden yhteydessä, viitattu elintarvikelain 6. §:n vastaisesti muun muassa sairauksien lievittämiseen ja hoitamiseen. Markkinointiaineistossa on myös viitattu tuotteella oleviin erilaisiin vaikutuksiin.

Elintarvikeviraston käsityksen mukaan ei kuitenkaan ole riittävää näyttöä siitä, että yhtiön markkinoimalla valmistella olisi tällaisia vaikutuksia. Yhtiön markkinoimalla alfalipoiinivalmistella ei ole virastolla olevan tiedon mukaan tehty erillisiä tutkimuksia valmisteen vaikutuksista esimerkiksi raskasmetallihaittojen vähentämiseen. Näin ollen ei ole esitetty riittävää tieteellistä näyttöä siitä, että nimenomaisesti tällä tuotteella olisi markkinoinnissa esitettyjä vaikutuksia. Tä-

män vuoksi markkinointi on harhaanjohtavaa ja siten elintarvikelain 6 §:n vastaista.

Myös tämän tuotteen markkinoinnista muodostuu kuluttajalle sellainen kokonaisvaikutelma, että kyseessä on valmiste, jolla voidaan lääkkeen tavoin vaikuttaa sairauksiin ja elintoimintoihin. Lääkkeellistä vaikutelmaa korostavat markkinoinnissa käytetyt lääketieteelliset termit ja se, että kyseessä on lääkettä ulkomuodoltaan muistuttava tuote. Alfalipoiinivalmisteen markkinointi johtaa harhaan tuotteen ominaisuuksien ja luonteen suhteen ja on tällä tavoin harhaanjohtavaa ja myös siten elintarvikelain 6 §:n vastaista.

Tiedoksi

Elintarvikeviraston antamat markkinointikiellot saatettiin tiedoksi seuraaville tahoille: maa- ja metsätalousministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, lääninhallitusten toimipaikat ja alueelliset palveluyksiköt, kuntien valvontaviranomaiset, Kuluttajavirasto, Lääkelaitos, Suomen Luontaistuotekauppiaitten liitto ry, Elintarviketeollisuusliitto ry ja Päivittäistavarakauppa ry. ■

Myös Antivir pannaan

Myös Antivir-nimisen erityisvalmisteen pakkausmerkinnöissä, tuotesitteessä ja lehtimainoksissa on Elintarvikeviraston mukaan markkinoitu tuotetta siten, että sen avulla voitaisiin ehkäistä erilaisia haitallisia viruksia ja bakteereita (esimerkiksi Herpes, Malaria, Salmonella, Measles-virus, Listeria monocytogenes, Haemophilus influenzae). Markkinoinnissa on lisäksi viitattu elintarvikelain kieltämään erilaisten tulehdusten ja infektioiden hoitoon.

Elintarvikevirasto on määrännyt elintarvikelain 27. §:n nojalla Antivir-nimisen erityisvalmisteen pakkausmerkinnät ja muut myynnin yhteydessä annettavat tiedot muutettavaksi

elintarvikemääräysten mukaisiksi siten, ettei niissä esitetä tuotteella olevan ihmisten sairauksien ennalta ehkäisemiseen, hoitamiseen tai parantamiseen liittyviä ominaisuuksia tai viitata sellaisiin tietoihin.

Tämän lisäksi ko. virasto on kieltänyt elintarvikelain 33. §:n nojalla Polar Pharma Oy:tä jatkamasta tai uudistamasta sellaista tai siihen rinnastettavaa markkinointia, jossa elintarvikelain vastaisesti viitataan sairauksien ennalta ehkäisemiseen, hoitamiseen tai parantamiseen tai annetaan elintarvikelain vastaisesti harhaanjohtavia tietoja elintarvikkeen ominaisuuksista. Kiellon tehosteeksi virasto on asettanut 50 000 euron uhkasakon. ■

Harhaanjohtava ja lääkkeellinen markkinointi

Elintarvikevirasto on tehostanut kuluvana vuonna terveystuotteiden markkinoinnin valvontaa valmistelemalla kunnallisia valvontaviranomaisia varten koulutus- ja valvonta-aineistoa, perustamalla asiantuntijaverkoston arvioimaan terveystuotteiden taustalla olevaa tutkimusnäyttöä sekä antamalla ja valmistelemalla markkinointikieltoja.

Elintarvikkeiden mahdollisiin terveystuotteisiin liittyviä väitteitä käytetään tuotteiden markkinoinnissa enenevässä määrin hyväksi. Kesän ja syksyn aikana Elintarvikevirasto antoi useille erityisvalmisteita, nykyisiä ravintolisä, markkinoiville yrityksille markkinointikieltoja. Useissa päätöksissä kiellettiin tuotteita markkinoivia yhtiöitä jatkamasta tai uudistamasta sellaista markkinointia, jossa elintarvikelain vastaisesti viitataan ihmisten sairauksien ennalta ehkäisemiseen, hoitamiseen tai parantamiseen liittyviin ominaisuuksiin tai annetaan harhaanjohtavia tietoja. Tuotteita saa kuitenkin edelleen myydä ja markkinoida lain mukaisesti.

Elintarvikkeeseen saa kuitenkin liittää esimerkiksi elintoimintoihin liittyviä väitteitä, mikäli väitetty vaikutus perustuu tieteelliset laatuvaatimukset täyttäviin tutkimuksiin.

Elintarvikkeesta annettavista tiedoista säännellään muun muassa elintarvikelain 6. §:ssä, jonka mukaan elintarvikkeen pakkauksessa, esitteessä, mainonnassa tai muulla tavalla on annettava totuudenmukaiset ja riittävät tiedot elintarvikkeesta. Harhaanjohtavien tietojen antaminen on kielletty. Ihmisen sairauksien ennalta ehkäisemiseen, hoitamiseen tai parantamiseen liittyvien ominaisuuksien esittäminen elintarvikkeesta tai sellaisiin viittaaminen on kielletty, ellei toisin säädetä.

Asiantuntijaverkosto terveystuotteiden arviointiin

Elintarvikevirasto perusti syyskuussa valvonnan apuvälineeksi asiantuntijaverkoston

arvioimaan terveystuotteiden taustalla olevan tutkimusnäytön riittävyyttä. Asiantuntijaverkostoon kuuluu alan keskeisiä asiantuntijoita tutkimuslaitoksista ja muista yhteisöistä. Elintarvikevirasto valitsee arvioitavat tuotteet elintarvikevalvonnan tarpeen mukaan. Arvioinnin painopiste tulee olemaan tavanomaisissa elintarvikkeissa, mutta myös erityisruokavaliovalmisteita ja ravintolisä arvioidaan tarvittaessa. Viimeksi mainitun kohdalla arviointi keskittään tuotteisiin, joita kohdistetaan haavoittuville kuluttajaryhmille tai tuotteisiin, joita markkinoidaan aggressiivisesti.

Elintarvikevirasto julkaisi viime vuonna terveystuotteiden valvontaoppaan, jossa on selvennetty elintarvikelain tulkintaa väitteiden osalta. Lisäksi virasto on tänä vuonna valmistellut lääninhallituksille koulutus- ja muuta materiaalia kunnallisen elintarvikevalvonnan tueksi. Elintarvikeviraston resurssit eivät kuitenkaan riitä terveystuotteita koskevan näytön arviointityöhön. Näytön arvioinnissa tullaan hyödyntämään nyt perustetun asiantuntijaverkoston asiantuntemusta.

Asiantuntijaverkostoon on kutsuttu mukaan dosentti **Mikael Fogelholm**, professori **Marina Heinonen**, professori **Hannu Korhonen**, professori **Hannu Mykkänen**, tutkimuspäällikkö Johanna Mäkelä, dosentti Mika Mäkelä, professori Pirjo Pietinen, professori **Kaisa Poutanen**, ylilääkäri **Matti Rautalahti**, ylilääkäri **Veijo Saano**, professori **Seppo Salminen**, professori **Matti Uusitupa**, ylilääkäri **Hannu Vanhanen** ja toiminnanjohtaja **Harri Vertio**. Tutkimusnäytön arviointia tulevat yksittäisten tuotteiden kohdalla suorittamaan asiantuntijaverkoston jäsenten lisäksi muut heidän ehdottamansa henkilöt. ■

Hauskoja tarinoita eläinten mystisistä kyvyistä

Rupert Sheldrake esittää kirjassaan ”Miksi koirasi tietää, milloin olet tulossa kotiin” hauskoja tarinoita eläinten parapsykologisista kyvyistä. Skeptikoiden tulkintoja asiasta löytyy lähinnä kirjan viitteistä.

”1900-luvun Berliinissä eli hevonen nimeltä Hans. Hansin sanottiin pystyvän suorittamaan laskutoimituksia, lukemaan saksaa ja tavaamaan saksankielisiä sanoja. Se koputti vastaukset kaviollaan. Hansin kouluttaja, herra **von Osten**, oli varma, että Hansilla oli kykyjä, joita on aikaisemmin pidetty ihmisen yksinoikeutena. ... Professori **C. Stumpf**, Berliinin yliopiston psykologian instituutin johtaja ryhtyi tutkimaan viisaan hevosen kykyjä yhdessä apulaisensa **Otto Pfunst**in kanssa. He huomasivat, että hevonen osasi antaa oikean vastauksen vain silloin, kun kysyjä itse tiesi sen, ja kun kysyjä oli Hansin näköpiirissä. He päättelivät, ettei Hansilla ollut matemaattisia kykyjä eikä se osanut lukea. Sen sijaan hevonen pystyi lukemaan kysymyksen esittäjän pienempiä eleitä, ja nämä eleet kertoivat sille, milloin se oli koputtanut kaviollaan oikean tavun.”

Tätä Viisaan Hansin tarinaa on Cambridgen yliopiston kiistellyn professorin Rupert Sheldraken mukaan käytetty siitä lähtien hyväksi aina, kun on tarvittu syy jättää eläinten selittämättömät kyvyt tieteellisen tutkimuksen ulkopuolelle. Kertomusta on käytetty estämään aiheeseen liittyvää tutkimusta sen sijaan, että tutkimusta olisi edistetty. Tämänkaltaisen Viisaan Hansin tarinasta saatu opetus ei tee Sheldraken kirjan mukaan oikeutta Stumpfin ja Pfunstin työlle.

”Sen sijaan, että he olisivat hylänneet kiistanalaisen väitteen, he alkoivat selvittää sen todenperäisyyttä. Näin tehdessään he toimivat rohkeasti, koska saadut tulokset menivät ristiin useiden muiden tutkijoiden uskomusten kanssa.”

Nykytutkijat saavat Sheldrakelta tylyn tuomion, koska he yrittävät välttää tunteenomaista suhtautumista tutkittaviin eläimiin ja pyrkivät puolueettomaan objektiivisuuteen; tämän takia

on epätodennäköistä, että he pääsisivät koskaan havainnoimaan sellaista eläinten käyttäytymistä, jonka edellytyksenä on ihmisen ja eläimen välinen läheisyys.

Tutkijoita enemmän Sheldrake arvostaa eläinten kouluttajia ja lemmikkieläinten omistajia, jotka ovat yleensä huomattavasti kokeneempia ja paremmin perillä asioista kuin eläinten käyttäytymistutkijat.

Eläinten vakavasti ottamisen tabu on Sheldraken mukaan yksi niistä syistä, miksi hänen kirjassaan käsitellyt ilmiöt ovat institutionaalisen tieteen halveksimia. Toinen tabu on yliluonnollisia tai paranormaaleja ilmiöitä koskeva tabu - kyseiset ilmiöt kun eivät sovi mekaaniseen luontoteoriaan.

Sheldrake myöntää Viisaan Hansin tapauksen olevan selitettävissä hevosen ruumiinkielen avulla, mutta silloin, kun eläin pystyy reagoimaan ihmiseen, joka on hänen näköpiirinsä ulkopuolella, jopa kilometrien päässä, kysymyksessä on jokin muu ilmiö, joka Sheldraken mielestä kaipaa muita selityksiä.

Tällaisia muita, yliluonnollisia ilmiöitä Sheldrake esittää kirjassaan tukuttain. Hän kertoo hauskoja tarinoita eläimistä, jotka esimerkiksi tietävät ennalta ihmisen kotiinpaluun. Joillakin eläimillä on kertomusten perusteella kyky parantaa ihmisiä ja reagoida omistajansa onnettomuuteen tai kuolemaan, vaikka se tapahtuisi toisella puolella maapalloa. Eläimet voivat myös varoittaa omistajiaan tulevasta sairaskohtauksista ja jopa äkkikuolemasta. ”Joskus on jopa ollut aihetta olettaa, että omistajansa kuolemaa sureva koira on tehnyt itsemurhan hyppäämällä ulos ikkunasta tai juoksemalla kuorma-auton alle.”

Todisteena kaskujen määrä

Sheldrake käsittelee kirjassaan eläinten kolmea erilaista selittämätöntä tapaa tehdä havaintoja: telepatiaa, ennustamista ja suuntavaistoa.

Eläinten kanssa paljon kokemusta hankkineet pitävät telepatiaa usein itsestäänselvyytenä, ja telepatiaa koskevien kaskujen määrä kertoo

Sheldraken mielestä ilmiön todenperäisyydestä. Vannoutuneet skeptikot ovat hänen mukaansa tietenkin sitä mieltä, että kaikki mystiset, tämänhetkiselletieteelle tuntemattomat ilmiöt ovat joko mahdottomia tai liian epätodennäköisiä, jotta ne ansaitisivat vakavaa huomiota.

Eläinten telepatiakyvyn todistaa Sheldraken mukaan muun muassa jo edellä mainittu seikka, että eräät koirat ja muut eläimet tietävät, milloin niiden omistaja on tulossa kotiin. Useissa tapauksissa eläimen osoittamaa ennakoitua ei voida selittää rutiinilla, kotona olevien ihmisten antamalla vinkeillä tai tutun auton äänen lähestymisellä. Sheldrake väittää, että koira saattaa alkaa telepaattisen viestin saatuaan odottaa isäntäänsä ovella tai ikkunalla jo kymmeniä minuutteja ennen tämän saapumista, jolloin mikään ulkoinen ärsyke ei ole voinut vaikuttaa toimintaan.

Joskus myös hevoset aloittavat ennakoivan käyttäytymisen jopa tunteja ennen kuin niiden isäntä palaa. Ne voivat esimerkiksi olla levottomia, juoksennella edestakaisin, vilkuilla tielle.

Skeptisen lukijan mielestä mikä tahansa hevosen aktiviteetti milloin tahansa isännän poissa ollessa voidaan näin tulkita tällaiseksi ennakoivaksi käyttäytymiseksi.

Sheldrake uskoo, että telepaattinen kommunikointi johtuu ihmisen ja eläimen välisestä siteestä, todellisesta yhteydestä. Ihminen ja eläin kuuluvat samaan kenttään, jolle Sheldrake on antanut nimen ”morfinen kenttä”.

Sheldrake muistuttaa, että telepatia on ilmiönä tuttu myös ihmisille - olihan telepatia ennen modernin teletekniikan keksimistä ainoa tapa tavoittaa kaukana sijaitseva ihminen. Eräs nainen heräsi Sheldraken keräämän tarinan mukaan aina jo kymmenen minuuttia ennen kuin hänen poikansa tulivat viikonlopun yömenoista kotiin. Vasta tämän jälkeen hän saattoi nukkua yönsä rauhassa.

Sitä ilmeisempää mahdollisuutta, että nainen heräili koko ajan yöllä, mutta muistaa vain poikien kotiintuloa edeltävän heräämisen, Sheldrake ei edes lähde käsittelemään.

Skeptikoilta vaaditaan näyttöä

Koska Sheldraken tärkeimmät todisteet muodostuvat tarinoista, kerron kaksi itsekin.

Toinen liittyy armeija-aikaani 80-luvun alussa Koriolla. Kerran, kun tulin lomille, siskoni kertoi äitini tunteneen menneellä viikolla, että hänen pojalleen tapahtuu juuri nyt jotakin hyvin pahaa. Mitään pahaa minulle ei kuitenkaan ollut tapahtunut - jos yleistä asevelvollisuuden suorittamista ei lasketa mukaan. Kuvaavaa on se, että nykyään äitini ei muista tällaista koskaan kokeneensa. Jos olisin loukkaantunut tai peräti kuollut sillä viikolla, hän kertoisi ennakoavastuksesta varmasti vieläkin ja elättäisi itsensä ylihinnoiteltuja puheleinnostuksia tekemällä.

Armeijan jälkeen olin Helsingin palolaitoksella töissä. Eräänä aamupäivänä tuleva vaimoni soitti minulle töihin varmistukseksi, että kaikki on hyvin. Sanoin, ettei mitään hätää ole ja lopetin puhelun nopeasti, koska työkaverini viittoilivat tärkeän näköisenä ovella. He pysyivät minua mukaansa tutkimaan talon saunaosastolla sattunutta vesivahinkoa. Alas päästyämme he heittivät minut vaatteet päällä uima-altaaseen. Se oli opetus siitä, ettei illanvietosta palokunnan saarella saa lähteä pois kertomatta kenellekään - varsinkaan ainoa soutuvene mukanaan vieden. Vaimo tuskin tapausta muistaa, koska en ole kehdannut kertoa siitä hänelle vieläkään, mutta minä muistan, koska hän osui sillä kertaa ”hämmästyttävän tarkasti” oikeaan. Muita vastaavanlaisia ”onko kaikki hyvin”-puheluita en muista saaneeni, vaikka sellaisia on todennäköisesti matkan varrella tullut.

Sheldrakea harmittaa, kun skeptikot selittävät, että ihmisten ja eläinten epätavallista käytöstä esiintyy tuhansia kertoja ilman että sen jälkeen tapahtuisi mitään, ”joten kysymyksessä ei ole sen suurempi mysteeri kuin puhdas yhteensattuma yhdessä valikoivan muistin kanssa”. Juuri tästä oli kysymys myös äskeisissä tarinoissani. Selitys ei kuitenkaan Sheldrakelle kelpaa, sillä vaikka kyseinen standardikäsite saattaa kuulostaa tieteelliseltä, on se hänen mielestään pelkästään toteen näyttämätön oletus, koska skeptikot eivät ole keränneet käsitystä tukevaa tilastotietoa - kukaan ei ole edes tutkinut asiaa.

”Skeptikkojen väitteillä on tieteellistä arvoa vain siinä tapauksessa, että niitä käsitellään järkevinä, testattavina mahdollisuuksina; mutta ne ovat tieteen vastaisia, jos niitä käytetään vain tutkimuksen estämisen välikappaleena.”

Juuri tästä on Sheldraken mielestä valitettavan usein kysymys; sen takia meidän tietomme eläinten parapsykologisista kyvyistä ovat edelleenkin vähäisiä.

Jos jostakin ilmiöstä on olemassa kaksi vaihtoehtoista selitystä, tulee ”Occamin partaveitsen” periaatteen mukaan valita se, kumpi on yksinkertaisempi. Kumpi tässä tapauksessa on yksinkertaisempi selitys - Sheldraken esittämä telepatia vai skeptikoiden esittämä valikoiva muisti?

Skeptikot vastuussa tuhansien kuolemasta

Toinen Sheldraken käsittelemä eläinten selittämätön tapa tehdä havaintoja on tulevan ennustaminen. Hän myöntää, että jotkut ennustamistapaukset saattavat olla selitettävissä fyysisen ärsykkeen avulla - esimerkiksi koirat, jotka varoittavat isäntäänsä tulevasta epilepsiakohtauksesta, voivat tulkita tämän huomaamatonta lihasvärinää tai epätavallisia hajuja. Monet muut ennustamistapaukset tuntuvat Sheldraken mielestä sen sijaan olevan salaperäisen ennalta näkemisen tulosta.

Maanjärityksiä ennakoivien eläinten kohdalla voi myös olla kysymys fyysisistä ärsykkeistä. Sheldrake pitää uskottavana teoriaa, että ennen järitystä levottomasti käyttäytyvät eläimet reagoivat maanjäritystä edeltäviin sähköisiin muutoksiin, joita eläinten uskotaan aistivan. Staattisten kenttien vaihtelua on Sheldraken mukaan todellakin pantu merkille ennen maanjäritysten alkamista; sen arvellaan johtuvan kallioperän seismisen jännitteen muuttumisesta.

Kirjassa kerrotaan, kuinka Kiinassa 1970-luvulla maanjäritysten tutkijat pyysivät väestöä olemaan valppaina ja raportoimaan merkeistä, joiden ikivanhan kiinalaisen tradition mukaan uskottiin olevan maanjäritysten sanansaattajia. Yli 100 000 ihmistä koulutettiin tarkkailemaan eläinten epätavallista käytöstä, kaivon vedenpinnan ja sameuden muutoksia sekä outoja ääniä ja omituisia salamaniskuja. Joulukuun 1974 puolesavälissä käärmeet heräsivät talvihorroksestaan,

ryömivät ulos pesäkoloistaan ja jäätyivät kuoliaksi lumiselle maanpinnalle. Helmikuun alussa raporttien määrä nousi jyrkästi, kun lehmät, hevoset ja siat menivät paniikkiin. Helmikuun neljännen päivän aamuna tehtiin päätös Haichengin kaupungin evakuoimisesta. Samana päivänä enustettu maanjäritys alkoi. Sen voimakkuus oli 7,3 Richterin asteikolla. Yli puolet kaupungin rakennuksista tuhoutui. Kymmenet tuhannet ihmiset olisivat saattaneet menettää henkensä, ellei varoitusta olisi tehty ajoissa.

Sheldrake äimistelee, miksi yltäkylläisistä todisteista huolimatta useimmat ammatikseen maanjärityksiä tutkivat eivät ole kiinnostuneita eläinten varoituksista tai pitävät niitä taikauskon ja valikoivan muistin tuotteina. Seismologisiin tutkimuksiin vuosittain käytetyistä sadoista miljoonista dollareista ei hänen tietämänsä mukaan yhtäkään ole vielä käytetty eläinten reaktioiden selvittämiseen.

”Tässä on taas yksi alue, jossa tabut ja ennakkoluulot ovat olleet esteenä alan ihmisten avoimelle ajattelulle ja skeptismi on tehnyt karhunpalveluksen tieteelliselle tutkimukselle. Eikä ainoastaan tiede kärsi tämän asenteen takia: eläimet olisivat voineet pelastaa tuhansien ihmisten hengen, jos niiden antamat varoitukset olisi otettu ajoissa huomioon.”

Ongelma Sheldraken mukaan on se, että kaikkia eläinten ennakkovaroituksia ei voida selittää sähköilmiöiden avulla. Esimerkiksi toisen maailmansodan aikana eläimet reagoivat etukäteen saksalaisten sodan lopussa käyttämiin V2-ylääniohjuksiin, joilla pommitettiin Lontoota. Ohjukset laukaistiin Hollannista ja suunnattiin 45 asteen kulmassa kohteeseen päin. Noin minuutin kuluttua niiden moottorit kytkeytyivät pois päältä ja ohjukset seurasivat lentorataansa saavuttaen jopa 3200 kilometrin tuntinopeuden. Kohteeseensa ne tippuivat äänettömästi, tonni räjähteitä mukanaan. Kuitenkin tohtori **Roy Willisin** koira oli ilmeisen tietoinen tulevasta V2-ohjusten hyökkäyksistä. Se meni ikkunaan ja tuijotti ulos niskakarvat pystyssä ja pysyi samassa aggressiivisessä asennossa parin minuutin ajan, minkä jälkeen tohtori Willis kuuli räjähtäneen ohjuksen jysähdyksen.

Sheldrakella ei ole mitään syytä epäillä kertomuksen luotettavuutta. Koska kertomus pitää paikkansa, syntyy kysymys: ”Jos koirat eivät kerta kaikkiaan voineet kuulla ohjuksia, koska ne olivat ääntä nopeampia, mistä ne tiesivät niiden olevan tulossa?”

Sheldraken kirjan mukaan joskus myös hevoset aloittavat ennakoivan käyttäytymisen jopa tunteja ennen kuin niiden isäntä palaa. Skeptisen lukijan mielestä mikä tahansa hevosen aktiviteetti milloin tahansa isännän poissa ollessa voidaan näin tulkita tällaiseksi ennakoivaksi käyttäytymiseksi.

Ilmiön selitykseksi jää Sheldraken mukaan vain kaksi vaihtoehtoa: telepatia ja prekognitio, ennalta tietäminen. Ennalta tietäminen, se että ärsykkeet voisivat vaikuttaa ajassa taaksepäin, on mahdollisuus, jota monet tiedemiehet, Sheldrake mukaan lukien, ovat mieluummin ajattelematta. Hän ei suhtautuisi koko ajatukseen edes vakavasti, jos hänellä olisi muita vaihtoehtoja.

Yksi tapa käsittää prekognitio on olettaa Sheldraken tapaan, että informaatio voi kulkea ajassa myös taaksepäin. Toinen vaihtoehto on ottaa käsityksemme nykyhetkestä uudelleen tarkasteluun. ”Ehkä ymmärrämme tämän hetken liian kapeaksi. Se, mitä kutsumme nimellä ’nyt’, on hetki, jolla on tietty ’paksuus’ ajan ja paikan jatkumossa - ehkä sekunnin murto-osa. Mutta se aika, joka tietoisuutemme kokee nykyhetkeksi, saattaakin olla paljon lyhyempi kuin mitä tiedostamaton minämme pitää nykyhetkenä.”

Sekä ennalta tietäminen että ennakoivat tunteet ovat Sheldraken mukaan arvoitukseellisempia kuin muut ennakkovaroittamisen muodot, koska ne viittaavat siihen, että vaikutelmat voivat siirtyä ajassa taaksepäin: tulevaisuudesta nykyhetkeen ja nykyhetkestä menneisyyteen. ”Tämä uhmaa käsitystämme synn ja seurauksen järjestyksestä. Se asettaa kyseenalaiseksi myös nykyisyyden

sellaisena kuin sen ymmärrämme ja ehdottaa, että tulevaisuuden, nykyhetken ja menneisyyden välillä ei olisikaan tarkkoja rajoja.”

Mitä enemmän Sheldrake keksii erilaisia selityksiä ilmiöihin, joita ei mitään todennäköisemmin ole edes olemassa, sitä epäuskottavammalta hän kuulostaa.

Uri Gellerin koira

Joidenkin eläinten, kuten kirjekyyhkysten, kyky suunnistaa tuntematonta määränpäästä kohti ja takaisin on edelleen vailla selitystä. Jotkut koirat ovat löytäneet kotiin, vaikka ne on jätetty tuhansien kilometrien päähän metsään. Ilmiötä ei Sheldraken mukaan voida selittää hajun tai minkään muun tunnetun aistin avulla, ei edes kompassitoimintoon tai auringosta tai tähdistä suunnistamiseen perustuen. Tämäkin ilmiö on Sheldraken mielestä selitettävissä morfinen kenttien avulla ja lisäksi kollektiivisella muistilla. Sheldrakesta vaikuttaa siltä, että eläimiä vetää niiden määränpäästä kohti jonkinlainen näkymätön kumilanka, joka jännittyy niiden ja kohteen välille. Kun tämä näkymätön kumilanka on ihmisen ja eläimen välillä, voi eläin löytää ihmisen jopa paikasta, jossa se ei ole koskaan ollut.

”Vuonna 1582 **Leonhard Zollikoffer** lähti sveitsiläisestä synnyinkylästään St. Gallista lähettilääksi Pariisiin Ranskan kuninkaan **Henrik III:n** hoviin. Hän jätti kylään uskollisen koiransa, joka oli sopivasti nimetty Fidelikseksi. Kaksi viikkoa myöhemmin koira hävisi St. Gallista. Kolmen viikon kuluttua se juoksi isäntänsä luokse kuninkaan hovissa, juuri samaan aikaan kun Sveitsin lähettiläitä vietiin kuninkaan vastaanotolle. Koira ei ollut koskaan aikaisemmin käynyt Pariisissa.”

Miten koira saattoi löytää isäntänsä niin pitkän matkan päästä? Sheldraken oletus on, että morfiset kentät aiheuttavat paikkaan ja suuntaan kohdistuvan suuntavaiston. Eläintä paikkoihin sekä myös ihmisiin yhdistävä morfiininen kenttä sisältää suunnan. ”Siinä missä paikkaan kohdistuva suuntavaisto on ilmionä tuttu, ihmisiin tai eläimiin kohdistuva onkin jo paljon huonommin tunnettu.”

Koiran kyky löytää isäntänsä on pelastanut ”luotettavana tarinankertojana” tunnetun **Uri Gellerin** tämän lapsuudessaan Kyproksessa.

”Minä eksyin. Taskulampun valossa etsin ulospääsyä kahden tunnin ajan luolan uumenissa, pälkelin, olin märkä ja peloissani. Lopulta annoin periksi, kyyristyin maahan ja rukoilin Luojaani, että joku löytäisi minut ennen kuin kuolisin nälkään, kuten kahdelle koulutoverilleni oli tapahtunut. En ymmärrä miten Jokeri-koirani löysi minut. Olin jättänyt sen kilometrien päähän isäpuoleni hotellille. Mutta pimeydessä kyhjäessäni kuulin sen haukun, ja yhtäkkiä tunsin sen tassut ja innokkaasti nuolevan kielen kasvoillani. Se tietenkin osasi johdattaa minut ulos.”

Nämä kertomukset saavat Sheldraken vakuutuneeksi siitä, että eläimet todellakin pystyvät joskus löytämään etsimänsä ihmisen ilman, että sattumalla tai vainulla olisi tämän löytymisen kanssa mitään tekemistä.

Vinoutunut tietokanta

Kuten mainittu, kirjan todistusaineisto eläinten ihmeellisistä kyvyistä perustuu pääosin kerto-

muksiin, joita Sheldrake on kerännyt. Hänellä on esimerkiksi yli viisisataa raporttia koirista, jotka näyttävät aavistavan isäntänsä kotiinpaluun. Kun satojen ihmisten toisistaan riippumattomat kokemukset muodostavat toistuvan kaavan, ne muuttuvat Sheldraken mukaan luonnontieteeksi- tai vähintäänkin luonnontieteeksi, joka käsittelee ihmisen uskomuksia lemmikeistään.

Sheldrake toteaa itsekin, että skeptikkojen mielestä lemmikkieläinten omistajien kertomukset tuskin ovat luotettavia. Muisti voi tehdä heille tepposia, he voivat valehdella, kuvitella olemattomia tai sortua toiveajatteluun. Sheldrakella ei kuitenkaan ole syytä epäillä kuulemiensa kertomusten todenperäisyyttä. Kertomukset ovat hänen mukaansa ainoa mahdollinen lähtökohta, jos tutkimus jostain halutaan aloittaa, koska aiempaa tutkimustietoa ei kyseisestä ilmiöstä ole.

Skeptisen suhtautumisen ja lisäkysymysten esittämisen Sheldrake hyväksyy, koska ihmiset ovat erehtyväisiä. Mutta sitä hän ei sulata, että koirien omistajilta saatava todistusaineisto hylätään periaatteellisista syistä. ”Tämä pakonomainen skeptisismi juontaa juurensa siitä dogmista, jonka mukaan telepatiaa ei voi olla olemassa. Minun mielestäni tällaiset ennakkoluulot ovat avoimen tieteellisen tutkimuksen esteitä. Ne eivät ole tieteellisiä, vaan tieteen vastaisia.”

Tietoja kerätessään Sheldraken yhteydenotto- pyyntöihin vastasivat yleensä sellaiset ihmiset, joiden lemmikkien käytös oli jollakin tavalla vaikuttavaa. Ne, joiden eläinten käyttäytymisessä ei ollut mitään erityistä, eivät ymmärrettävästi vastanneet. Tästä syystä Sheldraken tietokanta ei sisällä edustavaa otosta kaikista koirista, eikä siten paljasta, miten yleistä eläinten mystinen käyttäytyminen on.

Tämä vinoutuma voidaan välttää valitsemalla vastaajat umpimähkäisesti koko väestöstä, eli käyttämällä muun tyyppisistä kyselyistä tuttuja standardimenetelmiä. Sheldrake on suorittanut neljä tällaista kyselyä: Pohjois-Lontoossa, Manchesterin lähellä sijaitsevassa pikkukaupungissa Ramsbottomissa, Kalifornian Santa Cruzissa ja Los Angelesin esikaupungeissa. Kysely tehtiin puhelimitse soittamalla sattumanvaraisesti valittuihin koteihin. Santa Cruzissa ja Los Angelesissa koira oli 35 prosentissa talouksista, Ramsbottomissa 31 prosentissa ja Lontoossa 16 prosentissa. Tuloksien mukaan noin puolella koirista sanottiin huomatuksen ennakoivaa käyttäytymistä ennen niiden kotiväen paluuta. Useimmat koirat,

Skeptikko ”pilasi” Sheldraken kokeen

Kertomusten keräilemisen lisäksi Rupert Sheldrake on järjestänyt joitakin kokeita todistaakseen väitteidensä paikkansapitävyyden. Eräässä kokeessa videoitiin ”Jaytee”-nimistä koira silloin, kun tämän emäntä **Pamela Smart** oli poissa kotoa ja kotimatalla. Emäntää pyydettiin palaamaan kotiin arvalla valittuina aikoina, joita ei ilmoitettu kenellekään muulle. Videonauhojen mukaan koira oli omistajan ulkona ollessa melko rauhallinen, mutta kun omistaja sai käskyn lähteä kotiin, koira havahtui ja nosti korvansa pystyyn. Yksitoista sekuntia myöhemmin, samalla hetkellä kun omistaja lähti kävelemään taksitolppaa kohti, koira nousi ylös ja siirtyi ikkunan luokse istumaan odottavan näköisenä. Koira jäi siihen koko siksi ajaksi, mikä omistajalta kului kotimatkaan. Sheldraken mukaan tuntuu mahdottomalta, että koira olisi normaaliaistien kautta saanut tiedon siitä, minä hetkenä omistaja lähti kotimatalle.

Myöhemmin Sheldrake kertoo nauhoittaneensa ja analysoineensa yli 120 omistajan poissaoloa ja koiran reagointia hänen paluuseensa. Tulokset ovat Sheldraken mukaan tilastollisesti merkittäviä ($p < 0,000001$) ja näyttävät, että koira reagoi emäntänsä aikomuksiin.

Koe johti siihen, että raportti oli esillä televisiossa ja lehdistössä. Journalistit etsivät skeptikkoja kommentoimaan tuloksia, ja usein heidän valintansa osui tri **Richard Wisemaniin**, joka esiintyi säännöllisesti Iso-Britannian televisiossa katkomassa siipiä yliluonnollisilta ilmiöiltä. Kun Wiseman epäili Sheldraken tutkimusten todenperäisyyttä, Sheldrake kutsui hänet tekemään muutaman kokeen itse.

Kokeessaan Wiseman kuvasi itse koiran käyttäytymistä samaan aikaan, kun hänen avustajansa **Matthew Smith** meni omistajansa kanssa ulos kameran jatkuvasti käydessä. Nämä kaksi matkustivat koko ajan joko avustajan autolla tai taksilla, vierailen pubeissa tai muissa paikoissa noin kymmenen kilometrin päässä. Sitten avustaja valitsi umpimähkäisen numeron osoittamaan paluuaikaa, tai soitti puhelimitse

kolmannelle henkilölle, joka oli valinnut paluajan.

Sheldrake esittää Wisemanin kokeen tulokset käppyrässä, jonka yhtäläisyys hänen tekemänsä kokeen tuloksen kanssa on silmiinpistävä. Koira näyttää aavistaneen emäntänsä paluun jo ennen kuin tämä oli matkalla kotiin.

Faktoista ei voida kiistellä, mutta niiden tulkitsemisesta voidaan. Sheldrake valittaa, että Wiseman keksi keinon, jolla pystyi mitätöimään koiran onnistumisen. Hän päätti, että koira antoi merkin omistajan paluusta silloin, kun se ensimmäisen kerran kävi ikkunan luona ja viipyi siinä yli kaksi minuuttia ilman muuta ulkoista syytä. Hän jätti kaikki tätä nk. ”merkkiä” seuraavat signaalit huomiotta. Wisemanin kokeessa kävi Sheldraken mukaan itse asiassa niin, että vaikka koira kävi ikkunassa useamman kerran omistajan poissaolon aikana, se vietti siinä paljon suuremman osan ajastaan tämän kotimatkan alettua. ”Wiseman päätti kuitenkin olla kiinnittämättä huomiota omiin tuloksiinsa ja katsoi koiran epäonnistuneen, jos se ei viipynyt ikkunalla vaadittua kahta minuuttia. Näin hän saattoi väittää, ettei koira selvittänyt koetta. Tämän johtopäätöksen hän julkisti lehdistötiedotteissaan sekä televisiossa.”

Wiseman julkaisi testin tulokset myös ”British Journal of Psychology”-lehdessä (89, s. 453-462), eikä tuloksia kohtaan esitetty tiedeyhteisössä kritiikkiä. Wisemanin tulosten mukaan koira ei kertaakaan onnistunut ennustamaan tarkkaan, koska hänen emäntänsä aloitti kotiinpaluun. Näyttää siltä, että ainoastaan Sheldrake itse enää uskoo saavuttaneensa positiivista näyttöä.

Koejärjestelyistä on **Jukka Häkkisen** kirjoittama tarkka selostus ”Telepaattinen koira” Skeptikko-lehdessä 1/1999. On helppo yhtyä Häkkisen johtopäätökseen kokeista.

”Nämä kokeet osoittavat taas kerran, että intuitiivisesti voimakas ja selkeä paranormaali ilmiö häviää systemaattisissa tutkimuksissa.” ■

Sheldrake kertoo tekemästään kyselystä, jonka mukaan lähes jokaiselle pieneläinklinikalle oli tehty peruutuksia suhteellisen usein sen takia, että lääkärille menon aavistanut kissa oli hävinnyt. Skeptikko-lehden kyselyssä vain yksi eläinlääkäriasema tunnisti ongelman.

jotka aavistivat isäntänsä kotiinpaluun, näyttivät sen vähemmän kuin kymmentä minuuttia ennen, mutta 16-25 prosenttia sanoi koiran tulevan le-vottomaksi jo aiemmin. Sheldraken tulkinnan mukaan tämä käyttäytyminen ei todennäköisesti ole seurausta äänistä eikä hajusta, mutta joskus se voidaan selittää rutiinista johtuvaksi.

Vaikka puolet koirista aavistaa isäntänsä saapumisen, toinen puoli ei tee niin. Miksi ei? Sheldrake esittää viisi, aika kaukaa haettua syytä: 1) Kun ihminen asuu yksin, kukaan ei ole tarkkailemassa koiran reaktioita. 2) Koiran omistajat eivät ole huomanneet tai rohkaisseet koiran reagointia. 3) Koiran ja ihmisen välinen side ei ole tarpeeksi vahva. 4) Eräät koirat voivat olla vähemmän vastaanottavaisia kuin toiset. 5) Joidenkin rotujen vastaanottokyky voi olla suhteellisen huono.

Skeptinen lukija voisi esittää oman syynsä: 6) Koiran ja omistajan välistä telepatiaa ei ole olemassa.

Ilmiöt eivät toimi skeptikoilla

Kaikki kolme Sheldraken esittämää eläinten tapaa tehdä havaintoja - telepatia, ennustaminen ja suuntavaisto - tuntuvat hänen mukaansa olevan paremmin kehittyneitä eläimillä kuin ihmisillä, mutta niitä tavataan myös ihmisten joukossa. ”Ihmisten paranormaalit kyvyt voivat tuntua luon-

nollisimmilta, biologisemmilta, kun ne nähdään eläinten käyttäytymisen valossa. Moni sellainen asia, joka tuntuu nyt paranormaalilta, muuttuu normaaliksi, kun laajennamme normaalia koskevaa määritelmää.”

Valtavirran tietentekijät pitävät parapsykologisia ilmiöitä merkityksettöminä tai ainakin merkitykseltään marginaalisina tutkimuskohteina. Sheldraken mukaan tilanne kuitenkin muuttuu täysin, jos telepatiaa ja muita selittämättömiä kykyjä tarkastellaan toisesta näkökulmasta - ei yksin ihmisille kuuluvina, vaan osana biologista olemustamme.

”Silloin voimme tunnustaa, että ihmisten telepatia perustuu niihin siteisiin, jotka yhdistävät eläinyhteisön jäseniä toisiinsa. Ihmisen suuntavaisto johtaa eläinten kykyyn löytää takaisin pesälleen ruuan etsimisen ja ympäristöön tutustumisen jälkeen. Ihmisten tuntemat ennusmerkit ovat sukua monien muiden eläinlajien antamille ennakkovaroituksille. Parapsykologinen tutkimus voidaan ainakin kytkeä biologiaan, jolloin sen tutkimia ilmiöitä pystytään tarkastelemaan evoluution kannalta.”

Muun muassa Princetownin yliopistossa tehdyt kokeet ovat Sheldraken mukaan antaneet jo riittävästi todisteita siitä, että ihmiset pystyvät vaikuttamaan tietokoneiden yhteydessä toimiviin satunnaislukugeneraattoreihin. Todistetuksi on

Kari Enqvist: ”Morfisilla kentillä ei ole mitään tekemistä fysiikan kanssa”

Sheldraken perusajatus on morfisen kentän käsite. Hänen mukaansa nämä hypoteettiset kentät määräävät erilaisten systeemien kokonaisorganisaation. Morfinen kenttä paikoisi töitä esimerkiksi silloin, kun atomit muodostavat kiderakenteita.

Kentät myös kehittyvät ja vaikuttavat ”voimistuessaan” samankaltaisten rakenteiden kehittymiseen muuallakin. Kyseessä on siis eräänlainen sympateettisen magian variaatio.

Tieteestä Sheldraken ajatuksissa ei olekaan kysymys, sen verran maalailevia ja löyhiä hänen väittämänsä ovat.

Sheldraken päähuomio on biologiassa, mutta spekulatioitaan hän perustelee mm. kvanttifysiikalla, ja tällainenhan usein aktivoi herkistyneen skeptikon huuhaa-sensorit.

Päinvastoin kuin Sheldrake olettaa, kiteiden tai molekyylien synty voidaan hyvin ymmärtää ilman mitään erityistä järjestelevää kenttää. Molekyylien ja kiteiden muodon määrittävät yksinkertaisesti atomaariset vuorovaikutukset takaisinkytkentänsä ansiosta. Kun atomit kerääntyvät yhdisteiksi, ne pyrkivät koko ajan konfiguraatioon, jossa energia on pienimmillään.

Jos ajatellaan, että molekyyli kootaan pala palalta, systeemiin lipuva uusi atomi löytää paikansa tämän sokean energiaperiaatteen ansiosta. Atomien sattumanvarainen poukkoilu muodostaa luonnollisesti aluksi suurella todennäköisyydellä ”vääränlaisen” konfiguraation, joka ei ole energeettisesti edullisin. Ajan mittaan (sekunnin murto-osissa) fysikaaliset systeemit laukeavat kuitenkin energiaminimeihinsä muun muassa säteilemällä ylimääräisen energian pois.

Nykyfysiikan käsityksen mukaan molekyylit ja kiteet syntyvät siis itseorganisoitumalla ja ilman auttavaa kättä. Kiitos kehittyneiden tietokoneiden, jo verraten suurtenkin molekyylien ominaisuudet pystytään jopa laskemaan kvanttifysiikassa lähtemällä liikkeelle pelkästään atomien ominaisuuksista ja vuorovaikutuksista.

Sheldrake väittää lisäksi, että esimerkiksi uusien kiteiden tulisi muodostua sitä paremmin

mitä useammin niitä rakennellaan. Tällaisesta ei ole olemassa mitään todistusaineistoa.

Sheldrake perustelee käsityksiään osin kvanttifysiikan ei-lokaalisuudella. Esimerkiksi alkeishiukkasen hajotessa sen hajoamistuotteet, toiset alkeishiukkaset, ovat periaatteessa korreloituvia toisiinsa tavalla, jota on klassisen fysiikan käsittein vaikeaa edes mieltää. Matemaattisesti kyseessä on kuitenkin hallittavissa oleva ja havaittu ilmiö.

Yhtä lailla ymmärretty ja monin kokein havaittu on myös kvanttitilojen dekoherenssi. Tämä tarkoittaa sitä, että ei-lokaalisuus häviää käytännössä silloin kun alkeishiukkaset eivät ole ulkomaailmasta eristettyinä.

Tämä luonnollisesti pätee myös sellaisiin suuriin systeemeihin kuten kissoihin ja koiriin, joiden mystisiä kaukovaikutuksia Sheldrake hämmästelee. On siis äärimmäisen epätodennäköistä, että kvanttifysiikan epälokaalisuus ilmenisi millään tavoin koirien tai ihmisten koskaalassa.

Sheldraken monet kvanttifysiikkaa sivuavat pohdinnot osoittavat selvästi, että hän ei tiedä mistä puhuu. Siksi en usko, että ”morfisilla kentillä” on mitään tekemistä fysiikan kanssa. Olen ollut väärässä monta kertaa aiemmin, ja tulen varmasti olemaan väärässä monta kertaa tulevaisuudessakin, mutta silti uskaltaisin lyödä vetoa, että kymmenen vuoden päästä Sheldraken morfiset kentät ovat edelleen täsmälleen samassa tilassa kuin tänäänkin: pelkkää tyhjää puhetta. ■

Kirjoittaja, fysiikan professori Kari Enqvist on Skepsiksen tieteellisen neuvottelukunnan puheenjohtaja.

kuulema tullut myös se, että ihminen pystyy tuntemaan koska häntä tuijotetaan, vaikkei hän näe tuijottajaa. Tällä hetkellä katseen tunnistamiskokeita on tehty jo yli 20 000, ja niiden tulokset ovat Sheldraken mielestä puhuneet ylivoimaisesti ilmiön todenperäisyyden puolesta ja ovat olleet myös tilastollisesti erittäin merkittäviä.

Kirjan viitteissä Sheldrake mainitsee, että vain yksi tutkija, skeptikko **Richard Wiseman** ei onnistunut saamaan positiivisia tuloksia, kun hän tai hänen kollegansa olivat katseen tuottajina. Yksi niistä, jotka saivat jatkuvasti positiivisia tuloksia, oli **Marilyn Schlitz**. Hän matkusti Wisemanin luokse Englantiin toistaakseen kokeensa tämän valitsemissa olosuhteissa.

Vapaaehtoiset jaettiin Schlitzin tai Wisemanin ryhmään. Kun näissä kokeissa katsojana oli Schlitz, koehenkilöiden ihon resistanssi muuttui huomattavasti, mutta kun katseen tuottajana oli Wiseman, hänen koehenkilönsä eivät reagoineet juuri lainkaan. Sheldrake esittää tutun selityksen, kuinka tämä kertoo selvästi ”kokeenjärjestäjän vaikutuksesta”, eli tutkijan omat odotukset ja kyvyt voivat vaikuttaa kokeen tuloksiin. Skeptikon järjestämän kokeen epäonnistuminen on Sheldraken mukaan helppo selittää, Schlitzin kokeen tulosten selittäminen ei ole yhtä helppoa.

Psykologit, kuten **Ray Hyman** ja **Susan Blackmore**, jotka ovat käyneet tarkkaan läpi edellä mainitut parapsykologiaan liittyvät tutkimukset, ovat päätyneet siihen, että positiiviset tulokset perustuvat huijauksiin, virheisiin, epäpätevyyteen ja tilastojen vääristelyihin.

Tästä huolimatta Sheldrake vaatii lisää eläinten ja ihmisten ESP-kykyihin liittyvää vakavaa tutkimusta. Kun tuloksia ei synny, hän luultavasti tulevaisuudessaakin teillään tutkijat, koska he epäuskossaan pyrkivät puolueettomaan objektiivisuuteen.

Rupert Sheldrake: Miksi koirasi tietää, milloin olet tulossa kotiin. Rasalas Kustannus, 2002. 384 s. ■

Skeptikon kyselyssä täysin erilainen tulos kuin Sheldrakella

Rupert Sheldrake kertoo kirjassaan, ettei nykyisin ole montakaan tieteen aluetta, jolla amatöörit voisivat tehdä mielenkiintoista käytännön tutkimusta. Parapsykologia on hämmästyttävästi sellainen alue. Sheldrake kehottaa lukijoita tekemään pioneeritutkimuksia oman lemmikkinsä kanssa; se ei vaadi muuta kuin lyijykynän ja muistivihon.

Sheldrake mainostaa, että toistaiseksi parapsykologian alue ei ole millään tavalla byrokraattisesti valvottua, mikä jättää koko kentän vapaaksi. ”Näin rajaton vapaus on tieteessä hyvin harvinaista, eivätkä nämä vapaakaudet ole yleensä kovin pitkiä.” Siksi lukijan olisi hyvä reagoida vielä kun ehtii ja lähettää Sheldrakelle omia eläimiin liittyviä materiaalejaan.

Sheldraken vähintäänkin arveluttavat tiedonkeräämismetodit saivat minut lapselliseksi; lähetin hänelle täysin mielikuvituksestani kummunneen tarinan. Jotta se ei häviäisi muiden tarinoiden massaansa, lisäsin siihen suomalaista eksotiikkaa mausteeksi. Tarina menee näin:

Meidän koiramme, Shemeika, löytyi noin kaksi vuotta sitten Lapin kairasta. Eläinlääkärin mukaan hän on luultavasti porokoiran synnyttämä ja kairaana jättämä. Karussa maastossa hän on selvinnyt kulkemalla porotokan mukana. Ravinnokseen hän on syönyt kuukkeleita ja lämpimänä hän on pysynyt hakeutumalla lumihangessa lepäävien porojen viereen. Kun me löysimme Shemeikan, hän oli huonossa kunnossa. Puolessa vuodessa saimme kuntoutettua hänet fyysisesti, mutta henkisesti hän pysyi hyvin epäsosiaalisena. Kun hän kohtasi ihmisiä, hän käänsi heille selkensä, eikä ottanut kontaktia kehenkään. Veimme hänet aina mukana saunaan, kuten meillä Suomessa on tapana, mutta sielläkin hän istui alalautteilla katsoen jonnekin, joka oli päinvastaisessa suunnassa kuin me. Hän ei reagoinnut puheeseen eikä mihinkään ärsykkeisiin. Eräänä päivänä kuusi vuotta vanha tyttäreemme kuitenkin kertoi, että Shemeika ”puhuu” hänelle. Emme tietenkään uskoneet häntä. Tyttö suuttui ja näytti meille esimerkin. Hän tuijotti Shemeikaa takaapäin, ja

noin viidentoista sekunnin kuluttua koira katsoi taakseen ja haukahti. Minä ja vaimoni kokeilimme asiaa, ja tulos oli aina sama: noin viidentoista sekunnin tuijotuksen jälkeen koira katsoi taakseen ja haukahti. Kaikki sukulaisemme ja tuttavamme - mm. eräs Helsingin yliopiston professori - ovat kokeilleet tuijotusta, ja tulos on aina sama: koira katsoo viidentoista sekunnin jälkeen taakseen ja haukahtaa. Näin, vaikka olemme yrittäneet eliminoida käytöksestämme kaikki ulkoiset vihjeet, kuten esimerkiksi puhumisen lopettamisen ja tuijottamiseen keskittymisen. Omituista ilmiössä on, että se toimii vain saunassa. Missään muualla emme samanlaista vaikutusta ole onnistuneet saamaan aikaan.

Jään odottamaan mielenkiinnolla, päätyykö kyseinen tarina ”kertomuksena jota ei ole mitään syytä epäillä” johonkin Sheldraken julkaisuun. Ainakin se meni perille: **Matthew Clapp** ilmoitti saaneensa postini 26. syyskuuta. Myöhemmin, 29. päivä, sain vastauksen, jossa kiitettiin erittäin mielenkiintoisesta viestistä, joka tullaan toimittamaan Sheldrakelle. Viestin mukaan ”tutkimukse- ni” on myös sisällytetty Sheldraken tietokantaan, kategoriaan ”koirat, jotka tietävät, koska niitä tuijotetaan”. Viestin lopuksi todetaan, että ”koirasi kuulostaa aikamoiselta persoonallisuudelta”. Viestin on allekirjoittanut tutkija **Pam Smart**, siis sama henkilö, joka omistaa ”telepaattisen koiran” Jayteen.

Vertailutesti

Sheldrake kertoo kirjassaan, että joskus kissat inhoavat syvästi eläinlääkärillä käyntejä. Kymmenet kissanomistajat ovat kertoneet hänelle, että heidän kissansa yksinkertaisesti katoavat silloin, kun ne pitäisi viedä lääkärin vastaanotolle.

Sheldrake on tehnyt kyselyn Pohjois-Englannin puhelinluettelon keltaisilla sivuilla mainituilla pieneläinlääkäreillä ja kysynyt, ovatko kissanomistajat peruuttaneet tapaamisia kissan katoamisen takia. Kuudestakymmenestä viidestä klinikasta kuudellakymmenellä neljällä tehtiin hänen mukaansa peruutuksia suhteellisen usein.

Päätin tehdä pienen vertailutestin. Soitin ensimmäiseen kymmeneen ”Vantaan Kaupunki-Info 2003”:n keltaisilla sivuilla olevaan eläinlääkärin numeroon ja kysyin seuraavan kysymyksen: ”On sanottu, että kissat tietävät, koska niitä lähde- tään viemään eläinlääkəriin ja saattavat sen takia mennä piiloon; tuleeko teille suhteellisen usein

peruutuksia sen takia, ettei kissaa ole löytenyt? Vastaukset olivat seuraavanlaisia:

Apex Eläinlääkärin, Helsinki: - En osaa sanoa, olen ollut vasta viikon töissä.

Eläinlääkärin Hertta, Helsinki: - Tällaista ei tapahdu kaupunkiolioissa, maaseudulla joskus ei kissaa ole löytenyt. Jonkin verran myöhästymisiä meillä on, koska kissaa on ollut vaikea saada boxiin.

Eläinlääkärin Laakso Marjatta, Vantaa: - Aika harvoin. Tosin neuvomme ottamaan ulkokuksan jo lääkärisäkäyntiä edeltävänä iltana sisään, koska aamulla se ei välttämättä tulekaan kotiin.

Eläinlääkärin Hau-Mau, Helsinki: - Jonkin verran. Ennen lääkärielle lähtöä kissa voi käydä ulkona, eikä palaakaan kotiin. Tai se voi mennä piiloon sängyn alle. Tämä johtuu kuljetushäkin esilleottamisesta tai muista lähdön rutiineista. Kissa huomaa myös omistajan elkeet, kuten hänessä usein olevan jännityksen. Peruutamisia ei tapahdu viikottain, ehkä yhdessä tapauksessa sadasta.

Eläinlääkärin Mevet, Helsinki: -Kyllä tulee, kyllä kissa aavistaa, varsinkin jos kuljetuskoppaa käytetään vain lääkärisäkäynnissä. Peruutuksia tulee kerran pari kuukaudessa. Päivittäin meillä käy 5-10 kissaa.

Eläinlääkärin Taikatassu, Nurmijärvi: - Ei niitä usein tule, tosi harvoin. Vain muutaman kerran tullut peruutus.

Eläinlääkärin Tassu, Vantaa: Puhelimeen ei vastata.

Eläinlääkärin Vastaanotto Raulio Johanna, Vantaa: - En juuri nyt pääse puhelimeen...

Eläinlääkärin Tammisalo Päivi ja Niilo (myös eläinten akupunktioidot): - Ei tuskallisen usein tule, välillä tulee. Harvoin.

Helsingin Eläinlääkärin keskus, Helsinki: - Aina välillä, jos kissa ei ole tottunut matkustamaan. Kissa voi hävitä, kun koppa otetaan esiin. Omistajat sanovat silloin, että se vaistosi jotakin. Joskus joku ulkokissa ei ole tullut ajoissa kotiin. Peruutuksia tulee ehkä kerran kahdessakymmenessä tapauksessa.

Vain yksi eläinlääkärin asema siis vastasi, että peruutuksia tulee suhteellisen usein. Ilmeisesti suomalaisilla kissoilla ei telepaattisia ominaisuuksia juuri ole. ■

Lupauksia ja uhkailua...

Maria Duvalin

moraalittomat kirjeet, osa II

Maria Duval, joka kutsuu itseään ”maailman parhaaksi selvänäkijäksi, lupasi koko sivun ilmoituksessaan lahjoittaa kupongin palautaneille ilmaiseksi horoskoopinäkymän ja aidon talismanin, ”joka voi muuttaa elämäsi täysin”. Kupongissa kysyttiin kyllä-ei -vaihtoehtoina mm. seuraavaa: ”Tarvitsetko kiireellisesti rahaa?” Oletko sitä mieltä, että olet syntynyt onnettomien tähtien alla? Onko sinulla rakkaushuolia tai perheongelmia? Tunnetko itsesi yksinäiseksi tai väärin ymmärretyksi?” Skeptikko vastasi kaikkiin kysymyksiin ”kyllä”. Seurauksena oli noin vuoden kestänyt kirjepommitus, jonka tarkoituksena oli myydä kyseisiä teemoja koskevia palveluita, usein eettisesti epäilyttävin keinoin. Skeptikko julkaisee Duvalin kirjeet ”reunahuomautuksilla” varustettuna.

Kolmas kirje

Nice 28. kesäkuuta 2001

Mitä sanoisit, jos Sinun vain tarvitsisi pyytää saadaksesi TEHOKKAIMMAN AVUN. MITÄ KOSKAAN VOISIT KUVITELLA TÄYTTÄÄKSESI SUURIMMATKIN TOIVEESI...

(Sanoisin, että liian hyvää ollakseen totta.)

TÄRKEÄÄ: Mahdollisten epäselvyyksien pois-sulkemiseksi haluaisin kertoa Sinulle, Risto, että tietääkseni ei ole olemassa muuta TEHOKKAAMPAA KEINOA KUIN TÄMÄ ”AIVAN ERITYINEN APU”, JOKA VOI TODELLA SAADA AIKAAN IHMEITÄ!

Kuvittele, Risto, että voisit milloin tahansa käyttää tätä tehokasta apukeinoa saadaksesi itsellesi ne edut ja avut, joita juuri sillä hetkellä tarvitset,

esimerkiksi hyvinvointia, työpaikan, menestystä, rakkautta, rahaa jne. Etkö olisikin valmis kokeilemaan sitä, ihan vain nähdäksesi, että kaikki myös todella pitää paikkansa?

(Itse asiassa en - tai korkeintaan tutkivan journalismin nimissä ilman minulle aiheutuvia kustannuksia.)

NO, TIETYSTI! Varmasti sanot kuitenkin itsellesi: ”Haluan tietää paljon enemmän tästä apukeinosta ja niistä eduista, joita se minulle suo.”

Ymmärrän sen todella hyvin, Risto, ja olet täysin oikeassa. Siksi ehdotankin, että tarkastelisimme yhdessä hieman lähempää muutamia täysin konkreettisia esimerkkejä.

Annan Sinulle nyt pitkän luettelon toiveita. Olen varma, että iloitsisit, jos jotkin niistä täyttyisivät oikein pian Sinunkin kohdallasi.

Pyydän Sinua, Risto, ainoastaan merkitsemään rastilla ne toiveet, joidenka henkilökohtaisesti toivoisit täyttyvän kohdallasi... Sen jälkeen, siis todella vasta sen jälkeen, voit jatkaa tämän Sinulle erittäin tärkeän kirjeen lukemista.

Tarkemmin sanoen niin tärkeän, että se voi mielestäni auttaa Sinua **MUUTTAMAAN ELÄMÄSI PERIN POHJIN!**

Onko Sinulla kynä kädessäsi? Hyvä, merkitse nyt toiveesi, Risto!

(Jos nyt kuitenkin jatkan lukemista kiellostasi huolimatta...)

Tiedän, että uskallat tuskin uskoa, että merkitsemäsi toiveet voisivat todellakin käydä toteen. Tämä luettelo ei ole kuitenkaan liikimain täydellinen!

(En vain uskalla uskoa, vaan en usko.)

Tilan puutteessa minun on valitettavasti mahdotonta luetteloida kaikkia toiveita, jotka voisivat

SUUREMPAA HYVINVOINTIA: Ette minulla koskaan enää olisi sellaista tunnetta, niin kuin olisi negatiivisten vaikutusten alaisena Etä tuntisin uuden energian sisälläni, joka auttaa minua selviytymään kaikista ongelmista Etä minulla olisi tahdonvoimaa jatkaa päämääräni etenemistä, tulla mitä tuli Etä tuntisin oloni paremmaksi kuin koskaan ennen Etä saisin takaisin elämäni, iloisuuden ja onnen monessa suhteessa Etä tuntisin joka päivä ja joka hetki, että jokin kaikkivoipa, ehtymätön voima kantaa, tukee ja varjelee minua.

MENESTYSTÄ: Etä hallitsisin vaikeatkin tilanteet, ilman että itse kokisin vahinkoa niistä Etä kokisin elämän ainoastaan sen "hyviltä" puolelta Etä tulevaisuudessa onnistuisin kaikessa, mihin ryhdyin Etä haitaimmatkin toiveani täyttyisivät yhä helpommin Etä kokisin suurta menestystä ja paljon onnea kaikissa tärkeissä ratkaisuissa, joita teen.

TYÖSSÄ/AMMATTISSA: Etä minulla olisi paremmat mahdollisuudet saada se työpaikka, jota olen jo kauan odottanut Etä saisin sen palkankorotuksen tai ylennyksen, jonka olen ansainnut Etä saavuttaisin vastuullisen eseman voidakseni osoittaa kykyäni Etä elvyttäisin jonkin liiketoimen, vaikka se olisiikin suurissa vaikeuksissa Etä saisin yhä enemmän ja uskollisempia asiakkaita, jotka saavat liikevaihdon nopeasti kohoamaan korkeuksiin...

TERVEYTTÄ: Etä unohtaisin huolet ja murheet ja löytäisin tien rauhoittavaan ja virkistävään uneen. Etä tuntisin itseni kaikilta puolin terveeksi ja hyväkuntoiseksi Etä pääsisin vapaaksi vaivoista ja tuskista, jotka tekevät elämäni jatkuvasti vaikeaksi Etä nauttisin hyvästä terveydestä ja eläisin onnellisena ja tyytyväisenä Etä tuntisin päivä päivältä, miten lävitseni kulkee positiivinen voimavirta, joka saa aikaan sen, että yleistilani paranee ihmeellisesti Etä minua suojeltaisiin vakavista sairauksista...

ONNEA: Etä onni olisi aina minulle suojele-
pelatessani lottoa tai arpajaisissa ja että siten voisin
voittaa esimerkiksi television, videonauhurin, koruja,
matkoja, taion kiinteistöjä... Etä pääsisin läpi
ajokokeesta ensimmäisellä yrityksellä Etä lapseni tai
lapseni lapseni läpäisivät kokeensa ja tentinsä
menestyksellisesti Etä menestyisin työssä Etä
löytäisin odottamattomia mahdollisuuksia, joilla
selviytyä paremmin kriittisistä tilanteista Etä
selviytyisin mahdollisista vakavista onnettomuuksista
vahingoilta.

RAKKAUTTA/ONNEA: Etä valloittaisin takaisin
vanhan rakkauden Etä antaisin tunteille enemmän
huomiota Etä vinkonkin voisni mennä naimisiin
selaaisen rakkauteni kanssa, joka on jo kauan ollut
sydämessäni Etä löytäisin täydellisen onnen, suuren
rakkauden, ja voisni suunnitella tulevaisuutta Etä
löytäisin huomaavaisen ja myötätunteisen ystävän, joka
antaa minulle kaiken sen rakkauden, josta olen
uneksinnut Etä tapaisin unelmieni miehen, tavoittelun
miehen, joka suojelee minua aina elämän vaikeuksilta
 Etä elinkumppanini olisi jälleen yhtä helä,
herttainen, aulis ja rakastunut kuin tutustuessamme
ensimmäistä kertaa

RAHA-ASIOISSA/ONNENPELEISSÄ: Etä saisin
tarpeeksi rahaa voidakseni maksaa kaikki velat Etä
voisin suoda itselleni sen, mitä tarvitsen eniten Etä
voittaisin lotossa tai muissa onnenpeleissä
säännöllisesti pienenkää rahamäärä, niin että
taskuhini jäisi kuun lopussakin tarpeeksi rahaa Etä
saisin hyvän valiston, niin että aavistaisin oikeat
voitonumerot tai oikean ajankohdan ja oikean paikan
pelipenokselleni Etä voitaisin tarpeeksi rahaa
voidakseni antaa osan siitä muillekin läheisilleni:
lapsille, lastenlapsille, taloudellisissa vaikeuksissa
oleville ystäville, hyväntekeväisyyteen jne. Kaiken
lopuksi, Etä saisin käyttööni sopivan summan
voidakseni toteuttaa yhden tai useamman niistä
toivomuksista, joita minulla on jo kauan ollut

kohdallasi toteutua. Miksi? Siksi että ei ilmeisesti ole olemassa mitään, joka voisi vastustaa näiden **TEHOKKAIDEN VOIMIEN VALTAA**, jota nyt aiomme yhdessä kutsua luoksemme...

Usko minua, Risto, olen tuntenut nämä **TEHOKKAAT VOIMAT** niin kauan kuin muistan. Kokemuksesta tiedän myös, että **NE PYSTYVÄT EHDOTTOMASTI SAAMAAN AIKAAN IHMEITÄ**, kunhan vain tietää, miten pyytää niitä.

NÄMÄ VOIMAT PYSTYVÄT SIIS EHDOTTOMASTI AUTTAMAAN SINUA TOTEUTTAMAAN KAIKKI YLLÄ MERKITSEMÄSI TOIVEET!

Mitä nämä tehokkaat voimat, joita kutsumme auttamaan Sinua toteuttamaan toiveesi, nyt sitten

ovat? Ne ovat niitä jumalallisia olentoja, jotka tunnet suojelusenkelin nimellä. Olet nyt varmasti yllättynyt, ja voin ymmärtää sen hyvin. Pyytäisin Sinua kuitenkin luottamaan minuun, sillä tiedän mistä puhun.

(Olen yllättynyt, että kehtaat pyytää minua luottamaan enkeleihin.)

Niin on, Risto, useampia näitä olentoja seisoo jatkuvasti vierelläsi. Rajattoman viisauden omaava maailmankaikkeuden luoja lähetti ne Sinua varten syntymähetkelläsi.

Näitä ylimaallisia henkiä, näitä **TEHOKKAITA VOIMIA**, joita ilmeisesti mikään ei voi vastus-

taa, kutsumme suojelusenkeleiksi. Olemme niihin ”yhteydessä” ja niiden tehtävä on suojella ja auttaa meitä kaikissa tilanteissa. Niiden tehtävänä on ennen kaikkea ”antaa” Sinulle kaiken, mitä niiltä pyydät, sillä se on se toimeksianto, jonka ne saivat, kun ne aikoinaan lähetettiin luoksesi! Tiedän, mitä ajattelet. Sanot itsellesi:

”Haluaisin mielelläni uskoa siihen, mutta jos se pitää paikkansa, miksi minulla on sitten niin paljon suruja ja huolia elämässäni?”

(Väärin. Et todellakaan tiedä, mitä ajattelen.)

Esität oikeutetusti tämän kysymyksen, Risto, ja vastaan siihen näin: Voidaksesi saada konkreettista apua enkeleiltäsi, on ehdottoman tärkeää, että tunnet tärkeän LAIN. Sillä nuo korkeammat olennot, joita kutsumme enkeleiksi, voivat vain poikkeustapauksissa puuttua jonkin ihmisen elämään omasta aloitteestaan. Niiden tärkein käsky on nimittäin kunnioittaa suojeluksensa alaisena olevan ihmisen ”vapautta”.

Se tärkeä LAKI, jonka nojalla saat osaksesi niiden avun, kuuluu näin: SAADAKSESI APUA ENKELEILTÄSI, SINUN ON PYYDETTÄVÄ SITÄ NIILTÄ!...

Ehkä muistat Raamatun sanat: PYYDÄ JA SINULLE ANNETAAN!

(Eikö kyse ollut uskosta eikä lottovoitosta?)

Kaikki suuret asioista perillä olevat henkilöt ovat aikojen alusta tienneet, että tämä YLEISMAAILMALLINEN LAKI toimii hyvin yksinkertaisesti. Itselläni on jo kauan ollut suojelusenkeli seuralaisenani elämäntielläni. Se puhuu minulle ja inspiroi minua. Se varoittaa minua joka kerta, kun olen vaarassa, ja näyttää minulle oikean ulospääsytien. Se on johtanut minut sinne, missä nyt olen. Ilman sitä en olisi koskaan päässyt näin pitkälle.

Muutamia päiviä sitten se pyysi minua kääntymään joidenkin ihmisten puoleen, jotka ovat erityisesti ansainneet vastaanottaa tämän avun,

kuten Sinä, joka olet yksi näistä valituista. Se tarkoittaa sitä, Risto, että enkelisi ojentavat kauttani käteensä Sinulle auttaakseen Sinua pääsemään vaikeuksistasi.

(Vau! Voiko hinnasta tinkiä?)

Ne haluaisivat tehdä Sinut onnelliseksi. Sitä paitsi ne tietävät, että tulet olemaan yksi niiden lähettämistä, kunhan olet ensin muuttanut elämäsi ja olet saanut todisteen niiden olemassaolosta. Tulet tuntemaan itsessäsi toiveen antaa muidenkin päästä siitä osalliseksi. Ja se tulee olemaan Sinulle helppoa, koska tulet säteilemään menestystä ja hyvän olon tunnetta ympäristöösi.

Tiesitkö, että olet henkilökohtaisessa yhteydessä kymmeneen enkeliin? Yksi niistä on Sinun henkilökohtainen suojelusenkelisi. VOIT PYYTÄÄ SILTÄ MITÄ TAHANSA. Muut yhdeksän enkeliä voivat, ja niiden täytyy auttaa Sinua niillä alueilla, joihin ne ovat erikoistuneet. Ne ovat korvaamattomia apureita, jotka todella voivat muuttaa elämäsi.

Jotta kaikki toiveesi saapuisivat oikealle taholle, Sinun on kuitenkin ehdottomasti tiedettävä, MITEN ja miltä enkeliltä Sinun tulee pyytää apua. JUURI SEN HALUAN PALJASTAA SINULLE, minkä jälkeen sovellamme tätä tietoa YHDESSÄ!

(Minä haluan soveltaa tietoa enkeleitteni kanssa kahden kesken.)

Tietojeni avulla tulet tietyllä tavalla ”astumaan läpi tähtien porteista” ja pystyt siten ottamaan yhteyttä henkilökohtaisiin enkeleihisi: niihin enkeleihin, jotka voisivat muuttaa elämäsi perin pohjin ja paljon nopeammin kuin uskotkaan.

Mitä enemmän uskot siihen ja mitä enemmän pyydät niiltä apua, sitä enemmän Sinua autetaan ja sitä suurempi voimasi tulee olemaan. Tulet kokemaan yhä enemmän onnellisia tapahtumia ja tulet ymmärtämään, kuka on kaiken takana. Tulet viettämään onnellista elämää, sillä tästä hetkestä lähtien tiedät voivasi luottaa siihen, että ”ylempänä olevat ystäväsi” taatusti suojelevat Sinua.

Suojelusenkeilläsi on käytettävissään mittamattomat voimat. Niiden vallassa on ohjata Sinua ja aina johtaa Sinut oikealle tielle onneen, olit siitä sitten tietoinen tai et. Ne voivat esimerkiksi järjestää asiat niin, että tapaavat ihmisiä, jotka voivat auttaa Sinua pääsemään pois jostakin vaikeasta tilanteesta. Ne voivat ohjata Sinut oikeaan paik-

kaan oikeaan aikaan, niin että voisit tarttua uuteen tilaisuuteen. Ne voivat myös antaa Sinulle oikean vaiston arvaamaan loton voitonumerot jne...

(Tulihan se lottovoitto sieltä!)

Vaikka et kaikkinen tähänastisine murheinesi ja ongelmiesi uskoisikaan enää mihinkään, Sinun on kuitenkin ehdottomasti kerran kokeiltava tätä ainutlaatuista kokemusta, Risto. Älä anna tämän mahdollisuuden muuttaa elämäsi mennä ohitsesi ilman että hyödyntäisit sitä.

Luottamukseni niiden salaisuuksien tehokkuuteen, joita tämä jumalallinen taika sisältää ja joihin aion Sinut vihkiä, on niin suuri, että voin tehdä Sinulle ainutlaatuisen tarjouksen: Tarjoan Sinulle muodollisen takuun, joka oikeuttaa Sinut palauttamaan saamasi lähetyksen, ilman mitään ehtoja.

(Muodollinen takuu? Mitä se takaa?)

Tämä merkitsee sitä, että voit testata näitä salaisuuksia ottamatta minkäänlaista riskiä. Sinulla on kokonaista kuusi kuukautta aikaa käyttää kaikkea hyväksesi, mitä Sinulle lähetetään. Elämäsi voi piankin muuttua ihanammaksi, onnellisemmaksi ja rikkaammaksi.

Käytä näitä salaisuuksia tietoisesti hyväksesi kasvattaaksesi omaa ja läheistesi onnea...

Tätä tarkoitusta varten minun on suoritettava puolestasi eräs tärkeä tehtävä, joka on käytettävissäsi, vaikka et olisi ollenkaan uskovainen ihminen, Risto (selitän myöhemmin miksi).

On ennen kaikkea tärkeää, että lähetät vastauksesi pian, mikäli mahdollista jo tänään. Siten voit olla varma, ettet unohda sitä, ja minä voin välittömästi ryhtyä toimiin puolestasi...

Ystävällisin terveisin, Maria Duval

JK. Tiedän, että tarvitset paljon apua. Sen vuoksi **OLEN PÄÄTTÄNYT ANTAA SINULLE 3 LAHJAA**. Ensimmäinen lahja on arvoltaan 300,- MK. Toinen on vahvistettu suojavaikutus (josta yleensä veloitan melko korkean hinnan) ja jolla varustan Sinut jo tänä iltana täysin ilman maksua. Lisäksi lähetän Sinulle ilmaiseksi ihastuttavan, hienokullatun riipuksen, joka esittää Pyhää Mikaelia, joka on henkimaaailmassa yksi ihmiskunnan vaikutusvaltaisimpia suojelijoita.

Mikäli onnesi ja hyvinvointisi todella merkitse-

vät Sinulle jotakin, täydentää tämä epätavallinen ja täysin ilmainen "koru-talismani" mielestäni ihanteellisesti sitä valtavan tehokasta apua, josta olen Sinulle kertonut tässä kirjeessä... Se toimii suojakilpenäsi negatiivisia värähtelyjä vastaan... Tunnet sen positiivisen vaikutuksen heti sitä kantaessasi. Sitä paitsi se toimii näkymättömänä siteenä itsesi ja suojelusenkeleidesi välillä...

(Ilmaisia aterioita ei ole, liekö korujakaan?)

TÄRKEÄÄ: Näyttää siltä, ettei mikään pysty vastustamaan tätä "ylhäältä tulevaa suojelusta", jota tulen osaksesi pyytämään. Vaikuttaa jopa siltä, että rukoukset, joita lausutaan vanhojen kaavojen mukaan (vain jumalalliseen taikaan vihittyjen tuntemia salaisuuksia), voivat tuoda "ihmeellisiä" ratkaisuja polttaviin ongelmiin. Pyydän Sinua siksi merkitsemään rastilla ne toiveet, joiden haluaisit toteutuvan kohdallasi...

Tilauskaavake

Kyllä, hyvä Maria, otan suuresti helpottuneena ja täysin luottavaisena vastaan apusi. Tiedän, että elämäni voi apusi turvin yhdessä päivässä muuttua onnentäyteiseksi. Vastaan 48 tunnin sisällä varmistaaksesi, että saan minua varten varaamasi lahjat. Pyydän Sinua lähettämään minulle mahdollisimman nopeasti:

"Salaiset ohjeet suojelusenkelieni tavattoman tehokkaan avun saamiseksi" erikoishintaan 300,- mk + 20,- mk postikulut. Maksan siis vain 320,- mk (620,- mk:n sijasta (600,- mk + 20,- mk postikulut)) ja säästän siten 300,- mk. ■

Maksan kokonaishinnan 320,- mk:

Jälkivaatimuksella lähetyksen saapuessa (+FIM 40,- postiennakkomaksuja).

Tätä riipusta ei myydä koskaan missään kaupossa - se on henkisesti liian arvokas myytäväksi vain pelkkänä koriste-esineenä. Se lahjoitetaan vain Maria Duvalin henkilökohtaisille asiakkaille.

RAVINTOUUTISIA

NutritionNewsFocus.com

Miksi asiantuntijat ovat eri mieltä?

Aina, kun luemme ravintoon liittyvän uutisen, oletamme sen kertovan lopullisen totuuden. Ja melkein joka kerta olemme väärässä. Miksi? Koska tieteellisen tutkimuksen prosessiin kuuluu saavutettuja tuloksia, yrityksiä toistaa tai kumota ne ja tiedemiesten välistä keskustelua siitä, kuinka olennaisia tulokset ovat. Näin paljastuvat tutkimusten virheelliset tulokset ja umpikujat. Kuinka monen tiedätte voittaneen lääketieteen Nobelin esittämällä virheellisen kemiallisen rakenteen kolesterolille? Tai ”todistamalla”, että madot aiheuttavat syöpää?

MUISTA TÄMÄ: Tutkimus on kuin heiluri: tulosten luonne on vaappua taakse- ja eteenpäin, ennen kuin ne asettuvat jonnekin keskimaastoon. Ehkä juuri tämän takia kardiologit neljäkymmentä vuotta sitten kehottivat potilaitaan välttämään oliiviöljyä, joka nykyään on heidän rasvasuosittelustallaan ensimmäisenä. Lopullisia totuuksia ei ole, joten ole aina valppaana saadaksesi asioista lisätietoja.

South Beach -dieetti

”South Beach”-dieetti oli marraskuussa myydyin laihdutuskirja USA:ssa - kuudessa kuukaudessa oli myyty neljä miljoonaa kirjaa. Kyseinen dieetti on samanlainen kuin tohtori **Atkinsin** tunnetuksi tekemä lähes hiilihydraatiton, runsaasti proteiini-pitoinen dieetti sillä erolla, että siihen on lisätty terveellisempiä rasvavalintoja ja sulamattomia kuituja eli vähäglykeemisiä hiilihydraatteja. Vaikka ”South Beach” onkin ravitsemuksellisesti parempi kuin Atkinsin dieetti, sen vaikutuksesta tai turvallisuudesta pitkäkestoisessa käytössä ei ole tutkimuksia.

Dieetin kahden ensimmäisen viikon aikana pidättäydytään syömästä hiilihydraatteja aivan yhtä paljon kuin Atkinsin dieetissäkin; maksimimäärä on 20 grammaa päivässä. Tämän jälkeen on sallittua nauttia vähäglykeemisiä hiilihydraatteja

sisältäviä ruokia kuten kokoviljaleipää, villiriisiä, pataattia ja niin edelleen.

Dieetin kehittäjä tohtori **Arthur Agatston** ei suosittelle sitä ihmisille, joilla on ongelmia munuaistensa kanssa. Dieetistä voit lukea enemmän osoitteessa www.southbeachdiet.com

MUISTA TÄMÄ: Jos tämänkaltaiset dieetit todella toimisivat pitkävaikutteisesti useimmilla ihmisillä, ei joka viikko ilmestyisi uutta dieetti-kirjaa. Hiilihydraattien poisjättämisen turvallisuuteen liittyy paljon kiistoja niinkuin myös ns. glykeemiseen indeksiin, joka kehitettiin aikoinaan diabeetikkojen ruokavalion suunnitteluun: glykeeminen indeksi kertoo, kuinka nopeasti ja paljon tietty ruoka-aine nostaa verensokeria. Indeksia ei siis kehitetty painonhallintaa varten, vaikka laihdutusbisneksessä siitä onkin viime aikoina taas innostuttu. Yksinkertainen totuus on, että ”South Beach”-dieetti näyttää toimivan, koska monet ruoat, joita ihmiset syövät liikaa, ovat sen aikana kiellettyjen listalla.

”Operaatio toimii.kaikkeen”

USA:n Federal Trade Commission käynnisti 1999 projektin ”Operaatio toimii.kaikkeen”, jonka tarkoitus oli saada poistetuksi erilaisten tuotteiden markkinoinnin virheelliset terveystväittämät Internetistä. Huomautus lähetettiin noin 800 sivulle, mutta 72 %:ssa tapauksista sillä ei ollut minkäänlaista vaikutusta.

MUISTA TÄMÄ: Virheellisten väittämien tyyppillisiä merkkejä ovat: tuote toimii useimpiin sairauksiin; se on tieteellinen läpimurto, ihmeaine, muinainen lääke; sen tutkimattomuutta peitetään vaikuttavan kuuloisella terminologialla; hallituksen tai lääketeollisuuden väitetään olevan salaliitossa tuotteen virallistamista vastaan; faktojen tilalla esitetään käyttäjien todistuskertomuksia; tuotetta saa vain yhdestä määrätystä osoitteesta.

Käännös: Risto K. Järvinen

Tieto ja skeptisismi

Tutustuttuani Skeptikko-lehteen ja sen kolmeen viimeisimpään numeroon kiinnitin huomioni **Petteri Arolan** ja **S. Albert Kivisen** keskusteluun tiedosta ja totuudesta. Kyseiset käsitteet ovat filosofiassa hyvin keskeisiä ja niiden määrittäminen on ollut ehkä tärkein filosofinen ongelma jo antiikin ajoista.

Skeptismin kannalta on myös oleellista selkeyttää, mitä itse asiassa kyseisillä käsitteillä tarkoitetaan, erityisesti, jos halutaan vastata kysymykseen ”onko tieto ylipäätään mahdollista”. Olen harrastanut filosofiaa viitisentoista vuotta, ja mielestäni filosofiassa on kyse tavallaan empiirisestä tieteestä, jossa ajatuskokeiden avulla tutkimme käsitteitä maailmamme ja pyrimme määrittelemään keskeisiä käsitteitä sekaannusten selvittämiseksi.

Ensinnäkin keskustelussa esiintyvä tiedon määritelmä ”tieto on oikeutettu tosi uskomus” on muistaakseni jo 60-luvulla osoitettu riittämättömäksi. Esimerkiksi käy vaikka seuraava ajatuskoe: Isä ja poika ovat ajelulla maaseudulla. Isä näkee pellolla ladon ja toteaa: ”Tuo on lato.” Oletetaan, että osoitettu kohde todellakin on lato, mutta pellolla on myös elokuvaa varten pystytetty ladon kulissi, jonka olemassa oloon isä ei usko ja jota hän ei pystyisi erottamaan oikeasta. Tällöin isän uskomus on tosi ja se on oikeutettu, mutta se ei ole tietoa, koska hän osuu oikeaan vain sattumalta.

Tiedon ollessa kyseessä ei siis riitä, että uskomus on oikeutettu henkilön uskomusjärjestelmän puitteissa, vaan vaaditaan myös, että se olisi oikeutettu, vaikka henkilö uskoisi mihin tahansa vallitsevaan asiantilaan (tosiseikkaan). Kyseisessä esimerkissä tällainen asiantila on juuri tosiseikka, että pellolla on myös kulissi, jota isä ei pystyisi erottamaan oikeasta ladosta.

Teknisemmin, tässä on todellinen tiedon määritelmä:

Henkilö S tietää, että p (= jokin väite) on tosi jos, ja vain jos:

- a) p on tosi
- b) S uskoo, että p on tosi
- c) S on oikeutettu uskomaan, että p on tosi
- d) ei vallitse yhtään asiantilaa, jonka vallitsemiseen uskoessaan S ei olisi oikeutettu uskomaan että p on tosi.

Edellisessä ehto d on tärkeä lisäys, joka on puuttunut perinteisistä tiedon määrittämisistä. En ole löytänyt yhtäkään vastaesimerkkiä, joka kumoaisi tämän määrittelymännä pätevyyden, ja mielestäni se vastaa täydellisesti sitä

tiedon käsitettä, jota englannin kielessä kuvataan sanalla ”knowledge” (ei ”information”) ja jonka käyttösäännöt ovat mielestämme intuitiiona.

Jos hyväksymme edellisen tiedon määrittelyn, voimme siirtyä pohtimaan kysymystä tiedon mahdollisuudesta. Skeptisyyteen on perinteisesti nimittäin liitetty epäily tiedon mahdollisuudesta.

Tehkäämme jälleen ajatuskoe. Esitän väitteen: ”Kirjoitan tietokoneellani artikkelia Skeptikko-lehteen.” Onko kyseinen väite tietoa, ts. täyttääkö se edellä mainitut neljä ehtoa? Oletetaan, että todella kirjoitan artikkelia Skeptikko-lehteen (ehto a). Uskon myös todella kirjoittavani artikkelia Skeptikko-lehteen (ehto b). Näen silmilläni ja tunnen käsilläni, että kirjoitan artikkelia Skeptikko-lehteen, joten olen myös oikeutettu uskomaan kyseiseen väitteeseeni (ehto c).

Entä ehto d? Mikä voisi olla sellainen vallitseva asiantila, johon uskoessani en enää olisikaan oikeutettu uskomaan, että kirjoitan artikkelia Skeptikko-lehteen? Esimerkiksi se, että minulla ei olisi kykyä erottaa valve- ja unetilaa; että vain näkisin unta siitä, että kirjoitan artikkelia Skeptikko-lehteen ja siitä, että todella kirjoitan kyseistä artikkelia. On siis mahdollista, että en tiedäkään, että kirjoitan artikkelia. Toisaalta on myös mahdollista, että minulla on kyky erottaa, näenkö unta vai en - että ei vallitse mitään muutakaan uskomukseni oikeutusta mahdollisesti kumoavaa asiantilaa. Itse asiassa yksinkertaisin (todennäköisin?) selitys muistikuvilleni ja sille, että ylipäätään tunnen sellaisen asian kuin uni, on se, että todellakin pystyn erottamaan unen ja todellisuuden toisistaan. Voin siis aivan hyvin tietääkin kirjoittavani artikkelia Skeptikko-lehteen. Toisin sanoen, vaikka ei ole varmaa, että kirjoitan tietokoneellani Skeptikko-lehteen, voin olla varma (ts. uskoa), että teen niin, ja mikäli olen oikeassa, myös tiedän kirjoittavani artikkelia Skeptikko-lehteen.

On myös lukemattomia muita tilanteita, joissa voin vastaavalla tavalla tietää tekeväni jotakin ja on myös mahdollista, että suuri osa siitä tieteellisestä tiedosta, jota meillä on, todella on tietoa.

Vaikka aina voidaan minkä tahansa väitteen totuutta epäillä ja esittää ”kuinka voi olla mahdollista, että se ei ole totta”, ei se suinkaan tarkoita, että meillä olisi hyvää syytä epäillä väitettä tai varsinkaan, että emme voisi tietää mitään.

Voimme tietää, vaikka ei olekaan varmaa, että tiedämme.

Jyrki Wigelius
harrastelijafilosofi ja skeptikko

Epäilen epäilyä - olenkohan olemassa?

Olen ollut Skepsiksen jäsenenä jonkin aikaa, ja erityisesti Skeptikko-lehden juttujen taso on mielestäni varsin korkea. Tosin joskus tulee mieleen että lehden nimen pitäisi olla Kyynikko - sen verran aggressiivisia ovat hyökkäykset esimerkiksi uskomuslääkintää kohtaan.

Jos jokin lähestymistapa auttaa ihmistä saavuttamaan onnellisuuden, se on suurempi saavutus kuin mihin koululääketiede koskaan kykenee. Jos hoitotieteen tavoitteena on kokonaisvaltainen parantaminen, eikö menetelmiä tulisi vertailla vastaavasti pehmeämmin kriteerein? Tai jos vaaditaan konkreettista mittavuutta, miksi ei sitten uskontoja, varsinaisia (katteettoman?) onnellisuuden massatuottajia, kritisoida tasapuolisesti? - No, varovaisuus on tietenkin viisautta!

Ylenmääräinen tieteellisyyden ja puolueettomuuden korostaminen ja totuuden omiminen on tympäisevää.

Ovatko sitten skeptikot itse niin kirkasotsaisia kuin kuvittelevat? Uskaltavatko skeptikot kritisoida itseään tai, huomattuun erehdyksensä, nauraa itselleen?

Mikä sai minut tarttumaan kynään, oli Skeptikon numero 3/2003, ja siellä erityisesti professori **Kari Lagerspetzin** kirjoitus. Luennoidessani dynaamisten järjestelmien mallitusta Teknillisellä korkeakoululla en voisi olla enempää samaa mieltä hänen kanssaan: mallituksen lähestymistavat on valittava tarkastelukohteen mukaan. Siirryttäessä abstraktiotasoissa ylemmäksi, kiinnostaviksi tulevat erilaiset emergentit ilmiöt joiden tarkasteluun alemman tason käsitteet ja työkalut eivät kerta kaikkiaan ole enää sopivia.

Lagerspetzin juttu jää jotenkin keskeneräiseksi, eivät kaikki lukijat ehkä hahmota mihin (oman tulkintani mukaan) piikki kohdistuu. Kuten muistetaan, Skepsiksen tieteellisen neuvottelukunnan puheenjohtaja **Kari Enqvist** sai aikanaan paljon julkisuutta saatuaan Tieto-Finlandia -palkinnon

kirjallaan ”Olemisen porteilla”; eräs eniten siteerattuja ajatuksia oli että ”tietoisuus voidaan selittää kvanttiteorialla”. Tällainen oman tieteenalan ylikorostaminen muiden kustannuksella toi mieleen lähinnä nuoruuden ylilyönnin. Uskaltaako Kari Enqvist myöntää muuttaneensa näkemyksiään?

Toinen kysymys Kari Enqvistille: kuinka ylpeä hän itse voi olla oman tieteenalansa tilasta? Kuten **John Horgan** toteaa ”End of Science” -kirjassaan, olemme jo siirtyneet ironisen tieteen puolelle. Mittauksiin perustuvan fysiikan sijaan tehdään hypoteeseihin perustuvaa metafysiikkaa: vakavalla naamalla tähtitieteilijät puhuvat ”madonrei’istä” ja muista asioista, joista ei koskaan voida odottaa saatavan ensikäden mittaustietoa.

Mielestäni ei katoa nuoren leijonan ja vanhan gurun, Enqvistin ja professori **Raimo Lehden**, kohtaaminen ”Päivän painissa” taannoisilla Tieteen päivillä: realiteettihan on se, ettäärkeväli tähtitieteessä on 5000 vuotta.

Toisena esimerkkinä mainittakoon oma ”einsteinimme”, dosentti **S. Albert Kivinen**. Olin joskus kuuntelemassa hänen pitämäänsä esitelmää Skepsiksen järjestämässä tilaisuudessa - enkä ymmärtänyt sanaakaan. Esitelmätilaisuudesta muodostui kokonaisvaltainen kokemus: salillinen kuulijoita kuunteli hartaasti, ja - uskallan väittää - monikaan ei ymmärtänyt asiasta sen enempää kuin minäkään.

Luonnontieteissä havainnot puhuvat puolestaan, mutta viisaustieteissä ainoa kriteeri on ajatusten ”viisaus”, tulkittuna **Sokrateen** hengessä: toiset on saatava huomaamaan, että ”tottakai, näinhän sen täytyy olla”. Kukaan ei kuitenkaan kyseenalaistanut keisarin vaatteiden määrää, kukaan ei ollut skeptikko silloin.

Filosofioista puheen ollen - vaikka **Esa Saarinen** ei aikanaan kelvannut yliopistolle, TKK:lle hän on tervetullut. Uskon että hänen vaikutuksensa maailmanmenoon on moninkertainen verrattuna ”oikeisiin” nykyfilosofeihin.

Kuten ”Bara Normal” toteaa mainiossa kolumnissaan Skeptikon numerossa 3/2003, on monia

teitä, joita pitkin skeptikoksi tullaan. Oma taustani on nimenomaan tieteen teko, ja siellä vallitseva kaikkea muuta kuin tieteellinen asennoituminen tutkimukseen. Tuloksia tulkitaan varsin värityneiden silmälasien lävitse, ja ”suuren vasaran” syndrooma ohjaa soveltamistyötä.

Ja tiedemiehet jos ketkä ovat inhimillisiä kostonuneine egoineen. Nykyisellään jo melko neutraalina esimerkkinä voitaneen mainita vaikkapa A.I. Virtanen - lukemalla hänen toiminnastaan saa melko lailla kieroutuneen kuvan huippututkimuksen tekemisestä; ikävä kyllä häntä ei voi pitää minkäänlaisena idolina. Tällaisia vääristymiä vastaan on kuitenkin mahdotonta taistella,

kun piirit ovat pienet: Suomessa kullakin alalla on kerrallaan yksi virallisesti hyväksyty tapansa tulkita totuutta.

Lyötyä on helppo lyödä lisää, ja uskomusläikintä on helppo ivan kohde. Toivoisin silti, että skeptikkojen piirissä aktiivisemmin tarkasteltaisiin myös vähemmän helppoja ja vähemmän perinteisiä (ja vaarallisia!) epäilyn aiheita. Tieteellisyyden ylikorostaminen toiminnassa tekee tämän kuitenkin kai vaikeaksi: tieteen nimissä hallitseva koulukunta on valituilla kriteereillä ”tabu”. Vai miten lienee?

Heikki Hyötyniemi
Professori, TKK

Atlantiksens todistelusta

Skeptikko-lehden numerossa 2/2003 oli **Kevin Christopherin** sinänsä valaiseva artikkeli Atlantis-myytin synnystä ja tulkintahistoriasta. Loogikkona jäin kuitenkin hieman ihmettelemään hänen argumentaationsa kokonaisrakennetta. Käsittääkseni hän pyrki kumoamaan ainakin neljä eri väitettä:

- (1) Atlantis on ollut olemassa.
- (2) Platon väitti Atlantiksens olleen olemassa.
- (3) Platonin kuvaus Atlantiksens oli oikea kuvaus jostakin.
- (4) Atlantis-kannattajien Platon-tulkinnat ovat oikeita.

Artikkelista oli kuitenkin vaivalloista, ellei mahdotonta, erottaa mitä näistä milloinkin ollaan kumoamassa. Itse asiassa kirjoittaja tuntui käsittelevän näitä väitteitä ikäänkuin yhtenä pakettina: Ne ovat joko kaikki tosia tai kaikki epätosia.

Silloin on selvää että jos yksikin väitteistä on ristiriidassa ulkoisen todisteen tai kolmen muun väitteen tai itsensä kanssa, niin näyttää siltä kuin kaikki neljä kaatuisivat samalla kertaa. Tällainen lähestymistapa peittää valitettavasti alleen itse peruskysymyksen, eli mikä todistaa mitään. Lisäksi on jo etukäteen suljettu tutkimukselta pois mahdollisuus että jokin tai jotkin väitteet olisivat osittain tosia.

Tekstiä häiritsevät myös todistelussa käytetyt eräät haukkumasanat (”rikollinen”) ja epämääräiset dogmit (”mikä tahansa fiktio vertautuu todellisiin tapahtumiin”). Artikkelijä ajaa kyllä asiansa, mutta kun erilaisia hörhöilyjä kritisoidaan, pitäisi olla erityisen tarkkana ettei itse vajoa lähellekään niiden edustamia tasoja.

Petri Peltonen

Skepsiksens kevät 2004

- Kevään luentojen (Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, Helsinki, klo 18-20) päivämäärät ovat:
- 4.2. Dosentti Panu Raatikainen: työotsikko ”Tietoisuuden evoluutio?”
  - 3.3. TM Jussi Sohlberg: ”Modernin, maagisen maailmankuvan historiaa ja peruspiirteitä
  - 7.4. Aihe ilmoitetaan myöhemmin

Yhdistyksen kevätretki pidetään seuraavassa lehdessä ilmoitettavana aikana toukokuussa.

This man doesn't produce his own texts - why can't he?

By Timo Saloviita ja Heikki Sariola

The research presented in this article strongly supports the view that the book and columns attributed to the most known disabled person in Finland, Tuomas Alatalo, were not written by Alatalo himself, but his so-called facilitator. This has caused a large stir and fierce opposition from some quarters.

Applying cognitive religious theory to the UFO tradition

By Jaakko Närvä

In preparing his thesis work on the UFO phenomenon at the Department of Comparative Religion Jaakko Närvä has researched the religious-type nature of UFO research material from several points of view. He finds one approach specially interesting: applying cognitive religious theory to UFO research material. Cognitive religious theory has at least three advantages in modeling UFO materials. Firstly, UFO material can be described in detail in the framework of scientifically interesting general religious theory, one can talk about "cognitive ethnography" in this context. Secondly, the functionality of cognitive religious theory gets tested when applying it. However, the main advantage is that examination of UFO research materials in the context of cognitive religious theory produces a more detailed picture of the general religious nature of UFO material than has been possible up to now.

New chairman for Skepsis

Matias Aunola was elected as the new chairman in the yearly meeting in November. Aunola was born around thirty years ago in Pihtipudas. The

following twenty years were spent acquiring general education in the same region. In the autumn of 1992 he started as a freshman at the Jyväskylä University physics department, where the next eleven years passed in studies and graduate work. His academic record is: MSc 1995, PhD 2001, college lecturer October 2003, in all cases in theoretical physics. Currently he is working as a researcher at the army electronic warfare unit in Riihimäki. For the moment, his family lives in Anjalankoski, where his wife is a science teacher. There are two daughters, Sini (4 years) and Meri (2 years). Aunola is a dyed-in-the-wool skeptic, who has been active at length in the Skepsis local branch in Jyväskylä.

Colostrum capsule marketing banned

The National Food Agency has issued bans for five marketers of colostrum milk capsules. These bans were given by the Agency due to marketing claims given in advertising, including incorrectly claiming it contains numerous vitamins and minerals plus antibodies and growth factors, effecting the human defense system and hindering the growth of bacteria and viruses. Also according to the advertising, the products are intended for eg. boosting resistance to disease, strengthening immunities, and adding endurance. They have been marketed as nature's own "smart-nutrients" to enhance performance, increase energy and muscle growth for athletes, exercisers and convalescent patients, and for recovering from strain and illnesses. The Food Agency points out that there is insufficient scientific proof that the products in question have the effects claimed. Because of this the marketing is misleading and thus contravenes the law on food supplies.

Translation: Otto J. Mäkelä

LIITY SKEPSIKSEN JÄSENEKSI!

Jos haluat liittyä Skepsiksen jäseneksi, lähetä oheinen lomake tai sen kopio täytettynä Skepsiksen jäsenasioista vastaavalle osoitteella:

Anna-Liisa Rähä
Borgströminkuja 1 B 19
00840 Helsinki
membership@skepsis.fi

Yhdistyksen jäsenmaksu vuodelle 2004 (sisältää Skeptikko-lehden tilauksen) on 21 euroa tai alle 20-vuotiailta 10,50 euroa (jos olet alle 20-vuotias, ilmoita syntymäaikasi).

Voit myös tilata Skeptikko-lehden liittymättä jäseneksi. Tilausmaksu on 24 euroa/vuosi.

Lehtitilausta tehdessä tiedoksi riittävät nimi ja osoite.

Jäsenhakemus/tilauskaavake löytyy myös Internetistä Skepsiksen kotisivuilta: www.skepsis.fi

JÄSENHAKEMUS

Haluan liittyä jäseneksi vain lehtitilaaajaksi

Nimi:

Ammatti ja koulutus:

Lähiosoite:

Postinumero ja -toimipaikka:

Puhelin ja mahdollinen sähköpostiosoite

Haluan Skepsiksen sähköpostituslistalle

Kokemus Skepsiksen toimialaan liittyvistä asioista, mahdollisesti aihetta sivuavat julkaisut, jäsenyys muissa tieteellisissä yhdistyksissä, erityiset mielenkiinnon kohteet ym.
(käytä tarvittaessa erillistä paperia):

Korostamme kuitenkin, että kuka tahansa kiinnostunut voi hakea jäsenyyttä yhdistyksen hallitukselta koulutustaustasta ja elämäkokemuksesta riippumatta.

Hyväksyn Skepsis-yhdistyksen säännöissä määritellyn tarkoituksen ja toimintaperiaatteet ja haluan liittyä yhdistyksen jäseneksi.

Päiväys ja allekirjoitus

SKEPSIS

Skepsis ry on vuonna 1987 perustettu suomalaisten skeptikkojen yhdistys.

Skepsiksen sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoitus on:

- Edistää paranormaaleja ilmiöitä koskevien väitteiden objektiivista ja puolueetonta tieteellistä tutkimusta ottamatta näiden väitteiden paikkansapitävyyteen kantaa apriorisin, tutkimusta edeltävin perustein.
- Ylläpitää tällaisesta tutkimuksesta kiinnostuneiden ihmisten verkostoa sekä pitää yhteyttä vastaavanlaisiin yhteisöihin kotimaassa ja ulkomailla.
- Julkaista paranormaaleja ilmiöitä koskevia väitteitä tutkivia artikkeleja ja kirjoja sekä laatia tällaisia väitteitä sisältävien julkaisujen bibliografioita.
- Järjestää alaan liittyviä kokouksia ja konferensseja sekä harjoittaa valistus- ja tiedotustoimintaa.

Yhdistys on poliittisesti, aatteellisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton.

Yhdistyksen hallitus voi hyväksyä hakemuksesta yhdistyksen jäseneksi yksityishenkilöitä ja oikeuskelpoisia yhteisöjä, jotka hyväksyvät edellä mainitut yhdistyksen periaatteet.

Yhdistys julkaisee neljä kertaa vuodessa ilmestyvää Skeptikko-lehteä.

Mallia yhdistykselle haettiin Yhdysvalloissa 1976 perustetusta CSICOPista (Committee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal), mikä ilmenee mm. yhdistysten samankaltaisina toimintaperiaatteina.

Skepsis ry toimii kuitenkin itsenäisesti, vaikkakin yhteistyössä CSICOPin ja muiden vastaavien järjestöjen kanssa. Yhdistys on ECSOn (European Council of Skeptical Organisations) ja Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsenjärjestö.

Seuraava Skeptikko ilmestyy maaliskuussa.

Lehteen tarkoitettu aineisto tulisi olla toimituksessa helmikuun loppuun mennessä.

Skepsis ry:n yhteystiedot

Puhelinpalvelu: 0208 - 355 455

Postiosoite: PL 483, 00101 HELSINKI

Internet: <http://www.skepsis.fi>

Pankkiyhteys: SAMPO 800011 - 465 302

Jäsenasioista ja lehtitilauksista pyydetään neuvottelemaan yhdistyksen jäsenasioista vastaavan kanssa. Hänelle toimitetaan myös osoitteenmuutokset:

Anna-Liisa Rähkä

Borgströminkuja 1 B 19

00840 Helsinki

puh. (09) 698 1976

membership@skepsis.fi

Rahastonhoitaja

Veikko Joutsenlahti

Roihuvuorentie 30 A 96

00510 Helsinki

puh: 040-7587286

Skepsis ry:n hallitus vuonna 2004

Puheenjohtaja **Matias Aunola**

Varapuheenjohtaja **Otto J. Mäkelä**

Mikko Hyvärinen

Jukka Häkkinen

Vesa Kolhinen

Pertti Laine

Anna-Liisa Rähkä

Alueyhteyshenkilöt

Joensuu: **Vesa Tenhunen**

puh. (013) 123 254; vesa.tenhunen@skepsis.fi

Jyväskylä: **Vesa Kolhinen**

puh. 050 - 382 025; vesa.kolhinen@skepsis.fi

Oulu: **Sami Tetri**

puh. 040 - 586 3099; stetri@mail.student oulu.fi

Tampere: **Heikki Lindevall**

puh. 0400 - 622 636;

heikki.lindevall@d-marketing.fi

Turku: **Heikki Kujanpää**

puh. (02) 244 6400, 0440 - 220 420

hk@surfeu.fi

Yhdistys toivoo, että alueilla asuvat ilmoittaisivat yhdyshenkilöille yhteystietonsa, jotta he voisivat tiedottaa omalla alueellaan tapahtuvasta toiminnasta. Yhteyshenkilöille voi myös ilmoittaa hakkuutensa osallistua yhdistyksen toimintaan omalla alueellaan.

Skepsis ry:n tieteellinen neuvottelukunta

professori **Kari Enqvist** (puheenjohtaja)

professori **Nils Edelman**

professori **Pertti Hemánus**

assistentti **Virpi Kalakoski**

dosentti **Raimo Keskinen**

dosentti **S.Albert Kivinen**

professori **Raimo Lehti**

professori **Anto Leikola**

dosentti **Marjaana Lindeman**

professori **Ilmari Lindgren**

professori **Nils Mustelin**

professori **Ilkka Niiniluoto**

dosentti **Heikki Oja**

professori **Jeja Pekka Roos**

VTM **Jan Rydman**

professori **Heikki Räisänen**

dosentti **Veijo Saano**

professori **Lauri Saxén**

professori **Anssi Saura**

professori **Raija Sollamo**

yliassistentti **Lauri Tarkkonen**

akatemiaprofessori **Raimo Tuomela**

FL **Tytti Varmavuo**

professori **Johan von Wright**

professori **Risto Vuorinen**

Skepsiksen haaste

10 000 euroa puhtaana käteen sille, joka tuottaa valvotuissa olosuhteissa paranormaalien ilmiön. Tähtitieteen tohtori **Hannu Karttunen** ja taikuri **Iiro Seppänen** ovat lupautuneet maksamaan kumpikin 2500 euroa edellä mainitusta kokonaissummasta. Haastesumma voidaan maksaa myös humanoidistipendinä - 10 000 euroa puhtaana ulottimeen sille humanoidille, joka itse noutaa stipendin ja antaa samalla DNA- (tai vastaavan) näytteen. Poikkeustapauksessa summa voidaan myös maksaa (mikäli esimerkiksi henkilötunnuksen tai pankkikortin saanti on osoittautunut humanoidille vaikeaksi) mukana seuraavalle ihmiskontaktiseuralaiselle.

Ihmeellinen maailma

SKEPTIKON
TIETOSANAKIRJA

RISTO SELIN

IHMEELLINEN MAAILMA vie lukijansa paranormaalien ilmiöiden ja outojen oppien maailmaan. Sen hakusanat tarjoavat kriittistä tietoa parapsykologiasta, ufologiasta, astrologiasta ja monista muista aiheista.

- * Lähes 500 hakusanaa: Atlantis, Barnum-efekti, Cereologia, Demoni...
- * Pitkiä kirjoituksia, lyhyitä määritelmiä.
- * Erittäin kattava kirjallisuusluettelo.
- * Suomen *ensimmäinen* skeptinen hakuteos.

Selin, Risto (2001) **IHMEELLINEN MAAILMA**: Skeptikon tietosanakirja

Julkaisija: Skepsis ry, Helsinki. 326 sivua.

Kustantaja: Tähtitieteellinen yhdistys Ursa ry.

Myytäväenä kaikissa Skepsiksen tilaisuuksissa; hinta 19 Euro, tai tilaamalla
Anna-Liisa Rähä, Borgströminkuja 1B19, 00840 Helsinki
Puh. (09) 698 1976 E-posti: secretary@skepsis.fi
hintaa 19 Euro + postikulut.